

PS II

170

ANUL I.

Nr. 1-2

IANUARIE—FEBRUARIE 1944

ALTARUL BANATULUI

REVISTĂ DE ZIDIRE SUFLETEASCĂ ȘI DE ȘTIINȚĂ TEOLOGICĂ
A EPARHIEI CARANSEBEȘULUI

CARANSEBEȘ, 1944

TIPARUL TIPOGRAFIEI DIECEZANE, CARANSEBEȘ

ALTARUL BANATULUI

REVISTĂ DE ZIDIRE SUFLETEASCĂ ȘI DE ȘTIINȚĂ TEOLOGICĂ A EPARHIEI CARANSEBEȘULUI

SUB PATRONAJUL

P. S. S. EPISCOPULUI VENIAMIN AL CARANSEBEȘULUI

Redactor:

Prof. Dr. PETRU REZUȘ
Academia teologică, Caransebeș

APARE LUNAR

Administrator:

Prot. TEODOR ROȘCA
Casieria Diecezană, Caransebeș

Inscrisă în Registrul publicațiilor periodice la Tribunalul Caransebeș, Nr 4—1944.

CUPRINSUL:

- P. S. S. VENIAMIN al Caransebeșului: Către cetitori
Prot. stavr. ROMUL G. ANCUȘA: Lumina noastră este Hristos
Arhim. Dr. L. BUSUIOC, prof.: Creștinismul, religia progresului
Prof. Dr. Z. MUNTEANU: Familia bănățeană
Cons. ref. ep. N. CORNEAN: La „Altarul Banatului”
Cons. ref. ep. în r. A. MOACA: Lipsa de morală
Prof. Dr. Gh. COTOȘMAN: Din istoria contemporană a istoriei Caransebeșului
Presb. P. TOMA, secr. ep.: Ceva despre misiunea unei reviste bisericești
Prof. Dr. M. CHIALDA: Legea lui Dumnezeu în psalmul 119
Prof. Dr. M. BĂNESCU: Monografia sociologică, un mijloc de cunoaștere a parohiei
Presb. O. TURSA, spiritual: Meditații despre bine și conștiință
Prof. Dr. P. REZUȘ: Prolegomene la o istorie a filosofiei religioase românești
- Prof. Dr. PETRU REZUȘ
Prof. VIRGIL TURCAN: COMENTARII: Scientism, Distructivism filosofic
Manuale didactice, Nudism și pornografie, Jurisprudență sectară
- Prof. Dr. P. REZUȘ: PORTRETE ORTODOXE: Prof. univ. Dr. Vasile Loichița, Decanul Facultății de teol. din Cernăuți.
Prot. stavr. Dr. Dumitru Stăniloae, Rectorul Academiei teologice Andreiane din Sibiu
- Prof. Dr. REZUȘ, Prof. Dr. M. CHIALDA, Dlac. N. CORNEANU: RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE: Istoria vieții bis. a Românilor, Curs de Drept bis. universal, Sectologia, Apologetica, Elemente fundamentale educație creștină, E posibilă o reabilitare a inochentismului? Curs de tipic preofesc, Antologia Juris, Un mythe apologétique, Revista teologică, Candela, Biserica ortodoxă, Saeculum, Revista de ist. bisericească, Duh și adevăr
- P. R., M. B.: NOTE: Altarul Banatului, Facultăți de teologie, Un monument lui I. Popovici Bănățeanu
- P. R.: CRONICA: Daniile P. S. S. Episcopului Veniamin, Activismul Bisericii ardeleni, Patriarhul Serghe al Rusiei, Cetățile Dacilor, Palatul Academiei teologice, Declarațiile arhiepiscopului de York, Premiul Nobel, Un sinod ortodox la Viena, Conferințe închinare Transilvaniei, etc. etc.

714/2816

PSII 170

Anul I

PSII 316

Ianuarie—Februarie 1944

Nr. 1—2

ALTARUL BANATULUI

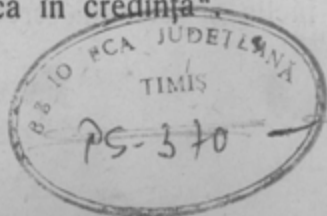
REVISTĂ DE ZIDIRE SUFLETEASCĂ ȘI DE ȘTIINȚĂ TEOLOGICĂ
A EPARHIEI CARANSEBEȘULUI

CĂTRE CETITORI,

Înainte de a porni la drum, implorăm „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit” și ajutorul lui Dumnezeu, Părintele luminilor, ca să ne lumineze mintea, să ne întărească puterile, zelul și dragostea față de lucrul Domnului pe care-l începem și să ne trimită binecuvântările Sale, căci fără ajutorul Lui nu putem face nimic. Pornim la lucru cu încredere în ajutorul și lumina minții noastre ce-o așteptăm dela Stăpânul sufletelor noastre, a Mântuitorului Iisus Hristos. La altarul Lui punem toată credința și dragostea sufletelor noastre, ca să putem sta în slujba Evangheliei Lui, cu strădaniile noastre, la această revistă.

Jertfa ce o aducem la „Altarul Banatului”, voim să fie cât mai curată și neprihănită, cu dorința de a sluji numai binele Bisericii și al slujitorilor ei. Am dori ca prin strădaniile noastre să aducem „schimbarea la față” a slujitorilor altarelor „prin înnoirea minții”, „spre a locui Hristos prin credință în inimile lor” (Efes. 3, 17), ca „nepregetând cu râvna, arzând cu duhul, să slujească Domnului” (Rom. 12, 2 și 11).

Voim să batem la ușa minții și sufletului cetitorilor, ca să trezească și să sporească râvna pentru lucrul Domnului în ogorul sufletesc al poporului nostru. Noi vom urmări „cele spre zidirea unuia către altul” (Rom. 14, 19), ca „să se îmbogățească cu cuvântul și toată cunoștința” (I Cor. 1, 5) și „să se însănătoșească în credință”.

Preoțimea noastră este dornică de hrană sufletească pentru a-și îndeplini cât mai bine misiunea sa apostolică în mijlocul poporului, de aceea nu Ne îndoim, că va grăbi să-și hrănească sufletul și mintea cu merindea ce i-o oferim în această revistă. Fiecare poate afla hrana pe care o dorește, numai să aibă răvna de a o primi cu dragostea cu care i se oferă. Și ceilalți cetitori vor afla aici hrana duhovnicească pentru sufletele dornice de a ști și pentru luminarea problemelor ce-i interesează cu privire la credință, știință și viața bisericească.

Organul oficial al Eparhiei noastre nu putea satisface aceste cerințe și necesități, de aceea am simțit lipsa de a porni la lucru și cu acest plug în ogorul Domnului. Cu această revistă se umple un gol de mult simțit în viața Eparhiei noastre. Preocupat de binele și cultivarea clerului nostru dela venirea Noastră la conducerea Eparhiei, am simțit lipsa unui organ de promovare a cultului teologic și de îndrumare a vieții sufletești, de știință și viață bisericească. Cu toate greutatele începutului și a împrejurărilor grele de războiu, abia acum putem porni la realizarea acestui gând, cu sprijinul plin de zel și dragoste al colaboratorilor, ce au înțeles însemnătatea înălțării acestui „altar“, drept aceea le împărtășesc mulțumirea Noastră părintească.

Această revistă se va nizu să adâncească toate problemele de credință și viață bisericească, să lămurească chestiuni de ordin dogmatic, istoric, pastoral, liturgic și de ordin religios-moral și cultural, care preocupă și agită în aceste vremuri multe suflete; va căuta să îmbrățișeze toate ramurile de știință teologică, de misionarism și de îndrumare a vieții religioase a clerului, pentru ca prin ridicarea culturală a lui să înțeleagă înalta lui misiune de slujitor al lui Hristos, spre a aprinde cât mai mult „darul“ care este în el de „apostol“ în mijlocul poporului, pentru a pogori Impărăția lui Dumnezeu în lume.

Această tribună va căuta să stea în slujba *Ortodoxiei* noastre strămoșești, care a fost și este temelia existenței noastre ca Neam și să ducă comoara neprețuită a darurilor ei în suflete. Va căuta să poarte și să ridice sus făclia și steagul credinței

ortodoxe, care a călăuzit sufletul poporului nostru, prin viforul atâtor încercări, la limanul izbăvirei, care este Hristos Domnul.

Am dori să strângem în jurul acestui „altar“ toate forțele intelectuale ale slujitorilor Bisericei și ale tuturor binevoitorilor și sprijinitorilor binelui și înaintării Bisericii noastre și a instituțiilor ei, ca din munca lor înfrățită să se poată revărsa cu timpul cât mai mult bine asupra vieții religios-morale a Bisericii și a poporului nostru.

Cu aceste gânduri, apelăm la toți purtătorii de condei să ne vină într'ajutor prin colaborarea lor, ca de pe acest „altar“ să cadă cât mai bogată hrană duhovnicească pentru toți cei dornici după ea. Și mulțumirea Noastră va fi deplină, dacă măcar câteva firimituri vor ajunge pe masa celor ce se vor osteni să culeagă ceva din această hrană.

Rugăm pe cetitori să ne dea tot sprijinul moral și material pentru a putea scoate revista în condițiuni cât mai mulțumitoare.

Asigurând pe ostenitorii acestei reviste de tot concursul și sprijinul Nostru părintesc, împărtășesc caldele noastre binecuvântări arhieresti pentru acest început, spre a putea duce steagul acestui „altar“ cu vrednicie cât mai departe.

Doamne al puterilor fi cu noi!

EPISCOP:

† VENIAMIN

Lumina noastră este Hristos

Într-o zi furtuna războiului se va potoli și lumea se va întoarce iarăși la viața cea de toate zilele.

Lupta cu armele — fără îndoială — va înceta, însă va începe o altă luptă, o luptă și mai grea, ofensiva spirituală, căci sbuciumul acestor ani de război va lăsa urme și sufletele vor fi involburate.

Și în mijlocul acestui clocot, în mijlocul atâtor crize și probleme care își așteaptă deslegarea, ce vom face noi, ostașii lui Hristos? Încotro să o apucăm?

Există o oază de liniște și de înțelegere, care poate tămădui toate rănilor: Biserica lui Hristos.

La umbra ei și în jurul sfintelor ei altare totdeauna plutește o putere mistică, din care răsar îndemnuri pentru fapte mari și frumoase și care, în același timp, este și o frână puternică pentru atâtea acțiuni urâte și josnice.

Puterea Bisericii lui Hristos este mare și nemărginită și nici o forță din lume nu o poate distruge, căci nici porțile iadului nu o vor birui.

Întrebarea este: Ce vom face noi, slujitorii Bisericii lui Hristos? Încotro o apucăm?

Noi deținem unul dintre cele mai importante roluri în opera de ridicare sufletească a poporului. Spre noi își îndreaptă ochii toți dreptcredincioșii creștini, așteptând nu numai cuvânt de învățătură, ci și pilde.

Dela noi trebuie să pornească lumina cea adevărată, care să înveselească pe cei îndoienici. Dela noi trebuie să plece îndemnuri, cari să dea tărie celor ce sunt întru nevoi și suferă. Dela noi trebuie să pornească lupta care să înveselească cu o rază de fericire fața celor ce iau astăzi cununa de mucenicie pentru Hristos. Dela noi se așteaptă pilda, cum să trăiește în Hristos, cum se luptă pentru Hristos și cum, la nevoie, trebuie să murim în și pentru Hristos.

Cum vom lupta însă, dacă nu vom fi pregătiți pentru luptă? Cum vom înfrunta întunecul, dacă lumina nu este întru noi? Și cum vom porni la lungul drum al osteneților noastre, dacă nu avem sau ne este puțină merindea?

Vecinic vechi și vecinic nouă sunt adevărurile pe care le mărturisim. Însă dela felul cum mărturisim, prin credința și viața noastră, aceste adevăruri, atârnă ce însemnăm noi pentru Biserica lui Hristos.

Biserica, întotdeauna vie și activă, nu se poate situa la marginea vieții, pasivă și distrusă, opunându-se oricărei înnoiri. Adevărurile ei formează fondul, care este vecinic, însă forma trebuie să fie nouă și tratarea și expu-

nera lor să corespundă cerințelor vremii. Preotul trebuie să cunoască toate problemele vieții, pentru că numai astfel va putea pune lumina în sfeșnic, ca să lumineze tuturor.

Lumina noastră este Hristos.

Și pentru că în semnul luminei trebuie să se desfășoare toată activitatea noastră, să aprindem mai întâiu această lumină în sfeșnicele noastre și dela lumina noastră să se lumineze și ceilalți, pentru ca lumina lui Hristos să lumineze tuturor. Și deoarece, ostași ai lui Hristos fiind, suntem reazimul dreptei credințe, mereu să ne înmulțim merindea pentru drumul ostinelilor noastre și să ne sporim puterile, pentru ca astfel să putem arăta cu atât mai multă râvnă și dragoste pentru misiunea la care suntem chemați, căci după cum va fi râvna și hărnicia noastră, așa va crește sau se va micșora și turma încredințată păstoririi noastre.

Într-o vreme de grea cumpănă, ca cea de astăzi, apariția revistei „Altarul Banatului”, revistă pentru viața bisericească și de cultură și știință teologică, este o nouă armă pentru ofensiva de renaștere religioasă-morală ce se cere din toate părțile.

Revista apare la Caransebeș, în centrul unui vechiu ținut românesc, capitala districtelor valahe și a graniței de odinioară, în orașul de reședință a celei mai vechi episcopii ortodoxe din Banat, care se mândrește cu un trecut de cultură și cu o moștenire ortodoxă și românească bogată.

Întemeiată de râvna și zelul apostolic al unui mănunchiu de teologi cărturari și având sprijinul și colaborarea celor mai distinși preoți din eparhie, revista „Altarul Banatului” este menită să fie un organ de luminare a clerului nostru, o tribună de apărare a intereselor sfintei noastre Biserici și în domeniul vieții culturale și religioase, ținând în curent pe cetitori cu problemele dela ordinea zilei, va fi un povătuitor și îndrumător pentru toți cei ce îi vor ispiți paginile. Materialul pentru predici nu va lipsi. O deosebită atențiune se va da chestiunilor în legătură cu lucrarea misionară din parohie și mai ales problemelor morale și sociale care au nevoie de sprijinul Bisericii. În acelaș timp, se va nizu să alimenteze și viața sufletească a preoților, aducând material pentru meditații și îndrumând meditațiile preoților spre forme și căi potrivite vremurilor de astăzi, pentru ca aceștia să prindă puteri nouă de luptă.

„Altarul Banatului” pleacă la drum în semnul luminei și în semnul luptei pentru lumină. Ori, lumina noastră este Hristos. Și darul lui Hristos să fie cu noi cu toți, pentru ca să se coboare în sufletele noastre lumina și puterile divine ale credinței de suflete și de neam mântuitoare, singură în stare să sporească în inimile noastre vistieria moștenită dela înaintașii noștri.

Prot. stavr. R. G. Ancușa
consilier referent eparhial

Creștinismul, religia progresului

Este un adevăr, confirmat de istorie, că lipsa de credință a fost urmată totdeauna de o sleire a forțelor de creație ale omului și de o abrutizare a vieții lui sufletești. Epocile de necredință au fost de obicei epoci de sterilitate.

Și tot în lumina istoriei se poate constata că toate ideile mari, creatoare, care au înrăurit adânc viața omenirii, călăuzind-o spre marile ei idealuri, își au izvorul în marea revoluție înfăptuită de creștinism. „Credincioși sau nu, noi suntem chemați la o viață spirituală prin contactul cu o cultură profund determinată de apariția creștinismului în lume”.¹

Sub influența ideilor creștine s'a dezvoltat cu încetul o lume, bazată pe un spirit nou de ordine, în continuă opoziție cu dezordinea și haosul. Această luptă a devenit tot mai înverșunată, până la proporțiile uriașe de astăzi. Căci în aceste zile, când viața popoarelor a atins culmi de intensitate dramatică, lupta pe viață și moarte se dă nu atât între armatele de pe front cât între aceste două lumi.

În timpurile mai noi, dușmanii ordinei și deci ai creștinismului, au adoptat o nouă tactică de luptă, care le-a adus mari avantagii. Pentru a captiva mai ușor masele, ei și-au însușit unele din ideile pe care creștinismul le-a adus în lume și dându-le o interpretare dubioasă, le-au înscris pe steagul lor de propagandă. Masele naive le-au urmat încrezătoare. Dar cât de mare le-a fost decepția! Iată a trecut mai bine de un veac de când, sub influența filosofiei materialiste, revoluția franceză a ridicat steagul pe care erau scrise trei cuvinte: libertate, egalitate, fraternitate, trei idei furate din creștinism dar înțelese și aplicate după concepția vremii. Cât de sinistru a fost însă ecoul acestor cuvinte, înăbușit imediat în valuri de sânge, șiroaie de lacrimi, crime, teroare, necredință...

Și tot în numele acestor idei, bolșevismul a suprimat și suprimă mereu milioane de oameni, iar alte aproape două sute de milioane sunt ținute sub cea mai groaznică teroare. Astfel ideile creștine sunt denaturate și folosite apoi în scopuri contrare creștinismului. Uzurpatorii însă trebuie demascați și despoiați de penele cu care s'au împodobit prin fraudă. Aceste idei trebuie recucerite și replantate în pământul din care au răsărit, singurul în care vor aduce roadele binefăcătoare de altă dată.

Dar una dintre ideile pe care aceiași uzurpatori și-au însușit-o, pentru a o îndrepta apoi cu mai multă înverșunare contra creștinismului, este ideea de *progres*. În numele acestei idei i s'au adus creștinismului și

1. C. Narly: Istoria Pedagogiei, Cernăuți, 1935, p. 11.

i se aduc încă destul de grele învinuiri. El este considerat anacronic, retrograd, un obstacol, o pată de umbră care trebuie să dispară odată cu aurora care vestește răsăritul unui soare luminos, adică progresul spre care noile concepții și curente de viață împing omenirea. Creștinismul nu va putea rezista în fața acestor forțe tinere care-l asediază din toate părțile, gata oricând să-i dea lovitura de grație. Toreadorii noilor timpuri flutură steagul roșu al progresului și mulțimile infuriate se îndreaptă în valuri spre zidurile bisericilor...

Însă și această idee este furată din același tezaur creștin. Ea nu numai că aparține creștinismului, ci ea a venit în lume odată cu creștinismul și acolo unde el n'a pătruns încă, cuvântul progres n'are nici un sens și același lucru s'ar întâmpla și acolo unde creștinismul ar dispărea. Noțiunea de progres este inseparabil legată de creștinism, unul ne putând exista fără celalalt.

* * *

Ce înțelegem, mai întâi, prin acest cuvânt: *progres*?

Ideea de progres presupune, în primul rând, un scop spre care noi ne îndreptăm toate puterile noastre. Acest scop trebuie să fie un bun pozitiv, altfel n'ar exercita nici o atracție asupra noastră și în același timp să fie conform naturii noastre, cerut și dorit de ea. Îndeplinind aceste condițiuni, scopul devine atunci o datorie, pe care suntem *obligați* să o îndeplinim. Însă scopul care corespunde naturii noastre este perfecțiunea omului și a societății din care face parte. Prin urmare cuvântul progres ar însemna realizarea treptată a acestei perfecțiuni, ca țintă supremă a naturii noastre.

Această perfecțiune, ca tendință firească a naturii noastre, se realizează în trei direcții diferite: *intelectuală, morală și socială*.

Perfecțiunea *intelectuală* constă în străduința continuă a puterilor noastre sufletești de a cunoaște adevărul. Căci cunoașterea adevărului înnobilează inteligența și o face accesibilă marilor idealuri care înalță pe om.

Perfecțiunea *morală* se realizează prin supunerea voinței noastre, voinței lui Dumnezeu. Cu cât această conformitate este mai riguros observată în toate acțiunile omului, cu atât el devine mai virtuos și deci mai aproape de perfecțiunea morală.

Perfecțiunea *socială* constă în dezvoltarea sănătoasă a ordinii sociale, cerută de legile ei proprii. Societatea omenească este, în ultima analiză, opera lui Dumnezeu, așa că și modul ei de dezvoltare este prefornat în ideea divină. Prin urmare, a se dezvolta potrivit legilor ei firești, înseamnă a fi în conformitate cu ideea divină și prin aceasta a tinde spre perfecțiunea cuprinsă în această idee. Această perfecțiune este, în același timp, și condiția fundamentală a fericirii individului cât și a prosperității vieții colective, deoarece perfecțiunea unei ființe implică în sine și fericirea ei.

Conform acestor trei căi, pe care puterile omului se străduiesc să realizeze perfecțiunea naturii lui, se nasc trei forme ale progresului: *un progres intelectual, un progres moral și un progres social*.

Luată în acest sens ideea de progres, ea deschide trei mari perspective spre care trebuie să fie dirijată întreaga activitate omenească.

Mintea omului trebuie să aspire mereu spre îmbogățirea cunoștințelor și pătrunderea tot mai adâncă a adevărului, fiind omul creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și înzestrat cu puterea de a cunoaște. Voința lui trebuie să-și adune toate puterile pentru realizarea virtuții și distrugerea egoismului, fiindcă numai așa se va face vrednic de cununa care-i este pregătită „dincolo“.

Societatea omenească trebuie să se desvolte și ea spre o perfecțiune tot mai desăvârșită, căci aceasta-i porunca Creatorului care voiește ca toate creaturile să-și desfășoare puterile conform planului fixat de El.

Plecând dela aceste premize, să vedem în ce raport se găsește creștinismul față de progresul pe care omul este chemat să-l realizeze, conform naturii lui. Am plecat dela afirmația că ideea de progres este esențial legată de creștinism. El i-a fost izvorul și condiția de desvoltare.

Acest lucru se poate ușor dovedi.

Creștinismul a apărut în lume ca o revelație a adevărului etern. În urma căderii în păcat, omul s'a depărtat tot mai mult de adevăr și mintea lui a început să rătăcească în ceața întunecului. „Oamenii, spune ap. Pavel, deși au cunoscut pe Dumnezeu, nu l-au mărit ca pe un Dumnezeu. nici nu i-au mulțumit, ci s'au rătăcit în închipuirile lor și inima lor cea neînțelegătoare s'a întunecat. Și au schimbat mărirea lui Dumnezeu celui nestricăcios în asemănarea și în icoana omului stricăcios și a pasărilor și a dobitoacelor cu patru picioare și a târâtoarelor; și au răstălmăcit adevărul lui Dumnezeu în minciună și s'au închinat și au slujit făpturii în locul Făcătorului, cel ce este binecuvântat!“¹

Tot așa de revoltat este ap. Pavel când spune cu privire la moralitatea contemporanilor: „Plini sunt de tot soiul de nelegiuire, de violențe, de lăcomie, de răutăți, plini de pizmă, de ucidere, de ciartă, de înșelăciune, de purtări nesuferite, șoptitori, bârfitori, uritori de Dumnezeu, trufași, lăudaroși, născocitori de rele, nesupuși părinților, călcători de cuvânt, fără iubire firească, fără milă“.²

Starea aceasta o găsim confirmată și de marii istorici, vechi sau moderni, cari au cercetat moravurile societății greco-romane, precum: Tacitus, Herodot, Plutarch, sau Momsen, Fustel de Coulanges, etc., care ne zugrăvesc viața decadentă a antichității, în timpul venirii creștinismului. Chinuită de spaima centurionului — anunțătorul morții —, de lăcomia delatorilor — acuzatorii publici —, de atotputernicia libertilor și a femeilor, de lingușirea senatorilor și de lașitatea generală a prietenului celui mai intim, viața devine nesigură chiar în capitala imperiului, în Roma.

Peste această lume apocaliptică, creștinismul a adus de sus, dela „Părintele luminilor“, adevărul revelat. El a risipit întunerecul minciunii și a făcut să răsară la orizontul minții omenești soarele dreptății. Această proaspătă atmosferă purificată printr-o nouă credință, a desmorțit mintea omenească, trezind-o la o nouă activitate. Căci revelația divină n'a fost numai un dar dela Dumnezeu, ci și un impuls către o nouă viață spirituală. Inepuizabilă în conținutul ei, revelația creștină a lărgit orizontul gândirii prin setea de cunoaștere a acestor adevăruri, vecinic noi, sporindu-i

1. Rom. I, 21—25.

2. Rom. I, 29, 31.

astfel puterile, spre a sonda această bogată comoară în adâncurile ei și a scoate de acolo perlele prețioase.

Deci în domeniul cunoașterii, și mai ales în ceea ce privește cunoașterea adevărilor superioare, ideale, creștinismul nu numai că a adus posibilități noi, ci a realizat și realizează un continuu progres prin impulsul pe care l-a dat activității noastre spirituale. Posibilități de cunoaștere în sensul că ne-a revelat adevărul dumnezeesc în toată plenitudinea, impuls puternic în sensul că a impus omului ca o datorie sfântă de a adânci cu mintea cuprinsul acestui adevăr și a-l pune în adevărata lui valoare. Astfel, în ce privește cunoașterea adevărilor superioare, revelate, progresul este strâns legat de creștinism și este condiționat de el după cum este condiționată lumina de soare, fructul de sămburele din care s'a dezvoltat.

Același lucru se poate spune și cu privire la celelalte științe, cum sunt în special științele naturii. Și în acest domeniu, creștinismul a adus noi posibilități și un nou impuls spre progres. Și aceasta nu întâmplător, ci fiindcă este în însăși natura creștinismului acest impuls spre cunoașterea naturii și a legilor ei. Creștinismul ne-a învățat cel dintâi că natura, cu toate legile ei, este supusă omului. Porunca Creatorului — „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți și domniți peste peștii mării, peste pasările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul”¹ — a fost reînnoită în conștiința oamenilor prin creștinism. El a impus-o omului ca o datorie de a cunoaște natura, a-i cerceta legile și pândi tainele. Și cu cât i-a cunoscut mai bine legile, cu cât mintea lui a pătruns mai adânc în arsenalul ascuns al forțelor ei, cu atât puterea omului a crescut prin subjugarea acestor forțe.

Păgânismul a divinizat natura. Nu omul este stăpânul naturii, ci natura îl stăpânește pe om. O astfel de concepție n'a putut niciodată da un impuls pentru cercetarea naturii și a legilor ei. Dacă-i adevărat că omul e supus naturii și ei trebuie să i servească și să o adore ca pe o divinitate, atunci orice încercare de a-i pătrunde tainele și descoperi legile înseamnă o lezare adusă majestății ei și o răsturnare a raportului firesc în care omul se înjosește față de natură. Numai concepția creștină despre natură a putut da naștere adevăratului impuls care l-a făcut stăpân peste ea. Și în acest domeniu, deci, creștinismul este un izvor și o condiție a progresului.

Dar nu numai în domeniul intelectual creștinismul s'a dovedit a fi promotorul adevăratului progres, ci el a dat același impuls puternic și progresului moral.

Două condiții sunt absolut necesare pentru ridicarea vieții morale: un ideal care să lumineze ca un far la capătul tuturor străduințelor de a păși pe drumul virtuții. Căci dacă omul trebuie să lupte cu tot cortegiul de pasiuni cari se opun realizării binelui moral, atunci trebuie să i se arate limpede un ideal care să-i dea entuziasmul și curajul pentru a-l putea realiza. Iar lupta cu pasiunile și cu orice rău, în general, nefiind un lucru ușor, ea reclamă o voință hotărâtă și o statornică putere sufletească. Cuvintele Mântuitorului: „Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit”², rostite în forma malestoasă a unei porunci divine, au fixat

1. Facere I, 28.

2. Matei V, 48.

omului și idealul și măsura străduințelor sale. Nimic mai puțin decât a tinde să se asemene cu Dumnezeu! Este drept că această asemănare nu-i decât o palidă imitație după puterile lui slabe, dar rămâne totuși o năzuință care nu-i va da niciodată răgaz, ci-l va îndrăgini mereu înainte. Această năzuință explică avântul moral pe care creștinismul l-a adus în lume. În niciun teritoriu, stăpânit de altă religie, nu s'a ridicat problema morală așa cum s'a ridicat în țările creștine. Neastâmpărul lumii pentru a îndrepta pe alții și întreaga înșirare de opere sociale și filantropice, sunt înflorirea care apare oriunde domnește creștinismul. Chiar în timpuri de criză religioasă și de slăbire a convingerilor, ca cele de azi, este imposibil a-i nega existența practică.

Dar și a doua condiție este deasemeni îndeplinită.

Creștinismul revarsă în sufletul omului o putere supranaturală care-l ajută să iasă biruitor în lupta cu răul din el însuși și din afară și să pășească neobosit spre înălțimile stâncoase ale perfecțiunii. Această putere este harul dumnezeesc care se oglindește mai ales în viața sfinților, cele mai strălucite exemple de pe culmea virtuții creștine.

Lumea păgână n'a realizat și nici nu putea realiza un progres moral, căci zeii păgâni erau sau o personificare a forțelor naturii sau oameni-zei, având aceleași slăbiciuni și patimi ca orice pământean. Cum ar fi putut acești zei să servească drept model de perfecțiune morală? Grația divină, păgânismul a înlocuit-o cu surogatul misterior și orgiilor religioase, care au aruncat pe om într-o și mai mare mizerie sufletească.

Și dacă aruncăm, în sfârșit, o ochire asupra progresului vieții sociale, vom vedea că și acesta este un fruct al creștinismului. Se știe care erau marile neajunsuri de care suferea societatea păgână. Instituția sclaviei redusese pe om la un simplu animal de muncă. Învrăjbirea dintre clasele sociale era tot mai accentuată, cele superioare oprind pe cele inferioare, ajunse într-o stare de paria.

Individul nu avea nicio valoare decât numai în măsura în care putea fi util scopurilor statului.

Libertatea persoanei nu prețuia nimic. Avutul și viața cetățeanului erau în mâna statului, care putea dispune de ele după bunul lui plac. Din cauza acestei organizații, societatea păgână se găsea în plin regres, cu toată aparenta strălucire exterioară.

Apariția creștinismului a transformat total societatea păgână. Lanțurile sclaviei au fost rupte, căci munca nu mai este o rușine ca în lumea veche, ci o măsură a demnității omului. Însuși Dumnezeu este un muncitor care lucrează zile de-a rândul la opera creației. El este vier sau păstor, dulgher sau profet, iar îndeletnicirile manuale sunt mai ales căutate pentru a ne ajuta să înțelegem planurile Lui. Instrumente ca: securea, secerea, ferestrăul, ciocanul, sunt alese de profeți pentru a ilustra activitatea divină. Munca este elementul în care Dumnezeu și omul se pot înțelege și măsura. Această învățătură a consacrat marea sărbătoare când muncitorimea a fost ridicată din starea de umilință în care se găsea și așezată la locul ce i se cuvine în societatea creștină.

Și tot creștinismul, prin lupte de secole, a reușit să înlăture cel mai mare rău care rodea societatea omenească, castele sociale. A trebuit

să treacă încă multă vreme, până să se recunoască fiecărui om o îndreptăţire egală în faţa legilor.

Nici autoritatea de Stat nu se mai putea menţine în absolutismul din concepţia păgână în faţa noului duh creştin. „Nu este autoritate fără numai dela Dumnezeu“, a strigat creştinismul veacurilor viitoare şi de aci înainte ea trebuia să fie protectoarea celor slabi, dar în primul rând să întroneze respectul legilor şi armonia dintre clasele sociale, pe baza iubirii creştine.

Astfel creştinismul a fixat primele condiţii de dezvoltare a vieţii sociale, condiţii care să creeze în sufletul omului „conştiinţa armoniei perfecte în care Dumnezeu a îmbinat toate aşezările firii“.

* * *

Creştinismul nu numai că a fost un izvor de progres în toate domeniile de activitate, el este singurul izvor din care a pornit adevăratul progres. Cu drept cuvânt se poate afirma că forma de viaţă actuală este adânc pătrunsă în rădăcinile ei de doctrina creştină.

Pentru a justifica această afirmaţie, să ne gândim la popoarele care au rămas în afară de cercul luminos al influenţei creştine. Unde se poate întrezări, la aceste popoare, un început măcar de progres, care să fi luat un avânt atât de strălucit ca în lumea creştină? Să luăm, bunăoară, popoarele musulmane. Ele au avut, în adevăr, o puternică mişcare religioasă care, susţinută prin fanatism şi sabie, a dus până departe steagul profetului. Când însă craterul acestui fanatism s'a stins, odată cu religia au căzut şi aceste popoare în obscuritate. Niciun impuls spre un progres, fie în ştiinţă, morală sau viaţă socială, nu s'a putut constata la aceste popoare. Dacă poporul arab face o excepţie, aceasta se datoreşte contactului cu lumea creştină. Un vag misticism şi dansul extatic al dervişului, este tot ce-a putut da islamismul popoarelor sale. Iar pe teren social, orice înmugurire a fost închircită de suflul de ghiaţă al unui despotism feroce.

Într-o stare şi mai lamentabilă se găsesc popoarele păgâne ale Asiei orientale. De sute de ani nimic nu se aude din acest vast imperiu al tăcerii. Nici cel mai mic efort care-ar însemna un început de dezvoltare, de progres în vreo direcţie oarecare; doar războaiele mai agită din când în când aceste mase inerte. Oricât s'ar căuta o explicaţie în lenea şi apatia acestor popoare, ea nu-i suficientă. Se pare mai curând că lipseşte acel principiu de viaţă, acel impuls pe care l-a adus creştinismul în lume. Fără această „putere de sus“ niciun popor nu şi-a putut lua sborul spre înălţimea unui ideal şi nici nu l-a putut concepe fără adierea revelaţiei divine.

Şi dacă istoria popoarelor ne dă astfel de mărturii, nu-i de mirare că orice atac îndreptat contra creştinismului, este un atac îndreptat şi contra ordinii şi civilizaţiei creştine. Când perechea lui de aripi, după cum spune Taine, s'ăbeşte sau se strică, moravurile publice sau private cad şi omul începe să se sălbătească.

Apropo de două veacuri se continuă acest joc sinistru prin care anumite concepţii materialiste caută să îndepărteze popoarele Europei dela

creștinism, pretinzând că au descoperit noi drumuri care ar duce omenirea spre progres și fericire.

Și această renegare a creștinismului este trâmbițată ca cel mai mare progres pe care lumea l-a cunoscut vreodată. Căci, după reprezentanții acestor concepții, creștinismul este acela care a ținut în întunec și în stare de copilărie omenirea. Nicio insultă, nicio falsificare și nicio pervertire a sensului învățăturei creștine nu pare destul de josnică sau stupidă, pentru a pălmu creștinismul.

Cu asemenea mijloace caută dușmanii de astăzi să smulgă steagul adevăratului progres, pe care creștinismul l-a purtat biruitor timp de două mii de ani. Ascunși sub faldurile lui, ei își asmuță turmele contra Bisericii.

Dar să-i întrebăm, care-i progresul pe care-l aduc ei în viața omului. În primul rând, teoriile lor comunisto-materialiste. Să amintim însă un fapt istoric. În antichitate, gândirea poporului grec a culminat în filosofia lui Plato și Aristot. În special în filosofia lui Plato plutea acel idealism pur, pe care noi îl admirăm și astăzi. De pe aceste culmi, filosofia greacă s'a coborât mereu, până a decăzut în epicureism. Materialismul epicureic este floarea de cimitir care a crescut pe mormântul gândirii grecești. În ziua când spiritul grec, atât de strălucit reprezentat prin marii lui filosofi, a căzut în materialism, aripile lui s'au frânt. O reîntoarcere din întunerecul morții n'a mai fost posibilă. Filosofia greacă atinsese limita decadenței.

Ce ne poate dar oferi — prin comparație — progresul, trâmbițat azi, îmbibat de duhul materialismului?

Același pahar amar pe care l-a băut până la fund și antichitatea.

Să nu ne lăsăm înșelați. Un adevărat progres, în afară de certitudinile spirituale ale vieții creștine, nu va exista.

Pretenția materialismului și a individualismului anarhizant, care au slăbit Europa și au aruncat-o în criza morală de astăzi, de a fi ele cele care au creat și adus progresul în lume, este cea mai mare minciună care a fost vreodată aruncată în obrazul omenirii. După cum șarpele se ascunde printre flori, ca astfel mai sigur să se poată târâi spre victimă și să-i dea înțepătura mortală, tot așa se împodobesc partizanii acestor teorii cu ideile creștine, ca mai ușor să-și poată strecura veninul minciunii în sufletul mulțimii. Dintre aceste idei, cea mai proprie creștinismului este tocmai ideea de progres. Ea trebuie replantată în pământul din care a fost smulsă, singurul în care-și poate da adevăratele ei roade. Fără ea, dușmanii vor rămâne ceea ce sunt în toată sterilitatea gândirii lor, iar creștinismul ceea ce a fost și va trebui să fie: „calea, adevărul și viața“, pentru individ și pentru societate.

Arhim. Dr. L. Busuioc

profesor la Academia teologică, Caransebeș

Familia bănăţeană

Este un adevăr recunoscut de toată lumea că familia bănăţeană se află, de câteva decenii, la un greu impas.

Curente subversive distructive care rod la temelia neamului nostru şi-au făcut intrarea în familiile bănăţene de prin satele şi oraşele noastre. Materialismul, neomalthusianismul, indiferentismul religios merg mână în mână cu necredinţa şi cu sectele religioase. Puterea de rezistenţă a familiei este măcinată lent şi odată cu familia este măcinată însăşi puterea de rezistenţă a neamului românesc, căci doar familia este prima celulă din organismul statului.

Proporţia pericolului ce ameninţă familia bănăţeană, a determinat pe cei cu răspundere să facă în timpul din urmă o seamă de cercetări şi anchete pentru ca să studieze apariţia acestor manifestări bolnăvicioase. Aşa: Institutul Social Banat-Crişana, echipele Fundaţiilor Culturale Regale, Astra Bănăţeană şi în fine preoţii şi învăţătorii prin predici şi conferinţe au spus cauzele denatalităţii, ale mortalităţii infantile şi ale altor plăgi care s'au abătut asupra frumosului nostru Banat indicând şi mijloacele potrivite pentru delăturarea relelor.

În urma cercetărilor serioase întreprinse din partea membrilor instituţiilor amintite se observă oarecare stăvilire a relelor ce bântuie în familia bănăţeană, dar munca începută trebuie continuată şi în viitor pentru a preveni disoluţia şi a însănătoşi membrii familiei bănăţene. Şi cine a chemat în primul rând şi are şi posibilitatea să cerceteze amănunţit fiecare membru al familiei spre a cunoaşte originea răului şi diferitele curente subversive care circulă în această familie dacă nu preotul? Preotul este acela care ca un adevărat duhovnic al sufletelor, trebuie să slujească liturghia sfântă nu numai pe altarele bisericilor, ci şi pe altarul familiei bănăţene. Slujind, în numele Domnului slujba aceasta, zorii unei alte vieţi familiare se vor ivi curând, iar familia bănăţeană va fi regenerată şi sfinţită.

Concubinatele şi căsătoriile de probă

Între relele mai frecvente care sap la temelia vieţii familiare sunt concubinajul şi căsătoriile de probă. Prin acestea se lăţeşte imoralitatea şi se înlătură copiii din viaţa familiară.

Concubinatele se nasc, de regulă, din lipsa de autoritate a părinţilor din necunoaşterea învăţăturii Bisericii despre însemnătatea sfintei Taine a căsătoriei, din neseriozitate, din lipsa simţului moral, etc. Fiindcă concu-

binii nu trăiesc cu binecuvântarea Bisericii și nu au deci mulțumirea sufletească pe care o au ceilalți, foarte adesea trăiesc în certuri și de obicei se feresc și de a avea copii.

Concubinatele, căsătoriile de probă, la cari adaugăm și însoțirile dintre nevrâstnici cu deseale despărțiri și schimburi de soți, strică tot numele bun al satelor noastre și e cu atât mai dureros că aceste plăgi sociale au luat un caracter general. Răul se întinde fulgerător dela un sat la altul creiând o adevărată modă.

Un caz semnificativ e următorul: Într-o frunțășă comună, în Uzdin, preoții nu mai pot răzbi cu concubinii. Întâmplător l-am întrebat pe unul din ei de pricina acestei plăgi și de generalizarea ei în comună și am primit următorul răspuns: aici toți se însoțesc de timpuriu, așa fetele la 12—13 ani și băieții la 14—15 ani. Am întâlnit apoi odată pe tatăl unui băiat din numita comună care venise tocmai să ceară binecuvântare arhierească pentru fiul său care împlinise 17 ani. Când l-am întrebat că de ce își însoțește copii așa de tineri, mi-a răspuns: „trece de 17 ani, părinte, și îmbătrânește, și pe urmă nu mai vine nici o fată după el. Și nouă ne-ar fi rușine, căci suntem oameni cu stare.“

Un caz tipic și ca acesta sunt multe. Întovărișirea pentru munca pământului, sunt pretexte. Obiceul, moda, aceasta e cauza.

Pe lângă concubinatele așazicând publice mai sunt și concubini ascunși, cari practică imoralitatea ani de zile, fără consimțământul părinților și al legilor. Acest fel de concubinată este mai periculos chiar decât cel vizibil și știut, deoarece acesta din urmă aparține unei alte categorii de imoralitate, care umple societatea noastră ca o cangrenă: desfrăul.

Și să nu fie leac pentru aceste rele? Un nărav să nu poată fi părăsit sau desrădăcinat? Totul se poate îndrepta, totul poate fi schimbat spre bine. Secretul zace în o metodică și stăruitoare educație a poporului.

Divorț și imoralitate

Pilda rea a concubinatelor, a căsătoriei de probă și a desfrăului în general nu a lăsat neatinsă nici sfințenia Tainei căsătoriei.

Căsătorii după toată rânduiala bisericească și civilă văd libertatea păgână de care se bucură cei ce trăiesc în concubinaj și imoralitate și e deajuns o ceartă între noră și soacră sau între soți, ca să se și nască în gândul lor ideea că se pot și despărți. Repetându-se aceste cauze la care dacă se mai adaugă lipsuri materiale sau lipsa de copii, urmează divorțul.

Dar de multe ori la baza divorțului este imoralitatea, adulterul. Desfrăul cu necurătenia sa nimicește sfințenia Tainei căsătoriei. Din cauza desfrăului s'au înmulțit divorțurile, mai ales după războiul mondial, atât în lumea intelectualilor cât și în cea a muncitorilor și a țăranilor.

Ne mai apărând căsătoria ca o legătură indisolubilă și pe întreagă viața, viața căsătoriilor e espusă tuturor capriciilor. Tot mai rare sunt căsniciile cinstite, iar divorțurile se tot înmulțesc. În fosta „graniță“ nu s'a știut de divorțuri și de căsătorii nelegitime sau de însoțiri între minori. Tinerii se căsătoriau abia după ce veniau dela armată. Cunosceam familii unde trăiau la olaltă 3—4 frați căsătoriți, fiecare cu numeroși copii, la un loc și cu cei bătrâni, căci autoritățile austriece nu permiteau împărțirea averii. Și toți

trăiau în armonie și erau oameni înstăriți. Mesele lor erau adevărate praznice, pe când astăzi nici unica noră cu soacra, sau mama cu fiica sa, nu se pot înțelege.

Denatalitate și mortalitate

Cine suferă de pe urma acestor stări grave din familia bănățeană? Suferim noi bănățenii în special și neamul românesc în general pentru că concubinatele, desfrăul ne omoară copiii, cari nu se mai nasc, după obiceiurile binecuvântate ale strămoșilor noștri. Concubinii nu cresc și nici nu prea vreau să aibe copii, iar dacă și au, atunci acești copii mor foarte adesea înainte de vreme, din cauza neîngrijirii.

Dar și familiile cinstite s'au molipsit de această boală periculoasă a înlăturării copiilor din vieța familiară. În familia bănățeană a pătruns curentul materialist al neomalthusianismului, care învață ca soții să nu dea naștere la mai mulți copii decât pot crește bine.

Și e caracteristic că mai ales cei ce au stare bună materială au devenit adepți ai acestui curent social periculos. Ori unde te întorci nu vezi decât câte unul sau doi copii într-o familie. Dar sunt cazuri, la șes, când nu se vede nici un copil în familie.

Familia fără copii nu are nici trăinicie, nici mulțumire, averile se irosesc sau ajung în mâna străinilor.

Neomalthusianismul macină temelia familiilor bănățene.

Dacă ne întrebăm acum cum se explică înrădăcinarea acestui sistem nenorocit în familiile bănățene, căci doar bănățeanul își iubește copiii, cercetătorii ne dau răspunsuri diferite. Așa unii susțin că sărăcia ar fi cauza, alții că mediul (șvabii cu sistemul de 1 copil). Dacă se ia în vedere structura sufletească a bănățeanului atunci trebuie să recunoaștem că părerea acelora e mai adevărată care susțin că sentimentalismul — exagerat și deplasat — al bănățeanului e factorul care contribuie la depopularea Bănățului. Din iubire și din duioșie, bănățeanul *dela început* vrea să-și scutească copilul de grijile unei existențe plină de lipsuri și renunțări. Dragostea și în aceeași măsură și vanitatea, îl face să-i poarte frumos și să le lase o stare bună: „*Dacă am chinuit eu o vieață întreagă, nu vreau ca și copiii mei să chinuască la fel!*”

Duh nou de vieață în familia bănățeană

Duh nou de vieață în familia bănățeană poate înstăpâni numai Biserica și slujitorii ei.

Biserica, numai ea deține cheile fericirii casnice a tuturor credincioșilor săi, numai Biserica, prețuind marea misiune a familiei are printre sfintele sale Taine și Taina căsătoriei, care stă la temelia familiei creștine. Numai Biserica învață, însoțește și luptă pentru fericirea tuturor membrilor familiei, dela nașterea lor și până la moarte. La umbra învățăturilor Bisericii familia bănățeană se va sfinți în toată alcătuirea ei și în toți membrii ei.

1. Virgil Birou: Oameni și locuri din Căraș, pg. 33. Editura Astrei Bănățene, Timișoara 1940.

Deaceea preotul are datoria ca — premergând cu exemplul de copii numeroși — fără preget și fără odihnă să explice păstoriților săi originea divină a căsătoriei, arătându-le scopul ei principal: nașterea și creșterea pruncilor. Preotul are să arate însemnătatea familiei ca celulă a societății și Impărăției lui Dumnezeu. De aici rezultă sfințenia de taină a căsătoriei.

Exemplul bun purcede și în această privință dela mai marii noștri. Prea Sfințiții Episcopi Dr. Iosif Tr. Badescu, de pie memorie, odinioară, iar astăzi Prea Sfinția Sa Episcopul Veniamin, prin pastoralele adresate poporului, au arătat o deosebită grijă de familia bănățeană.

Conștient de menirea națională a familiei, P. S. Sa Episcopul Veniamin insistă, cu orice ocazie, asupra curățeniei vieții familiare și combată fără cruțare relele de care suferă familia bănățeană.

Urmând acest exemplu arhieresc, să ne ostenim cu toții la încreștinarea vieții familiare bănățene !

Prot. Dr. Zeno Muntean

profesor la Academia teologică, Caransebeș

La „Altarul Banatului“

Un noian de gânduri îmi învolutează mintea tocmai acum când singură bucuria acestui „Altar al Banatului“ ar trebui să scalde toate inimile ce svâcnesc în unison cu progresul scumpei noastre patrii mai restrânse, Banatul.

Acest select instrument de culturalizare, de „zidire sufletească“, precum își zice revista, inițiată și patronată de P. S. Episcop Veniamin, de sigur că marchează o etapă nouă în viața eparhiei noastre.

Dar, afirmând aceasta, nu mă gândesc un moment să fac proces trecutului, care nu a favorizat aici menținerea Bisericii pe planul strict al preocupărilor religioase. Dimpotrivă, cercetate prin prisma unui complex de împrejurări, vestigiile trecutului apar tot mai multe și mai de preț în jurul acestui oraș de vechi scaun vlădicesc.

Și tocmai pentru că ni-a fost hărăzită și această clipă, când o nouă tribună își înalță aici steagul ei biruitor, se cade să plecăm fruntea în semn de rugăciune.

... Fără să turbure cugetul meu profan senzația de mare sărbătoare pe care o împrăștie revista noastră astăzi, aș dori ca temerile și rezervele, ce s'ar cuibări întâmplător în unele spirite, să fie topite în dogoarea unui apel ce-mi îngădui să formulez pentru toți cetitorii săi.

Revista, ce apare cu atâta risipă de suflet și de energie, să nu fie socotită inoportună, ca moment de apariție și ca sarcină pe umerii acelora cari au întâi datoria morală ca să o susțină.

În paginile ei să-și dea întâlnire cele mai alese gânduri și mai chibzuite preocupări pentru progresul — înainte de toate sufletească — al poporului.

Revista noastră se adresează cu precădere preoților și altor factori cu răspundere; grija statornică a redactorilor să fie exclusiv de a le procura toate elementele necesare pentru o ușoară și bună conducere sufletească a acestui popor.

În ultima analiză, desigur că numai zidirea sufletească a acestui popor o are în vedere și revista noastră. De aceea harnicii ei lucrători să sondeze numai izvoarele cu efect tămăduitor și edificator pentru el.

Cunoaștem în bună parte sensibilitatea poporului bănățean, ca și formele ei morbide ce încrețesc atâtea frunți. „Altarul Banatului“ nu se va rosti decât pentru apropierea de matca genuină, arzând și renegând moravurile ce ne depărtează de ceea ce firesc și baștină străbună.

Dacă entuziasmul ar răpi măsura dreptei aprecieri sau vreun orgoliu s'ar instăpâni în conștiința cuiva, să nu ne pripim în a osândi, căci un dar mai puțin valoros rămâne totuși un dar binevenit.

Opinia cercurilor competente să fie cu toate acestea un examen pe care să nu îl ocolim. Să nu ne trufim și nici să nu ne ascundem în dosul unor presupuse drepturi sau întâietăți. Deci, cu atât mai mult să prețuim judecata ce alții își vor face asupra muncii noastre.

Dar nici dreapta judecată să nu o considerăm ca o severitate. Totdeauna vom avea puțină unei reveniri și a unei îndreptări, iar buna intenție nimeni nu ne-o poate contesta.

Această intenție și exclusiv intenția ne mângâie conștiința; ea supli-nește, credem, într-o destulă măsură alte cerințe; ea ne-a grupat — buni și mai puțin buni — în jurul acestui „Altar al Banatului“, pe toți care avem o ofrandă de adus pe seama fraților noștri mai mici.

— Poartă deci, scump „Altar“, jertfa noastră curată în satele noastre și învață-i pe cei de acolo ca și pe noi: să rămânem credincioși sângelui nostru și credinței străbune; du acolo pârga cugetelor noastre și adă-ne în-prospătarea puterilor, căci de-acum nu departe este mântuirea noastră!

Nicolae Cornean

cons. ref. eparhial

Lipsa de morală

Vieața omului e încadrată în anumite forme. Formele de viață ale omului primitiv sunt rudimentare. Cu cât însă, înaintează omul pe calea progresului, cu atât se apropie aceste forme de desăvârșire.

În cursul miilor de ani, cât a durat până acum procesul lung și complicat al progresului, omul și-a schimbat mereu formele de viață. Așa a ajuns dela adăpostul de prin peșteri la locuințe confortabile, dela pieile folosite ca îmbrăcăminte la haine confecționate din stoffe, dela răcăitul pământului cu unelte de piatră la aratul cu tractorul. Iar din punct de vedere colectiv, au ajuns clanuri neînsemnate, bătute de toate vânturile, să se desvolte treptat, devenind, în ultima analiză, popoare cu organizații puternice de stat.

Mersul de până acum al dezvoltării omenirii va continua și de aci înainte, va să zică și în viitor se vor produce din când în când schimbări esențiale în ce privește formele noastre de viață.

În jurul noilor forme se crează întotdeauna o morală atât individuală, cât mai ales socială, cu totul schimbată, care morală corespunde formelor de viață celor noi și, paralel cu consolidarea acestor forme noi, se consolidează și morala cea nouă.

Să nu credem însă cumva, că starea cea nouă a moralei e perpetuă, căci nici ea n-o să dureze în veci, ci numai până când circumstanțele scot într-o bună zi în mod poruncitor la iveală, că formele cele noi de viață, stabilizate vremelnic, nu mai țin pas cu pretențiile tot mai stăruitoare ale progresului.

Atunci, vrând-nevrând, formele de viață iau o altă înfățișare, cum de atâtea ori s'a întâmplat în istorie, și omul, obicinuit cu morala individuală și socială, adaptată formelor de viață de până aci, se trezește că e turburat în concepția sa asupra moralei, căci morala cu care se obicnuise se prezintă acum, în raport cu formele noi de viață, ca învechită, ca neadecvată înclinării predominante a vremii celei noi.

Văzând omul, ajuns în situația aceasta de dezechilibru, că formele sale de viață se distanțează de morala în care a fost crescut, el mereu se înstrăinează de morala pe care o cunoscuse, ca cu timpul s'o bruscheze, ca ceva ce nu mai corespunde cerințelor timpului avansat, ca ceva ce nu se acoperă cu noile forme de viață.

Noile forme sunt, deci, la început, însoțite de o oarecare lipsă de morală, luând morala în înțelesul ei cel vechi al cuvântului.

Din lipsa aceasta de morală lăstăresc elementele unei morale individuale și îndeosebi a unei morale sociale noi, care morală nouă e în deplină armonie cu noile forme de viață.

Așadară, concomitent cu primenirea formelor, se ivește întotdeauna o criză de morală, care apoi face loc unei morale schimbate, unei morale potrivite noilor împrejurări.

Aceasta o dovedește îndestul istoria, din al cărei material bogat culegem cele ce urmează.

Prăbușirea imperiului roman și invaziunea barbarilor au fost urmate de o lipsă de morală fără pereche. N'avem decât să ne gândim la prădăciunile, la pustiirile, la jertfirea cu cruzime a atâtor vieți omenești, până ce abia după secole s'au consolidat alte forme de viață, deschizătoare de noi drumuri pentru morală.

Sau să luăm cele ce s'au săvârșit în cursul revoluției franceze, care a schimbat formele de viață ale lumii civilizate. Epoca aceea a cunoscut o lipsă de morală, patronată de grozăvii înspăimântătoare, ce au dăinuit până când s'a ajuns la noi forme de viață cu o morală ce se deosebea de morala de odinioară.

Să aruncăm acum o privire scrutătoare asupra celor ce s'au petrecut în timpul din urmă și se petrec încă sub ochii noștri.

La sfârșitul celui dintâi război mondial am înregistrat începutul destrămării unor forme de viață ce stăpâniseră până aci lumea. Așa se explică, de ce după terminarea aceluia război, ne-am ales la noi în țară cu votul universal, cu reforma agrară, iar mai târziu ne-am pomenit cu conversiunea datoriilor.

În alte țări destrămarea a fost cu mult mai mare ca la noi, prăbușindu-se împărății puternice, dinastii cu vechime de veacuri. Așezări sociale, crezute atotputernice, zăceau doborâte la pământ, frânate în toate încheieturile lor. În fața acestui aspect neobicinuit și sinistru, nu e mirare că oamenii s'au turburat în concepția lor asupra moralei, lăpădându-se cu deosebire de morala socială a trecutului, spre a se apropia de noul duh al vremii.

Până a ajunge însă la noi drumuri, ce efect general a avut această turburare?

A avut efectul, că perioada noastră de timp, în ce privește morala, se sbate într'o criză. A avut efectul, că autoritatea a suferit mult și că s'a produs o oarecare lipsă de disciplină, o oarecare lipsă de morală.

Criza aceasta de morală, care ne înconjură și uneori ne apasă, trebuie să o judecăm privind-o prin prisma celor expuse mai sus. Trebuie deci să o considerăm ca o rezultată a împrejurărilor sociale schimbate, care împrejurări ne indică noi puncte de orientare.

Morala noastră alterată se va reculege cu timpul, dacă se va adapta formelor de viață ce s'au schimbat și mereu se schimbă, în vederea trebuințelor noastre de viitor.

De încheiere, încă o întrebare, căreia îi urmează imediat și răspunsul.

În situația, în care ne aflăm, care este datoria noastră, a celor ce stăm în slujba moralei?

Datoria noastră nu poate fi alta decât să căutăm a zădărnici cu toate mijloacele ce ne stau la dispoziție, ca actele morale să devină mai scăzută, contribuind cu cunoștințele și cu munca noastră la lămurirea, la cristalizarea principiilor, de care principii trebuie să fie condusă morala în interesul unui viitor mai fericit.

AUREL MOACĂ

cons. ep. ref.

Din istoria contemporană a eparhiei Caransebeșului

Progresele realizate de Bănățeni sub stăpânirea românească

INTRODUCERE

Situația în Eparhie în preajma Unirii cu Patria-Mamă

Istorică eparhie ortodoxă-română a Caransebeșului, restaurată la anul 1865, odată cu Mitropolia ortodoxă-română de Alba-Iulia și Sibiu, și-a desfășurat viața spirituală, administrativ bisericească, culturală și economică în conformitate cu normele cuprinse în Statutul organic șagunian, care a intrat în vigoare începând cu anul 1868. Autonomia bisericească, garantată de statul ungar prin această constituție eclesiastică, nu a fost totdeauna respectată. În ultimii ani ai războiului mondial trecut (1914—1918) guvernele dela Budapesta au încercat, sub felurite pretexte, să răpească Românilor din Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș și Părțile ungurene, și această cetate, în care sufletul românesc, căuta scăpare în vremuri de aspră bejenie.

Desconsiderând marile jertfe aduse de Românii din Austro-Ungaria în toate războaiele, pentru triumful unei cauze străine de interesele și aspirațiile lor naționale, asupritorii noștri, în furia lor, s'au năpustit și asupra slujitorilor sfintelor noastre altare, în care, după intrarea României în războiu, au văzut pe cei mai aprigi stegari ai naționalismului românesc. Mulți preoți în frunte cu protopopul *Dr. Gheorghe Dragomir*, al Bisericii-Albe, au avut de îndurat toate mizeriile vieții de lagăr dela *Sopron*, numai pentru că au îndrăznit să se manifeste ca Români. Protopopul Dragomir a murit în exil, ceilalți preoți însă, afară de unul, sub presiunea evenimentelor, au fost eliberați.

Pentru a da cuvenita asistență religioasă soldaților români, care au luptat pe diferitele câmpuri de bătaie, au fost chemați sub drapel 85 preoți din cuprinsul eparhiei noastre, rămânând astfel multe parohii fără păstori sufletești, spre mare pagubă sufletească a credincioșilor. Episcopul eparhial, *Dr. E. Miron Cristea*, împreună cu vrednicii săi colaboratori, între care amintim pe *Dr. Iosif Traian Badescu*, *Filaret Musta*, *Ștefan Jianu*, *Aurel Măca* și *Dr. Cornel Corneanu*, cu tact și înțelepciune și mai presus de toate cu infinită dragoste față de Neam, a știut să conducă spre țelul său final nava Bisericii străbune, care adăpostea sufletul românesc, prin toate furtunile și valurile dușmane, gata să o înghită.

Alături de preoți au avut să sufere aceeași soartă vitregă și învățătorii noștri confesionali. Subt pretext că „preoții și învățătorii noștri s'ar fi dovedit puțin patrioți, puțin credincioși statului ungar, cu ocaziunea intrării în luptă a regatului României, guvernul maghiar a hotărît să se ia școalele noastre confesionale, să înființeze școale de stat, o așa numită *zonă culturală* înspre România¹, sperând că prin desnaționalizarea Românilor se întăresc hotarele țării. Aceasta era să fie răsplata fidelității seculare a poporul nostru. Pe lângă aceasta, Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii publice a hotărît să restrângă libertatea noastră sinodală, garantată prin Statutul organic². Astfel, în preajma sinodului eparhial din 1918, Ministerul Cultelor a notificat episcopului *Miron* că la ședințele sinodului (Adunarea eparhială) eparhial va trimite un comisar guvernial în persoana Comitetului suprem al județului (comitatului) Caraș-Severin, a prof. univ. Dr. Eötvényi Nagy Olivér, „cu dreptul de ingerință în mersul sinodului, ba și cu facultatea de a disolva sinodul”³.

Pentru a evita această flagrantă încălcare a drepturilor de autonomie a Bisericii, deputații sinodali, ascultând glasul Arhiepiscopului, au refuzat să se adune în sinod, fapt care a avut drept urmare amânarea lui pentru anul următor (1919). Ca reprezentant al guvernului, în locul fâșpanului, s'a prezentat *Dr. Petru Ionescu*, consilier ministerial și deputat eparhial.

Înțelepciunea proverbului popular: „Când primejdia este mai mare, ajutorul lui Dumnezeu este mai aproape” — s'a verificat și de astă dată. După victoriile românești cu răsunet mondial dela *Mărăști* și *Mărășești*, precum și după catastrofa înfrângere a armatelor austro-ungare la *Isonzzo* în Italia, monarhia bicefală austro-ungară s'a descompus, spre marea bucurie a popoarelor nemaghiare oprimate seccle dearândul. În capitala Ungariei a izbucnit revoluția, s'a proclamat republica ungară, după ce ultimul habsburg, Carol VI, a fost alungat de pe tron. Guvernul republican ungar din Budapesta a continuat însă să țină legături cu autoritățile noastre bisericești, ordonanțând până și obișnuitele subvenții de stat⁴.

Poporul român de dincoace de Carpați, în frunte cu arhieriei lui, la 1 Decembrie, în Alba-Iul a, a proclamat Unirea necondiționată cu Patria-Mamă, *România*, deslipindu-se definitiv de conglomeratul hibrid austro-ungar⁵. Conducerea treburilor politice, administrative, economice și culturale a avut-o un an de zile Consiliul Dirigent din Sibiu, în sânul căruia s'a organizat și câte un Resort al Cultelor, condus de *Vasile Goldiș*, și al Instrucțiunii publice, condus de *Dr. Valeriu Braniște*, care au asigurat astfel legătura între Biserică și noul regim politic, instituit prin libera determinare a poporului român ardelean și bănățean eliberat de sub jugul ungar.

Marea bucurie de care a fost cuprins sufletul românesc în urma strălucitelor victorii ale armatei române, a fost eclipsată în Noembrie 1918,

1. În calitate de comisar sau supraveghetor al „zonei culturale”, guvernul ungar a numit pe baronul *Petricovich Horváth*. Informație primită dela d-l *Dr. Cornel Corneanu*, fost secretar și consilier eparhial în Caransebeș.

2. Vezi *Raportul general* Nr. 762 B 1920 al *Consistoriului diecezan* din Caransebeș, ca *Senat bisericesc*, către Sinodul eparhial din sesiunea ordinară a anului 1920, mss, p. 2.

3. *Ibidem*.

4. Cf. *ibidem*.

5. Cf. Ion Rusu-Abrudeanu, *Patriarhul României Dr. Miron Cristea înalt Regent*, București, 1929, pp. 267—278.

când armata sârbească a ocupat, sub pretextul menținerii siguranței publice, întreg teritoriul eparhiei noastre. Armata de ocupație sârbească înstăpânindu-se treptat pe întreg Banatul, a pornit o adevărată vânătoare împotriva preoților, învățătorilor și a altor fruntași ai românismului bănățean. Unii au fost maltratați, iar alții au fost internați în închisorile dela Belgrad¹. Mulți s'au refugiat în teritoriile ardelenice ocupate de armata română.

Biserica noastră și credincioșii ei s'au bucurat de un tratament care în unele privințe întrecea vitregia tratamentului unguresc. Administrația eparhială a avut să sufere mult în aceste zile de grea încercare pentru bănățeni. Intervențiile făcute de către Consiliul eparhial la Comandamentul militar sârbesc din Timișoara, au rămas fără rezultat. Limba română a fost exclusă în relațiile cu autoritățile de ocupație sârbești. „A fost o ușurare pentru noi, când armata sârbească s'a înlocuit cu cea franceză, în o mică parte a diecezei, cu toate că mizeriile n'a încetat, continuând Sârbii să se poarte în felul lor intolerant, agresiv”².

La 14/27 Ianuarie 1919 Caransebeșul este ocupat de armata eliberatoare franceză. Armata sârbească părăsește definitiv orașul la 17/30 Ianuarie 1919.

Nelinıştea din suflete s'a risipit abia la 18/31 Mai 1919, când primul pionieri ai Jandarmeriei române sub comanda bănățeanului Lt. Simeon Baboșiu, azi avocat în Timișoara, au pus piciorul în orașul nostru istoric. La 9/22 și 10/23 Iunie 1919, în mijlocul unei însuflețiri generale, armata română de sub comanda Generalului *Bucur Badescu* și a Colonelului *Petre Bucică*, înlocuiește armatele de ocupație ale aliaților noștri, din Caransebeș³. Organele administrației românești în frunte cu dl. *Dr. Gheorghe Dobrin*, primul prefect, au luat conducerea județului *Caras-Severin* la 28 Mai 10 Iunie 1919, „astfel că cea mai mare parte a diecezei s'a eliberat de sub dominațiunea armatei sârbe-franceze”⁴.

„Durere, armata sârbă, dominațiunea sârbească s'a înstăpânit pe partea sud-vestică a Banatului nostru, pe județul *Torontal* și o parte a *Timișului*, și astfel întreg protopresbiteratul *Panciovei*, 20 comune bisericesti din protopresbiteratul *Vârșefului*, împreună cu centrul *Vârșef*, iar din protopresbiteratul *Bisericii-Albe*, orașul *Biserica-Albă* și comuna *Jam* se află sub ocupațiune sârbească. În urma acestei împrejurări ni s'a îngreuiat, ba s'a făcut aproape imposibil contactul nostru oficial cu respectivele parohii și organe bisericesti, — raportează⁵ Consistorul diecezan prin arhimandritul *Filaret Musta*, vicar episcopesc, Sinodului eparhial din sesiunea ordinară a anului 1920. În toate sinoadele eparhiale ce au urmat s'a exprimat nădejdea că, cu ajutorul Domnului, întristarea fraților rămași mai departe sub dominație străină încurând se va „schimba întru bucurie și ti vom vedea și pe dâșii eliberați sub sceptrul Majestății Sale regelui *Ferdinand I*, ca astfel corpul nostru național din Banat să nu fie trunchiat”⁶.

1. Vezi Pr. Gh. Cotoșman, *Din trecutul Banatului. Comuna și bisericile din Comloșul-Mare și Lunga*, Tșoara 1934, pp. 328, 329, 365; și *Idem*. vol. VI, Tșoara, 1936, p. 609.

2. Raportul consistorial citat, p. 3.

3. Eliberatorii au fost salutați printr-o cuvântare pătrunzătoare de către protosincelul *Dr. Iosif Traian Badescu*, consilier eparhial. Îi răspunde tot atât de înflăcărat colonelul *Petre Bucică*.

4. Raportul citat.

5. *Ibidem*.

6. *Ibidem*, p. 5:

După unire

După ce majoritatea pământurilor românești au fost eliberate, alcătuind împreună *România-Mare*, conducătorii Bisericii străbune și ai Neamului românesc au întreprins împreună marea și imperioasă acțiune de refacere a unității de gândire și simțire, și de vindecare a rănilor cauzate corpului națiunii de stăpânirile vitrege ale trecutului de tristă memorie.

În primul Parlament al României-Întregite iau parte, la 7/20 Noemvrie 1919, ca membri de drept, și înalții noștri chiriarhi din provinciile eliberate. „Moment istoric și epocal, când după ce s'au surpat barierele despărțitoare arhieriei noștri au putut să ocupe pentru prima dată locul ce li compete după înalta lor poziție bisericească, în senatul român, alături cu ierarhii vechiului regat”¹.

Spre a cinsti așa cum se cuvine jertfele aduse pe altarul «ideii naționale de către poporul românesc de dincoace de munți, una în credință, în gândire și simțire cu frații liberi de dincolo de Porțile-de-Fier, în scaunul vacant de Mitropolit-Primat al României, marele colegiu electoral a ales, la 18/31 Decemvrie 1919, pe episcopul Caransebeșului, Dr. Miron Cristea, care la 19 Decemvrie 1919, 1 Ianuarie 1920, a primit investitura de Mitropolit Primat al României-Mari din mâinile Regelui desrobitor și întregitor de țară, Ferdinand I cel Loial².

În anul 1918, „subt presiunea atacurilor, ce se pregăteau a se da constituției noastre bisericești din partea guvernului maghiar”, sinodul eparhial s'a amânat. În anul 1919, episcopul Miron, din cauza împrejurărilor politice schimbăcioase și nesigure, timp de 4 luni a petrecut la Sibiu³, de unde s'a întors, la reședința sa din Caransebeș, în 20 Iunie, 3 Iulie 1919, astfel că nu s'a mai putut convoca, la timpul statutar, sinodul eparhial. S'a prevăzut că autoritățile sârbești din ținuturile ocupate n'ar fi permis deputaților noștri participarea la Sinod⁴. La Dumineca Tomei din 1920 s'a întrunit primul sinod eparhial, subt bolta României Mari, președinte fiind vicarul episcopesc arhimandritul Filaret Musta, care, în sensul dispozițiilor cuprinse în § 118 și p. 11 al § 121 din statutul organic, a condus dieceza, în urma trecerii episcopului Miron la scaunul mitropolitan al Ungro-Vlahiei, și până la alegerea și înscăunarea episcopului Iosif.

Locțiitorul de mitropolit, *Ioan I. Papp*, episcopul Aradului, de acord cu Consiliul dirigent, a convocat pe ziua de 8/21 Martie 1920, sinodul eparhial electoral, pentru a completa Scaunul vacant al Caransebeșului. Sinodul subt președinția lui Filaret Musta a ales, cu 39 voturi, 5 bile fiind albe, ca episcop al Caransebeșului pe arhimandritul *Dr. Iosif Tr. Badescu*, asesor

1. *Ibidem*.

2. Ion - usu-Abrudeanu, op. c., pp. 306, 308.

3. În acest timp episcopul *Miron* ia parte activă la primul *Congres al preoțimii ortodoxe-române* de dincoace de munți, ținut în Martie 1919 la Sibiu. La 31 Martie 1919 primește în catedrala din Sibiu pe regele desrobitor de țară *Ferdinand I* și pe *Regina Maria*. La 24 și 25 Iunie 1919 ia parte activă la consfătuirea fruntașilor clerici și mireni ai Bisericii ortodoxe-române, ținută la *Sinaia*, subt președinția Mitropolitului *Pimen* al *Moldovei* și locțiitor de mitropolit primat, cu scopul de a realiza unificarea Bisericii ortodoxe-române din toate provinciile eliberate cu biserica Vechiului Regat. Cf. *Rusu-Abrudeanu*, o. c., pp. 287-300.

4. *Raportul* citat.

consistorial¹, care a păstorit aici cu blândețe până la moartea sa întâmplată la 11 Iulie 1933.

Pe baza documentelor din arhiva episcopiei de Caransebeș și a rapoartelor șinoadelor sau adunărilor eparhiale, vom arăta aici, în linii mari, cum s'a desfășurat viața spirituală, religioasă-morală, culturală și economică, an de an, în cuprinsul eparhiei Caransebeșului. Peste tot se observă grija deosebită pe care toți ierarhii acestei eparhii au avut-o pentru bunăstarea morală și materială a Românilor bănățeni de sub arhipăstoria lor.

Pentru a ilustra grafic și aritmetic *viața* românească bănățeană în toate sectoarele ei, voi lăsa să urmeze, la fine, o serie întreagă de tablouri, din a căror studiere oricine își poate face o icoană clară despre progresele spirituale pe care Românii bănățeni le-au făcut în cei 25 ani de stăpânire românească, în țara lor liberă.

CAPITOLUL I

Completarea scaunelor Mitropolitan și Episcopesc. Soarta Românilor din Banatul Iugoslav. Viața morală. Sectele. Reformele școlare. Proprietățile Eparhiei.

Anul bisericesc 1920 s'a inaugurat prin serbările înălțătoare dela Sibiu, prilejuite de alegerea, hirotonia și înscăunarea ca Mitropolit al Ardealului și Banatului, a profesorului de Teologie din Sibiu, preotul *Dr. Nicolae Bălan*. Congresul Național Bisericesc, întrunit la 27 Februarie 1920, sub președinția arhimandritului Filaret Musta, în calitate de comisar al Consistoriului mitropolitan, a ales, cu 60 voturi din 68, ca Mitropolit pe actualul mitropolit, I. P. S. Sa *Dr. Nicolae Bălan*, care la 17/30 Mai 1920 a fost hirotonit arhieru de către mitropolitul-primat *Dr. Mirôn Cristea*, episcopii *Ioan I. Papp* al Aradului, *Nicodim* al Hușilor, actualul Patriarh al României, apoi de arhieriei *Dr. Vartolomeu Stănescu*, episcop locotenent al Râmnicului, *Evghenie Humulescu* ep. lt. al Argeșului și de către *Dr. Ipolit Vorobchievici*, episcopul titular al Rădăuților².

Clipe de praznic luminat a trăit eparhia noastră cu prilejul hirotonirii și înscăunării noului episcop diecezan *Iosif*. Praznicul acesta a fost cu atât mai semnificativ, cu cât pentru prima dată urcă treptele istoricului S'aun dela Caransebeș *un fiu al Banatului*. Vrednicii lui înaintași: *Ioan Popasu* (1865—1889), *Nicolae Popea* (1889—1908), și *Dr. Miron Cristea* (1910—1919), au fost. Ardeleni. Hirotonirea și instalarea episcopului Iosif s'a făcut la 27 Septemvrie, 10 Octomvrie 1920, în catedrala din Caransebeș, de către I. P. S. Sa Mitropolitul *Dr. Nicolae Bălan*, asistat de către episcopul *Ioan I. Papp* al Aradului și arhierul *Dr. Vartolomeu Stănescu* dela Râmnicu-Vâlcea, „în cadrele unor serbări grandioase, în prezența clerului și a poporului dreptcredincios din întreaga dieceză. Pentru prima dată a fost dat credincioșilor noștri prilejul să asiste la actul hirotonirii unui episcop în

1. *Ibidem*, pp. 6—8.

2. *Raportul general* Nr. 1654 B ex 1921 al Consistoriului diecezan ca *Senat bisericesc*, pro 1920, către *Sinodul eparhial* din 1921, mss. Vezi și *Omagiu I. P. S. Sale Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, la douăzeci de ani de arhipăstorie*, Sibiu 1940.

*catedrala dela reședința sa*¹. Investitura regală a urmat abia la 16/29 Martie 1921 în sala tronului din București, în prezența regelui Ferdinand I, a reginei Maria, și a AA. LL. Regale Nicolae și Mărioara².

Privitor la Românii rămași în Banatul iugoslav, raportul consistorial adresat Sinodului eparhial din anul 1921, se exprimă astfel: „În raportul nostru din anul trecut am arătat că o parte considerabilă a credincioșilor eparhiei noastre, rămânând sub ocupație sârbească, nu s'au putut bucura de învierea națională, care a unit întreg neamul românesc într'o singură țară: *România-Mare*, sub sceptrul glorios al viteazului nostru rege Ferdinand I, exprimându-ne într'una *nădejdea* că revenirea acestor frați ai noștri la sânul Patriei-mame se va înfăptui cât mai curând. Durere, prevederile noastre nu s'au realizat. În urmare, contactul nostru oficial cu organele noastre bisericești de pe acest teritoriu este foarte anevoios, aproape imposibil”³.

„Persecuțiile puse la cale de sârbi contra poporului nostru, în special contra intelectualilor noștri, a preoților și învățătorilor, au avut ca urmare că mulți dintre intelectuali și-au părăsit căminurile lor, trecând dincoaci de linia demarcațională”⁴. Astfel, poporul nostru dreptcredincios din acea parte a Banatului a rămas fără conducătorii lui firești, fiind expus desnaționalizării. „Atât Congresul național-bisericesc, întrunit la 22 Februarie 1920, cât și Consistorul nostru eparhial s'au ocupat intensiv de soarta Bisericii și a așezămintelor ei de pe teritoriul ocupat de Sârbi și a făcut demersuri și la înaltul guvern, ca pe cale diplomatică să ceară guvernului sârbesc recunoașterea așezămintelor noastre canonice și liberul contact al autorităților bisericești cu parohiile și respective cu organele parohiale din acele comune. Mai putem adăuga aici că Consistoriul nostru a intervenit și pentru ameliorarea materială a preoților aflători sub ocupațiunea sârbească”⁵.

„Și astăzi ca și în trecut, nutrim speranța creștinească, întemeiată, că întristarea fraților noștri oropsiți și cea a noastră pentru soarta lor, se va transforma cât mai în grabă în bucurie deplină, având *credința* nestrămutată, că dreptatea etnică, istorică și geografică va învinge pretensiunile nejustificate ale aliaților de arme de ieri ai României, asupra pământului nostru strămoșesc redându-l Banatului și deci și diecezei noastre, astăzi încă tot trunchiată. Persistența în această statornică credință a clerului și a poporului nostru dreptcredincios din această parte a diecezei noastre și suportarea cu creștinească răbdare și abnegație a martiriului persecuțiilor, ce Dumnezeu le-a trimis vremelnice asupra lor, Consistorul nostru d'eezan o apreciază cu adevărată satisfacție sufletească”⁶.

Raportul subliniază în același timp influența nefastă exercitată de războiul mondial trecut asupra moralului ostașilor ca și asupra celor rămași acasă. „Vieța familială în multe cazuri nu ne mai prezintă acel sanctuar, pe care biserica pe drept cuvânt îl aștepta dela fiii săi credincioși, căci concubinatele se înmulțesc, desfacerea căsătoriilor urmează fără multe scrupule. Sectele religioase câștigă adepți, iar morburile în alianță cu traiul ușor

1. *Raportul general* Nr. 1654 citat. p. 2.

2. *Ibidem.* p. 3.

3. *Ibidem.*

4. *Ibidem.*

5. *Ibidem.* pp. 4—5.

6. *Ibidem.* pp. 5—6.

de speculă și cu tendințe materialiste pronunțate constituie un flagel pe care biserica îl resimte. Ideile internaționale cu accesoriile lor înșirate mai înainte își află cuib ca'd îndeosebi în sânul muncitorimei dela orașe, iar muncitorimea le duce pe la sate și aici răsar de multe ori în formă periculoasă pentru ordinea de stat¹.

Sesizând pericolul ce amenința viața morală a poporului, preoțimea noastră s'a străduit să elimine din organismul națiunii microbii provocatori ai boalelor trupesti și sufletești. În conferințele pastorale și catihetice preoțimea bănățeană a schițat un vast program de muncă pentru *însănătoșirea* vieții familiare, politice și morale a poporului nostru². *Combaterea sectelor* a constituit punctul central al acestor programe.

Pe plan cultural, anul 1919—1920 a fost *anul reformelor școlare*. Consiliul Dirigent, prin decretul Nr. 12.903 din 2 Septembrie 1919, dă o nouă îndrumare învățământului normal, ridicând numărul claselor dela Institutul pedagogic la 8, împărțite pe două cicluri, fiecare de câte patru ani, așa cum funcționează în prezent școlile noastre normale. Spre a se conforma noilor dispoziții, școala civilă (gimnaziul) din Caransebeș a fost transformat în *curs inferior* al școalei normale preparandiale, iar *Pedagogia* noastră a format *cursul superior* al școalei normale reorganizate. Consistorul nostru, conformându-se acestor dispoziții, a ținut totodată să accentueze că nu admite întru nimic știrbirea caracterului confesional al școalei normale, al vechii Pedagogii, înființată de episcopul Popasu, la 1874.

La această școală au funcționat la început următorii profesori: Protosinghel *Dr. Iosif I. Olariu*, director, *Ilie Orzescu*, director în urma despărțirii institutului pedagogic de cel teologic, cel dintâiu în edificiul fostei școale civile (gimnaziu), *Dănilă Lăttin*, *Iuliu Vuia*, *Gh. Veliciu*, *Virgil Musta*, *Hugo Wehry*, precum și profesorii-preoți dela liceul „Traian Doda”: *Gheorghe Noaghea*, *Filip Pop* și *Dimitrie Soceneanșu*³.

Școalele primare confesionale, cu toată lipsa de învățători și preoți, au funcționat în mod satisfăcător. Biserica considerând marile imperative naționale și culturale ale țării întreg te, a permis celor mai buni preoți și învățători să urmeze cursurile de vară ținute la Universitatea din Cluj, spre a ocupa apoi posturi de profesori în învățământul secundar. În anul școlar 1919/1920 pe teritoriul diecezei noastre au funcționat 203 școale confesionale, cu 76 învățători, 21 învățătoare, 75 preoți sau alți substituiți. Totalul salariilor învățătoresți plănite de comunele noastre bisericești a fost de 174.455 Coroane. Integritatea salariilor s'a făcut apoi de către Consiliul Dirigent, conform decretului privitor la salarizarea corpului didactic, Nr. 20300/1919, din 5 Noembrie 1919⁴.

Chiar în cursul acestui an școlar unii din învățătorii noștri confesionali au fost numiți la școlile statului, prejudiciind astfel bunul mers al școalelor noastre confesionale. Chestiunea etat zării școalelor confesionale a

1. *Ibidem*, p. 8.

2. *Ibidem*.

3. *Raportul general* Nr. 1658 Șc. ex 1921 al Consistorului diecezan ca Senat școlar pro 1919—1920, mss.

4. *Ibidem*, p. 9—10.

preocupat intens guvernele României-Mari. Reprezentanții bisericii ardelenе și bănațene s'au declarat deschis împotriva ideii de statificare a acestor școli, cari alături de biserică au format, au încălzit și luminat sufletul neamului nostru dealungul veacurilor de aspră robie. Salarizarea inferioară a învățătorilor confesionali, i-a determinat pe aceștia să îmbrățișeze ideia etatizării școlilor confesionale, susținute până acum cu mari sacrificii de poporul nostru dreptcredincios¹.

Fie că au rămas confesionale, unele, fie că au fost etatizate, altele, problema catehizației în toate școlile, de toate gradele, a constituit una din principalele preocupări ale Consistoriului nostru, condus de principiul că „fără o siceră și adâncă credință în Dumnezeu, nu se poate întemeia o viață demnă de om, de națiune, o adevărată cultură”². De aceea, Consistorul a numit la toate școlile secundare câte un profesor-catehet, în școlile primare urmând să îndeplinească acest rol important preotul-paroh.

Cât privește *proprietățile eparhiei*, dobândite în cursul vremii prin sacrificiile bănești și donațiile dreptcredincioșilor noștri creștini, ele au fost supuse regimului general prevăzut în Decretul-Lege din 10 Septembrie 1919 pentru realizarea *Reformei agrare* din România, care avea să repună pe țărănul român în drepturile lui *firești* de proprietar adevărat al pământului, pe care cu sângele său l-a apărat și cu sudoarea frunții sale l-a muncit, în folosul altora, secole de-a rândul. Era un act de justă *reparație* socială, la care Biserica noastră, mama bună a fiilor acestei țări, a aderat cu toată însofletirea, cu toate că proprietățile ei i-au fost donate, nu de regii ungari, ci de simpli și singuratecii credincioși, umili și săraci, servind nu scopuri politice, ci numai pe cele religioase-morale și culturale-naționale românești.

Astfel din domeniul diecezan dela *Dezești*, s'a expropiat o întindere de 230 jughere pământ arător, pe care delegații satului l-au esarendat cu o arendă bagatelă de 1519 Lei³. Iar din domeniul diecezan dela *Visag* ni s'au expropiat xxx jughere, cu o arendă anuală, fixată de către Comisiunea județeană, de 20 Lei pro jugher pentru terenul arabil, și 10 Lei pentru restul terenului destinat ca pășune⁴. Cât privește domeniul nostru din *Marghita-Mare*, situat în cuprinsul protopresbiteratului Vârșeț, el a fost luat în posesiune de către statul iugoslav și esarendat sătenilor fără consultarea și consimțământul autorității noastre diecezane. După multe intervenții la Belgrad, ni s'au expropiat numai 244 jughere, dându-ni-se asigurarea că ni se va achita arenda cuvenită pe anul 1919/1920. Comisarul agricol sârb însă a mai luat în plus un lot de 30 jughere, dându-l spre folosință coloniștilor sârbi⁵. Eparhia noastră a acceptat și acest sacrificiu spre a nu îngreuna situația credincioșilor noștri rămași în afara granițelor țării.

1. *Ibidem*, pp. 11—12.

2. *Ibidem*, pp. 12—13.

3. *Raportul general* Nr. 286 E ex 1930 al Consistoriului diecezan ca *Senat episcopesc* pro 1919. și *Raportul general* Nr. 771 E 1919 pe anul 1918, mss, p. 3.

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*.

CAPITOLUL II

Arhiereul Filaret Musta. Românii din Jugoslavia. Misionarismul preoțimii. Subvenții de Stat. Etatizarea școalelor confesionale.

Prea sfințitul sinod episcopesc al provinciei noastre mitropolitane, prin hotărîrea sa Nr. 14 din 22 August 1921, apreciind serviciile însemnate aduse Bisericii și Neamului în vremuri grele de către arhimandritul octogenar *Filaret Musta*, a decis înălțarea sa la rang de Arhiereu. Hirotonirea a avut loc în catedrala din Sibiu, la 5/18 Octomvrie 1921, în fața membrilor Congresului Național-Bisericesc întrunit în sesiune ordinară. Actul hirotonirii l-a săvârșit I. P. S. Sa Mitropolitul *Nicolae*, asistat de episcopii *Iosif* al Caransebeșului, *Ioan* al Aradului, *Roman* al Orăzii și de arhiereul-vicar *Dr. Ilarion Pușcariu* dela Sibiu.¹

Și în anul 1921, Consistorul își exprimă regretul că „nădejdea exprimată în raportul nostru din anul trecut, privitor la îmbunătățirea sorții fraților noștri rămași, prin vitregia vremii, încă tot sub ocupația armatei sârbești, nu s'a realizat”.² Se condamnă fapta preoților și a învățătorilor români, care sub presiunea persecuțiilor, au plecat dela postul lor, trecând în țara liberă, lăsând, astfel, în voia sorții și fără conducători pe frații noștri din Banatul jugoslav. Constatând libertatea absolută de care se bucură Biserica soră sârbească în România, de o parte, iar de alta „opresiunea la care este supus clerul și poporul ortodox-român de pe teritoriul ocupat vremelnic de trupele aliaților noștri de arme, din partea organelor administrative sârbești”, Consistorul nostru a cerut guvernului din Belgrad să se aplice fraților noștri din Banatul jugoslav tratamentul de care se bucură Sârbii din România.³

Organizarea unitară a Bisericii ortodoxe-române din Țara întregită, având ca bază Statutul organic-șagunian, a preocupat intens conducerea Bisericii ortodoxe-române.

Primul impuls a pornit din partea preoțimii ardelenе și bănățene, întrunită în primul ei congres, ținut la Sibiu în primele zile ale lui Martie 1919.⁴

Și eparhia noastră, alături de celelalte 17 eparhii din România, a protestat energic împotriva tentativei de a se extinde, prin Concordat, imperialismul eclesiastic papal și asupra Bisericii noastre⁵ străbune.

Consistorul nostru constată cu bucurie, că, cu toată influența nefastă exercitată de războiul mondial asupra moralității oamenilor, poporul nostru, în marea lui majoritate, crescut, de preoțimea noastră, în respectul tradițiilor strămoșești și în disciplina iubirii de Biserică și Neam, „a rămas neaccesibil curenților religioase și sociale moderne, care n'au la bază credința adevărată a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hrisfos”.⁶ Despre

1. *Raportul general* Nr. 1858 B ex 1922, al Consistorului diecezan ca Senat bisericesc, către Sinodul eparhial pe 1922, mss, pp. 2—3.

2. *Ibidem*, p. 2.

3. *Ibidem*, p. 3.

4. I. Rusu-Abrudeanu, o. c., pp. 287—289.

5. *Raportul general* Nr. 1858 B ex 1922 citat, p. 4.

6. *Ibidem*, p. 5.

credința vie a credincioșilor noștri grăesc luminat bisericile ridicate și împodobite de ei, precum și donațiile pe care le fac an de an și în număr tot mai mare în favoarea Bisericii și a instituțiilor ei sfinte.

Pentru a ameliora starea materială a clerului nostru, la stăruitoarele intervenții pornite din partea episcopatului nostru de dincoace de Carpați, Ministerul Cultelor, prin decizia Nr. 36.303 d.n 2 Iulie 1921, a împărțit preoțimea eparhială în următoarele două categorii: 1. Preoți cu studii teologice sistematice și 2. Preoți cu studii teologice inferioare. Pentru categoria întâia a fost fixat salariul de bază la 450 Lei, plus sporul de scumpete, — iar pentru preoții din categoria a doua s'a fixat un salariu de bază de 200 Lei lunar, plus sporul de scumpete. Ambelor categorii li s'a asigurat tot la împlinirea a 5 ani de serviciu și câte o gradație de 25% după salariul de bază. Numărul gradațiilor s'a fixat la patru. În același timp s'a luat dispoziția pentru a se reține 10% din salariu pentru fondul de pensii, la care preoțimea noastră va trece mai târziu. Prin decizia ministerială Nr. 38.754 din 13 Iulie 1921, protopopilor li s'a asigurat, începând cu 1 Aprilie 1921, pe lângă salariul de preot-paroh și un salariu de protopop în suma de Lei 550 lunar, iar pentru fiecare inspecție câte 40 Lei, limitând suma maximă la 200 Lei lunar. Administratorii protopresbiterali primesc lunar 275 Lei.¹

Cât privește învățământul *confesional*, împrejurările politice complet schimbate au dus la concluzia că școalele confessionale n'ar mai avea rostul într'un stat național, protagonist al Bisericii străbune. Conducătorii Bisericii însă au rămas consecvenți la punctul pe vedere exprimat anii trecuți, afirmând necesitatea menținerii școalelor confessionale, primare și secundare, ridicate și întreținute până acum de către Biserica noastră. Congresul Național-Bisericesc, prin concluzul său din 2/25 Februarie 1920, Nr. 48, a proclamat dreptul Bisericii la școala confessională, atât în interesul Statului cât și al Bisericii, vecinic preocupată a da Neamului fii credincioși și devotați, gata de jertfă întru apărarea patrimoniilor strămoșești, comune Bisericii și Statului român.

Ministerul Instrucțiunii publice, condus de principiul că statului îi revine, în primul rând, rolul de a îngriji de educația viitorilor cetățeni, a făcut Bisericii ortodoxe-române de dincoace de Carpați propuneri privitoare la statificarea școalelor confessionale de toate categoriile.² Între altele, Ministerul făcea propunerea ca, începând cu anul școlar 1921—1922, toate școalele confessionale să treacă sub conducerea și controlul direct al statului, împreună cu toate clădirile ridicate de confesiuni, cu destinația de a servi ca localuri de școală, și cu toată zestrea școalei, iar Statul să îngrijească de susținerea lor. În schimb, Bisericii i se asigură libertatea catehizării și dreptul de a cere înlocuirea manualelor care ar cuprinde părți jignitoare la adresa Bisericii și a moralei creștine, precum și dreptul de a lua parte la procesele disciplinare ale învățătorilor și profesorilor, care s'ar face vinovați de propagarea unor idei subversive în școală și în societate.³

La aceste propuneri ministeriale, Consistoriile din Ardeal și Banat au răspuns că rămân la punctul de vedere exprimat în concluzul Nr. 48 al

1. *Ibidem*, p. 6.

2. *Raportul general* Nr. 1689 Sc. ex 1923 al Consistoriului diecezan ca Senat școlar, pro 1921—1922, mss, p. 6.

3. *Ibidem*.

Congresului Național-Bisericesc,¹ care a reafirmat hotărîrea Bisericii de a menține școala confesională cu orice jertfe, prin hotărîrea Nr. 63 din 7/20 Octomvrie 1921. Totuși, guvernul român, desconsiderând dorința unanim și repetat exprimată a reprezentanților Bisericii noastre, a declarat, cu data de 1 Noemvrie 1921, pe toți învățătorii confesionali ca *învățători de stat*, în comunele unde au funcționat până acum. Acest fapt a fost adus la cunoștința Consistorului nostru abia la 7 Mai 1922, de către Directoratul General din Cluj, cu adresa Nr. 10.000/1922.² Adresa mai precizează că „numirea la stat a învățătorilor români confesionali nu alterează întru nimic chestiunea proprietăților școlare care rămân și pe mai departe comunităților bisericești, până la aranjarea definitivă a învățământului primar în acord cu autoritățile superioare bisericești”.³ Toate corporațiunile noastre bisericești și în anii următori au reafirmat dreptul Bisericii de a avea și susține școli confesionale, capabile a da *Români buni și creștini adevărați*, crescuți în *Duhul lui Hristos și al tradițiilor strămoșești*.

În anul școlar 1921—1922 școala normală, Preparandia, a funcționat sub supravegherea Bisericii, păstrându-și caracterul confesional.⁴

Cât despre laturea economică, încreștăm aici că Direcțiunea Reformei agrare din Jugoslavia pe lângă cele 244 jughere expropriate anul trecut, a mai luat din domeniul nostru dela *Marghita-Mare* pășunea, folosită de credincioșii noștri de acolo, de 339 jughere, plus 8 jughere fânaș, apoi 50+80 jughere semănături, împrăștiind cu acest pământ românesc pe coloniștii sârbi aduși din Bosnia, care au luptat în războiu ca voluntari. Spre a ilustra o stare anormală de lucruri, amintim că statul jugoslav a impus domeniul nostru dela Marghita, pe timpul dela 1917—1921, la un impozit de 317.000 coroane, deși domeniul, dela 1919 încoace, „este sub sechestru și dieceza noastră n'a încasat nicio arendă”.⁵

Prot. Dr. Gheorghe Cotoșman

profesor la Academia teologică, Caransebeș

1. *Ibidem.*

2. *Ibidem.*

3. *Ibidem.*

4. *Ibidem.*

5. *Raportul general* Nr. 988 E 1922 al Consistorului diecezan ca *Senat episcopesc*, pro 1921, mss, pp. 3—4.

Ceva despre misiunea unei reviste bisericești

Până nu de mult, numărul revistelor și al foilor de orice natură care apăreau, se putea socoti destul de neînsemnat. Astăzi însă, avem multe și chiar prea multe. Dar totuși, numărul lor nu e suficient.

Căci și acum, fără greutate, se găsesc oameni care dela terminarea școlii lor, n'au mai avut în mână o revistă sau o altă publicație bună și edificatoare pentru sufletul lor, — zic bună și ziditoare pentru suflet, căci numărul acestora și astăzi e încă prea mic.

Sunt și astăzi publicații cotidiene sau periodice care, în multe cazuri constituiesc; pentru cel ce le citește, aproape timp pierdut. Și sunt puține care ne dau ceea ce ne trebuie, îndeosebi astăzi, în aceste vremuri de grea răscruce, — hrană spirituală sufletului și minții omenesti. Acesta ne străduim noi, să fie rostul revistei pe care începem să o tipărim aici, în acest vechi centru teologic. O orientare a cetitorilor noștri în învățăturile și problemele bisericești, debateri de diferite probleme pastorale, studii istorice-religioase, recenzii de opere religioase apărute și indicarea lucrărilor noi, informarea asupra diverselor fapte, etc., scrise și redactate la timp.

Ea să fie un bun și nedespărțit prieten, de aici înainte, atât preoțimei din cuprinsul eparhiei noastre, cât și intelectualilor și bunilor noștri credincioși, chiar din cel mai izolat și îndepărtat cătun din acest colț de Țară.

Mult frământatul nostru Banat, o spunem fără înconjur și deschis, este una din provinciile Țării, contaminată de multe rele, ca: scăderea mereu crescândă a natalității, luxul, etc.

Lecuirea acestor plăgi nu mai este permis să o așteptăm dela s'ine, ci se impune să le învingem prin o luptă intensă, organizată și bine purtată.

Revista noastră se va strădui să explice sublimele învățături ale Sfintei Scripturi, propovăduite de Domnul nostru Iisus Hristos, care trebuie să fie premergătoare oricărei culturi, pentru că aceste învățături sunt singurele care mlădiează și modelează sufletul, avântându-l spre idealuri nobile și înalte, făcând din el un ogor mănos, în care sămânța cea bună semănată în el, va da roade însutite, spre folosul nostru și al Patriei noastre străbune.

Poporul nostru, după cum prea bine știm, a trăit veacuri de-a rândul izolat de curente mari de gândire universală și nu a participat în măsură prea largă la frământările mari ale omenirii — civilizate —, ci s'a mulțumit a duce o viață mai mult patriarhală, în jurul umilelor și sărăcicioaselor bisericuțe de lemn din trecut.

Să privim de jur împrejur și vom vedea că nu mai suntem cei de ieri. Poporul nostru s'a rupt și el din tradiționala pasivitate, primind lozince și curente pe care le elaborează uneori cu o largă vâltoare de patimi. Ni-meni uu știe care va fi sfârșitul acestui groaznic războiu și nici ce va fi după aceea, cum se va organiza noua orânduire în lume. Evenimentele se precipită și amenințări groaznice flutură asupra noastră. Dar oricare va fi sfârșitul lui, un lucru este cert, că moștenirea lui va fi grea, căci niciun războiu, din câte cunoaște istoria omenirii, niciunul nu se poate compara cu cel prezent.

Atunci, dacă aceasta este dramatica și trista realitate, care se desfășoară sub ochii noștri, mai putem rămâne pasivi?!

Acesta este singurul și adevăratul motiv al apariției noastre și nu alte ambiții deșarte...!

Se impun astăzi atitudini demne și categorice spre a putea pregăti sufletele credincioșilor pentru ziua de mâine, așa cum se cuvine. Biserica noastră străbună are și un pronunțat caracter social, în sensul că toate problemele vieții sociale găsesc soluții și remedii minunate în spiritul doctrinei creștine.

Nu se poate concepe o operă de refacere morală, nu se poate vorbi de reconstrucție socială fără ajutorul, concursul și ocrotirea Bisericii noastre străbune.

Principiile propovăduite de Domnul nostru Iisus Hristos, sunt surse inepuizabile în ascensiunea popoarelor pe căile culturii. Și reviste conduse de acest înalt și sfânt ideal, găsim că sunt puține.

Rostul nostru este de a propaga, în scris, gândul cel bun, ceea ce este frumos, adevărat și folositor, atât pentru binele individului cât și pentru progresul Patriei din care facem parte și al Bisericii noastre strămoșești.

Ne năzuim să menținem mereu aprinsă flacăra credinței, scoborind învățăturile Domnului nostru Iisus Hristos, în vâltoarele agitate ale vieții atât de sbuciumate de astăzi, nu cu pretenția de a umaniza idealurile transcendente, ci de a modela și sfinți idealurile umanității din zilele noastre.

Și astfel de publicații, care să răspândească razele luminoase ale învățăturii Mântuitorului Iisus Hristos, care să răspândească gândurile cele bune și să reverse în suflete câte o farăma din harul și lumina credinței mântuitoare, oricât de multe ar fi, niciodată nu sunt prea multe!

Până ce nu vom ști fiecare din noi care ne este adevărata chemare ce o avem în viață, până ce nu se va sălășlui în sufletele noastre bună-tatea, dragostea către aproapele, zadarnică ne este toată cultura și progresul! Totul va fi sterp și sec, întocmai ca grăuntele cel bun, aruncat pe loc sărac, care nu va aduce roada așteptată.

Biserica lui Hristos trăește astăzi momente grave.

Omul despărțit de Dumnezeu se rătăcește în organizații sterpe și viața lui colectivă degenerază în tehnică menită de cele mai multe ori să servească celor mai inferioare trebuințe de a distruge pe aproapele și avutul lui.

Deci numai recunoscând noi tainica îndrumare a lui Hristos în propria noastră viață, ajungem la suprema ascultare, căci nu putem cârmui pe altul în lumea văzută, fără a ne supune necondiționat Cărmuirii nevă-

zute. Numai înțelegând noi tainicele povești, învățături și opreliști, descoperite nouă de Mântuitorul Iisus Hristos, putem să ne deschidem larg conștiința și sufletul, ca să-l primim în întregime, pentru că rolul doctrinei lui Hristos și activitatea ei de susținere a statelor, de purificare a vieții, a fost în trecut și va rămâne cel mai important mijloc, Hristos fiind dușmanul oricărei nebulosități și oricărei mistificări înșelătoare.

Adevărul Lui nu îngăduie compromis cu neadevărul. De aceea, tot ce-i inferior, tot ce-i eroare, vanitate, patimă, pe pământ, se răscoală împotriva doctrinei Lui, recunoscându-L ca dușman. Și de aceea conștiința morală a Europei, istovită de astă dată de o civilizație stearpă, este gata să sucumbe.

Toți cred astăzi că caută pacea, dar ei caută pe Hristos, căci El este singurul pacea, mângăierea, lumina și adevărul. Și noi ne-am îndepărtat de El pentru că era prea curat de noi!!

Peste potopul urii, al patimilor și ambițiilor, noi ne străduim, prin revista noastră, să turnăm balsam din sfânta învățătură a lui Hristos. Căutăm să dăm credincioșilor noștri toate armele lui Dumnezeu, ca să poată sta împotriva, în ziua cea rea, și toate să le biruim.

Să dea Dumnezeu ca revista „Altarul Banatului” să-și poată îndeplini cu prisosință această misiune grea, ce și-a luat-o.

Presb Petru Toma
secretar eparhial

Legea lui Dumnezeu în Psalmul 119

Cartea Psalmilor, al cărei lirism n'a fost întrecut de nici o operă a anticității, oferă cetitorului un întreg complex de învățături, care să-i călăuzească pașii în orice moment al vieții pe drumul cel drept. Este drumul mântuirii, al desăvârșirii sufletești prin practicarea virtuții, prin îndeplinirea deplină și din dragoste a Legii lui Dumnezeu. Acest drum al virtuții, pentru omul ce stă sub impulsul păcatului este destul de greu de urmat. „Fiindcă Duhul Sfânt — zice sf. Vasile cel Mare — știe că neamul omenesc este greu de îndrumat pe calea virtuții.... a împreunat cu dogmele plăceră cântului, pentru ca fără de știrea noastră odată cu bucuria și frumsețea celor auzite să primim și folosul care rezultă din cuvintele pe care le auzim”.¹ În versuri frumoase, psalmistul a știut să ne dea doctrina ce formează începutul, îndemnul pentru cei ce caută calea adevărului și a dreptății, sprijinul și speranța pentru cei ce merg în drumul desăvârșirii.

Psalmii cuprind tot ce este mai de folos omului în viață. Sunt o icoană a vieții sufletești a individului, un îndreptar pe calea virtuții, a adevărului și a dreptei credințe. Pentru cel drept sunt o speranță fericită în ajungerea desăvârșirii, o cheazăie a ei, pentru cel ce se află în nenorociri o mângăiere și un călăuzitor spre Dumnezeu. Sunt un izvor nesecat de învățături și sfaturi, care vor să transforme pe omul păcătos în omul drept, fericit și sigur de mântuirea lui.

Omul însă, ca să poată ajunge desăvârșirea sa spirituală trebuie să urmeze calea virtuții, drumul cel drept care-l apropie de Creatorul său și-l unește cu El. Acest drum omul nu-l găsește în viața sa zilnică, dacă nu este călăuzit de Legea, Cuvântul lui Dumnezeu.

Între Psalmii didactici sau de învățătură, care arată omului calea ce trebuie să urmeze în viață, dând sfaturi morale și hotărâri, pentru ca omul să corespundă întru totul chemării sale, rânduită de Creatorul, este și Psalmul 119 (după Septuaginta 118).

Acest Psalm este un imn, o laudă adusă Legii lui Dumnezeu, care trebuie să fie facla călăuzitoare a omului în viață. Este un psalm orfan,² care în cele 176 versete se ocupă peste tot de Legea, Cuvântul lui Dumnezeu, privită sub diferite aspecte, în sine, ca îndreptar și salvator al omului din nenorociri, sau ca aducătoare de fericire și mântuire.

1. Sf. Vasile cel Mare, Comentariu la Psalmi, în rom. de Pr. Dr. Al. N. Căciulă. Izvoarele Ortodoxiei 2, București 1939, p. 24.

2. Se numesc orfani psalmii care n'au nici un titlu cu indicație muzicală, liturgică sau a autorului. — Pr. Dr. T. Negoită, Psaltirea în cultul Bisericii Ortodoxe, București 1940, p. 28.

Impărțit în 22 grupe mari, numite de cei vechi *dyōdōdes* sau octonarii, care au în frunte câte una din cele 22 consonante ale alfabetului ebraic, psalmul 119 se transformă într'un psalm alfabetic, din care cauză unii trag concluzia că ar fi destinat pentru instruirea tinerilor, ordinea alfabetică ajutând memorizarea. Massora chiar îl numește „marele alfabet”¹.

Întru cât psalmul este un imn de laudă la adresa Legii lui Dumnezeu, vom găsi peste tot în cele 176 versete, cu excepția versului 122, o expresie dată acestei Legi, lucru observat și de Massora², după cum de 22 ori vom găsi numele lui Dumnezeu — *lahve* — odată în fiecare grupă sau ogdoadă.

Expresiile sinonime date Legii lui Dumnezeu ar fi următoarele:

1. *Tora* — *νόμος* — *lex* = *legea*, ca expresie a înțelepciunii absolute, ca instruire obligatorie pentru om. De aici apoi învățătură, învățătură veche (Prov. 1, 8), învățătura lui Dumnezeu dată prin profeți (Is. 1, 10), legea lui Dumnezeu (Lev. 6, 7), model de urmat (II Sam. 7, 19), sau chiar starea cerută de lege (Ez. 43, 12). Această expresie o găsim în psalmul nostru în 25 versete.

2. *Edut* — *testimonium* = *orânduire, poruncă*. Legea ca expresie a vocii lui Dumnezeu și o întâlnim mai ales aplicată la Decalog, întru cât Dumnezeu pe muntele Sinai s'a manifestat în mod clar poporului israelitean. Expresia o găsim în 23 versete.

3. *Derek* — *via* = *drum, cale de urmat*. Legea ca expresie a drumului spre Dumnezeu, ca expresie a drumului de urmat pentru om, modul și felul de a trăi, legea ca scop dat de Dumnezeu pentru viața omului. Drumul vieții, drumul moralității. Expresia o găsim în 3 versete.

4. *Pikkudim* — *mandata* = *prescripte, reguli, porunci*. Legea primită de om spre păstrare și respectare. Se află în 21 versete.

5. *Mitsot* — *mandata* — *ἐπιτολαι* = *porunci*. Expresia reprezintă Legea lui Dumnezeu ca ceva impus sau poruncit omului. O găsim în 22 versete, de multe ori împreună cu *derek*, ca *poruncă de urmat*, sau cu *tsedek*, ca *poruncă dreaptă*.

6. *Mišpatim* — *judicia* *κρίματα-προστίγματα* = *judecăți*. Legea ca reflex al sfințeniei și voinței drepte de judecată a lui Dumnezeu, care este cunoscută celor drepți ca binecuvântare, iar celor răi ca răzbunare — pedeapsă. Normă de judecată, lege, drept. Se află în 23 versete, uneori împreună cu *tsedek*, reprezentând *judecățile drepte* și neschimbabile ale lui Dumnezeu.

7. *Hukim* — *justificationes* — *δικαιώματα* = *hotăriri, legi, granițe* (ale vocii). Legea ca expresie a dreptății lui Dumnezeu, legea cea dreaptă. O găsim în 22 versete, uneori și cu *derek*, ca *lege de urmat* pentru omul ce se conformează dreptății divine.

8. *Dabar* — *verbum* = *cuvânt*. Cuvântul lui Dumnezeu, legea ca emanație a vocii lui Dumnezeu ce se adresează oamenilor. Se află în 21 versete, dintre care în vers. 160 alături de *emet* (= adevăr), drept *cuvântul adevărat* al lui Dumnezeu.

9. *Imra* — *verbum cuvânt*, reprezintă Cuvântul lui Dumnezeu, care se adresează prin profeți sau mijlocitori, oamenilor. O găsim în 19 versete, odată (v. 123) împreună cu *tsedek*, cuvântul lui Dumnezeu ca expresie a dreptății Sale.

1. Dr. V. Thalhofer, Erklärung der Psalmen, VI Aufl., Regensburg 1895, p. 773, n. 1.

2. P. F. Raffl, Die Psalmen, III. Bd., Freiburg im Breisgau 1892, p. 102.

10. *Tsedek* — justitia δικαιοσύνη = *dreptate*, legea ca manifestare a dreptății lui Dumnezeu.

11. *Emuna* — ἀληθεια — *veritas* = *adevărul*, *fidelitatea*. Legea lui Dumnezeu, care cuprinde în sine toate promisiunile neschimbabile făcute de Dumnezeu omenirii. Expresia o găsim în 5 versete, uneori cu *derek*, ca *drum al adevărului*, drumul vieții omenești, drumul virtuții.

Toate aceste expresii stau în strânsă legătură cu cuprinsul psalmului. Unele — tora, dabar, imra, derek — ne arată ce este legea în sine, sunt întrebuințate spre a determina ființa legii. Altele — pikkudim, mitsot — arată ce este legea pentru om, sau care este raportul ei cu omul, întru cât ea i se impune; iar altele — edut, hukim, mișpatim — reprezintă diferitele urmări sau influențe ale legii asupra omului, întru cât este o mărturie despre păcatele lui, o judecată a faptelor omenești și o călăuză pe calea cea adevărată.

Psalmistul mărturisește că Legea este reflexul ființei divine. Această Lege este veșnică, „cuvântul tău este așezat cu cerurile”¹. Ea rămâne tare și neschimbabilă, căci după porunca lui Dumnezeu sunt orânduite toate (v. 91). Toate cele ce sunt în această lume, deși par a fi depline, totuși sunt trecătoare, pe când Legea lui Dumnezeu este „largă”, fericirea pe care o dă ea omului este nemărginită, rămâne în veac (vers. 96). Această Lege este superioară oricăror orânduirii omenești (vers. 129), întru cât ea luminează, „înțelepțește pe cei proști”, face pe om să cunoască binele și să se ferească de ceea ce este rău (vers. 130). Lămurită și clară este Legea. Ea nu cuprinde nimic ceea ce este nedrept, căci drept este Dumnezeu și *dreptate* sunt judecățile Sale (vers. 137). Această dreptate a Legii lui Dumnezeu este veșnică (vers. 142, 144), după cum veșnică este fidelitatea ei, Dumnezeu este aproape pentru a pedepsi pe cei răi și a apăra pe cei binecredincioși, căci poruncile Lui sunt adevărul, ele rămân aceleași nu se schimbă și după cum omul se conformează sau nu se conformează lor, își atrage binecuvântarea sau pedeapsa (vers. 151). Din veci Dumnezeu a așezat orânduirile Sale, le-a făcut atât de perfecte, încât nu au lipsă de îndreptare, ele rămân pe veci neschimbate (vers. 152). Veșnicia legii rezultă și din cuprinsul ei. Conținutul cuvântului lui Dumnezeu este adevărul clar, fidelitatea curată, de aceea veșnice sunt „toate judecățile dreptății Lui” (vers. 160). Toate poruncile pe care Dumnezeu le-a dat omului sunt cele mai drepte și cuprind în sine adevărul cel mai curat (vers. 138).

Legea lui Dumnezeu dăinuiește peste omenire. Cunoașterea ei întrece înțelepciunea omenească, întrece puterea de pricepere a omului, iar respectarea ei deplină este peste orice putere omenească. Psalmistul nostru cunoscând această slăbiciune și neputință a omului față de Lege, cere în repetate rânduri dela Dumnezeu ca să-l lumineze cu harul Său spre a putea pătrunde în adânc tainele Legii. Să poată avea înțelegere deplină și pricepere pentru orânduirile lui Dumnezeu, ca apoi fiind înzestrat și cu puterea necesară de a rămâne în aceste taine ale Legii, să poată îndeplini în mod perfect tot ceea ce Dumnezeu a poruncit omului. „Învăță-mă legile tale”, este dorința supremă a psalmistului, întru cât tot cugetul său se îndreaptă numai spre minunile lui Dumnezeu (vers. 26, 27). Dacă Dumnezeu dă omului

1. vers. 89.

priceperea și puterea necesară de a cunoaște Legea, datoria omului este de a se conduce întreaga lui viață după această Lege. Psalmistul se obligă în acest caz în fața lui Dumnezeu de a păzi Legea, „și o voi păzi până în urmă... și o voi ține din toată inima mea” (vers. 33, 34). Toată încrederea, psalmistul și-o pune în Lege, de aceea cere dela Dumnezeu să-l învețe „bunătatea înțelepciunii și a cunoștinței” (vers. 66). „Măinile tale m’au făcut și m’au zidit” — spune psalmistul — pentru ca să viețuiesc în această lume plină de suferințe și nenorociri, din care nu mă poate salva decât Legea, de aceea gândul lui se îndreaptă spre înțelepciunea Legii, pe care o cere dela Dumnezeu (vers. 72). Omul este supusul, servul lui Dumnezeu, cel care are chemarea de a împlini Legea, însă această împlinire a Legii este pește puterile lui, de aceea imploră ajutorul divin, ca Dumnezeu să-l lumineze fața (vers. 135), să-l învețe Legea, ca din buzele lui să izvoarscă lauda (vers. 171).

Pentru om Legea nu trebuie să apară ca o povară, ea nu trebuie să-l înspăimânte, după cum iarăși nu trebuie privită ca o obligație neplăcută, pe care omul s-o îndeplinească numai din motivul că nu se poate sustrage ei. Psalmistul ne arată în cuvinte frumoase cât de necesară și de plăcută este pentru viața omului Legea lui Dumnezeu.

Legea trebuie să fie pentru om încredere (vers. 121), întru cât îi arată și-l călăuzește pe drumul mântuirii. Cererea omului să se îndrepte totdeauna spre Legea lui Dumnezeu. Psalmistul cere ca Dumnezeu să-i întărească căile spre a putea păzi Legea (vers. 5). Din toată inima se îndreaptă spre Legea lui Dumnezeu și cere ca să nu fie îndepărtat dela ea (vers. 8, 10). Incordarea omului după Lege este atât de mare încât sufletul său este ostent (vers. 20), totuși atunci când Dumnezeu îl ajută, el poate împlini Legea (vers. 32) și când dorește atât de mult Legea, roagă pe Dumnezeu ca să-l susțină în viață, să-l întărească, să-l răsplătească ca pe toți cei ce se supun și împlinesc această Lege (vers. 40). Împlinirea Legii pentru om este o juriuță (vers. 106), deoarece în Lege găsește calea mântuirii (vers. 117).

Legea este pentru omul dreptcredincios cea mai mare bucurie. Această bucurie întrece orice, întrece chiar bucuria ce rezultă din bogățiile acestei lumi (vers. 14), întru cât constituie bucuria vieții morale (vers. 16). Bucuria rezultată din Lege este atât de mare, încât psalmistul spune că pentru el orânduiriile lui Dumnezeu se transformă în cântări care bucură și fericesc pe om (vers. 54), întru cât ele sunt mai valoroase decât aurul și argintul (vers. 72), mai dulci decât mierea (vers. 103). Chiar și atunci când este asuprit, când se află în nenorociri și necazuri singura lui desfătare este Legea (vers. 143), de care se bucură ca cei ce iau pradă bogată (vers. 162).

Din necazuri și suferințe omul se refugiază la Legea lui Dumnezeu în care află mângăierea (vers. 50), căci fără ajutorul acestei Legi ar fi fost pierdut (vers. 92). În Lege află omul hrana necesară sufletului său, de aceea la ea cugetă ziua și noaptea (vers. 15, 55, 62, 148), laudând pe Dumnezeu de 7 ori în zi (vers. 164). Cugetă la Legea lui Dumnezeu, deoarece ea este singurul său sfătuitor în toate momentele vieții, chiar și atunci când dușmanii se sfătuiesc să-l distrugă (vers. 23, 24). Legea este sfătuitorul omului în îndoeli, este singura lui bucurie și plăcere, întru cât nu-l părăsește niciodată fără a-i da un sfat sau un ajutor. Legea scapă pe om din nenorociri, îi prevede ajutorul său, i-l făgăduiește, de aceea omul în Lege află scutul

său, apărătorul de totdeauna îi este Legea cu ajutorul dat după promisiunile făcute (vers. 25, 28, 39, 84, 149, 156, 170). Legea apără pe om de păcate, ea este cheazăşa mântuirii (vers. 33, 37-39), oferind omului înţelegere, luminându-i mintea şi înzestrându-l cu pricepere (vers. 65, 129, 130), ca să pătrundă tainele poruncilor lui Dumnezeu şi să se împărtăşească din binefacerile cerului. Singurul bun suprem pentru om este această Lege (vers. 111-112), izvorul a tot binele, care dă omului cunoştinţa adevărului (vers. 104-106), îl apără de duşmani (vers. 107) îl învaţă drumul smereniei (vers. 70-72), fiind drumul cel drept (vers. 157) pe care omul să-l urmeze.

Ca factor esenţial în mântuirea lui, Legea este impusă omului spre respectare şi împlinire deplină (vers. 5), întru cât în viaţă omul este asaltat de multe ispite care vor să-l abată din drumul cel drept, este lipsit de experienţă şi întru cât niciodată nu are siguranţa deplină dacă a ales calea cea dreaptă, dacă nu ar veni Legea ca să-l întărească pe calea cea bună sau să-l abată dela cea rea.

Dacă omul nu este înzestrat dela natură cu priceperea necesară înţelegerii depline a Legii, nici cu puterea ca să o poată împlini pe deplin, totuşi pentru el această Lege constituie bunul cel mai înalt, de aceea prima lui datorie este de a cere dela Dumnezeu instruirea în poruncile Lui. Să ceară dela Dumnezeu puterea şi tăria pentru a le respecta (vers. 17, 19, 29, 36, 80, 116). Omul să nu se abată în conştiinţa lui niciodată dela această Lege, să nu se abată dela hotărârile ei (vers. 83, 153, 159, 145, 173, 176). Ori când omul să fie zelos în împlinirea poruncilor lui Dumnezeu şi să afirme cu tărie în faţa tuturor această împlinire a Legii (vers. 46, 51, 53, 60, 93, 101, 113, 139, 167), preamărind pe Dumnezeu pentru judecăţile sale drepte şi vecinice. Omul este chemat de a iubi Legea cu o dragoste desinteresată. Respectarea Legii să nu se facă pentru promisiunile ce le conţine, ci pentrucă aşa este dorinţa legislatorului. În respectarea cuvântului dumnezeesc să nu aibă nici o teamă, nici chiar de cei care îl condamnă pentru acest lucru, ci oricând să fie gata a-şi jertfi viaţa pentru orânduirile divine. Să nu se teamă nici atunci când s'a abătut cât de puţin din drumul Legii şi să nu ascundă aceste abateri, fie ele cât de neînsemnate (vers. 67, 75, 107, 136), căci implorând ajutorul harului divin şi îndreptându-se cu dragoste faţă de Lege (vers. 12-16), ori când poate reveni la calea cea bună.

Respectarea Legii aduce omului fericirea (vers 1-3), ea constituie pentru om scopul suprem al vieţii (ogdoada III). Legea este norma vieţii omeneşti (vers. 30), şi aceasta Lege se învaţă din har, iar împlinirea ei este bucurie în faţa lui Dumnezeu (vers. 73, 80). Fundamentul întregii activităţi omeneşti rămâne Legea, omul clădeşte totul pe baza Legii (vers. 81), în care află bucurie, o iubeşte şi este gata s'o împlinească (vers. 47, 55) şi dela acest lucru nimic nu-l poate opri (vers. 59-63). Chiar şi în suferinţele şi necazurile vieţii, omul nu se abate dela calea Legii, el rămâne credincios (vers. 83-86) şi de aceea imploră pe Dumnezeu să-i dea harul înnoitor de viaţă (vers. 87-88).

Speranţa omului este numai în Legea lui Dumnezeu, căci ea îl apără de toate (vers. 113-116), ea este scutul lui, ea îl salvează din suferinţe şi nenorociri aducându-i bucurie şi mângăere (vers. 91-92), de aceea omul respectă Legea şi urăşte minciuna (vers. 128).

Cei ce se abat dela Lege sunt pedepsiți, de aceea omul este dator ca în permanență să aibă înaintea ochilor săi Legea, pe care s'o împlinească (vers. 116—117), să se teamă de judecățile lui Dumnezeu, ca astfel să aibă temerea de Dumnezeu, care este începutul înțelepciunii. Numai cel ce servește cu credință lui Dumnezeu poate spera la înțelegere și pricepere în tainele legii (vers. 132), căci numai pe unul ca acesta îl învață Dumnezeu Legea (vers. 133—134).

Cum Legea este o manifestare a dreptății vecinice, omul are obligația de a avea o înțelegere deplină a Legii, fiindcă îi dă viață, o viață vecinică (vers. 144).

În toate momentele vieții, omul cugetă la orânduirile divine, iubește Legea și nu se abate dela ea, iar în toate rugămintile sale își exprimă încrederea în Cuvântul lui Dumnezeu și speranța în mântuirea promisă de Lege. Delitzsch putea să spună în acest sens: „În mijlocul urmărilor, cuvântul lui Dumnezeu rămâne pentru el teamă, bucurie și dragoste, obiect al cugetărilor sale și bază a speranțelor sale”.¹

Pentru cuprinsul său bogat în învățături și sfaturi morale și pentru tendințele sale practice, acest psalm a intrat în cultul Bisericii creștine, atât răsăritene, cât și apusene.²

În Biserica ortodoxă psalmul 119 (118) se citește la Miezonoptica din toate zilele, întru cât acest serviciu se face spre a imita pe îngeri și lauda lor neîncetată, psalmul nostru fiind un imn de laudă la adresa Legii lui Dumnezeu. Însuși cuprinsul psalmului stă în strânsă legătură cu serviciul Miezonopticei. Are versete care se potrivesc cu acest timp de rugăciune: „În miez de noapte mă scol ca să te laud pe tine, pentru judecățile dreptății tale” (vers. 62). Miezonoptica se săvârșește, apoi, în memoria învierii lui Hristos, și în psalmul nostru găsim versete în care se vorbește despre înviere: „După mila ta dăruiește-mi viață și voiu păzi hotărârile gurii tale” (vers. 88). Miezonoptica se săvârșește și pentru aducerea aminte a venirii a doua a Mântuitorului, când are loc învierea tuturor. Cu privire la învierea morților găsim și în psalmul nostru unele indicații: „Îndurările tale sunt multe Doamne, după judecățile tale mă înviează” (vers. 156).

Psalmul 119 formează singur (fiind cel mai lung) catisma 17, care se citește în serviciul de peste an la Utrenia de Sâmbătă și Duminecă. În Postul mare la Utrenia de Sâmbătă, ca și în Sâmbăta din săptămână cea mare. Din cuvintele acestui psalm sunt formate și stihurile ce le găsim printre strofele dela Prohod.

Versete singurite ale psalmului le găsim și la alte servicii divine. Vers. 132: „Întoarce-te către mine și mă miluește după judecata celor ce iubesc numele tău”, îl găsim la laude Luni și Marți a VI-a săptămână după Paști, Luni II din Post la Vecernie. Cuvintele: „Dreptatea ta este dreptate în veac și cuvântul tău adevărul” (vers. 142) le găsim la sfârșitul rugăciunii dela morți — „Dumnezeul duhurilor”. Când preotul se îmbracă în ornate, când pune mânecua stângă, rostește cuvintele: „Măinile tale m'au făcut și m'au zidit, înțelepțește-mă ca să învăț poruncile tale” (vers. 73). În rugă-

1. Biblischer Commentar über die Psalmen, II. Hälfte, III. Aufl., Leipzig 1874, pagina 254.

2. Datele privitoare la întrebuintarea liturgică a psalmului 119 sunt luate după Psaltirea în cultul Bisericii ortodoxe de Pr. Dr. T. Negoiaș.

ciunea după Evangelia ceasului I dela Bobotează și dela Crăciun, la laudele din Lunea și Marția a VI-a după Paști și la ceasul I din marele Post găsim cuvintele: „Pașii mei îndreapteză-i dupre cuvântul tău și să nu mă stăpânească toată fărădelegea (vers. 133). Izbăvește-mă de clevetirea oamenilor și voiu păzi poruncile tale (vers. 134). Fața ta arată-o peste robul tău și mă învață îndreptările tale (vers. 135).” La ceasul VI din Joia a VI-a din post gasim cuvintele: „Pe calea poruncilor tale am alergat... Lege pune mie, Doamne, calea îndreptărilor tale” (vers. 32—33).

În Biserica apuseană Ambrosius numește psalmul 119 „christianae perfectionis consumationem”,¹ fiind în general considerat ca „viaticum peregrinationis per actus notusque humanos, per legem et gratiam ad beatitudinis consecutionem”.² În cult formează partea principală a rugăciunilor care sunt destinate pentru întărirea și sfințirea vieții zilnice. Împărțit în patru părți, psalmul nostru îl găsim la ora I-a, a III-a, a VI-a și a IX-a în zilele de Duminecă.

Diacon Dr. Mircea Chialda

profesor la Academia teologică, Caransebeș

1. Dr. V. Thalhofer, op. cit., p. 776.

2. Idem.

Monografia sociologică, un mijloc de cunoaștere a parohiei

Veacuri întregi, preotul român a fost totul pentru poporul nostru: preot, duhovnic, învățător, judecător, medic, inginer..., posedând cunoștințe empirice din toate științele vremii.

El a fost factorul determinant și dominant al tuturor formelor de manifestare a spiritului românesc.

Azi, științele și reprezentanții lor, au limitat activitatea multilaterală a preotului. Lucrul pe care-l făcea, în trecut, aproape singur preotul, azi este împărțit și săvârșit de reprezentanții diferitelor specialități științifice.

Cu toate acestea, practic, dezvoltarea și aplicarea științelor moderne, n'a redus prea mult vastul domeniu de pastorație al preotului, în întreaga lui funcțiune de: învățător, administrator și mijlocitor al harului divin și îndrumător de suflete spre marea lor finalitate.

Activitatea preotului privește viața enoriașilor săi, în toată complexitatea ei. Fără a se substitui învățătorului sau judecătorului sau medicului specialist, fără a comite inmixțiuni profesionale, preotul este chemat să învețe, să judece sau să vindece suferințele sufletești și trupești.

Funcțiunea culturală și socială a preotului este măsurată și verificată de progresul satelor noastre, în mijlocul cărora și el, lucrează aproape numai preotul și învățătorul, cu mijloacele care le stau lor la îndemână. În satele în care nu sunt nici sociologi, nici medici, nici ingineri, se ridică frumoase cămine culturale, se colportează cărți și ziare, se organizează cooperative, se înființează farmacii, se fac planuri de estetică a comunei, etc.

Rostul și funcțiunea oficiului preotesc are caracter universal. Activitatea preotească nu este o profesiune unilaterală. Ea nu cunoaște limite, nici timp. Științele omenești evoluează și se dezvoltă specializându-se, limitându-și domeniul și adâncindu-l. Știința și, în același timp, arta pastorală, își lărgesc domeniul și-l adâncește în raport cu evoluția și dezvoltarea formelor de viață omenească. Preotul trebuie să fie și acum, ca și în trecut, posesorul „universae scientiae”, cunoscând viața omenească în variatele ei manifestări.

Înmulțirea factorilor de culturalizare și conducere a maselor, nu reduce munca preotului ci o intensifică, fiindcă înșiși acești factori sunt, pentru preot, o problemă nouă de pastorație.

Progresul cultural al omenirii, nu privează preotul de muncă ci îl silește să-și intensifice efortul de a asimila științele lumii.

Una dintre științele mai noi, pe care trebuie să o cunoască preotul,

poate cea mai utilă pentru activitatea sa pastorală, este sociologia: știință a realității sociale. Ea oferă principii și metode de cunoaștere a acestor realități.

Cunoașterea temeinică și sistematică a unei realități sociale concrete, cum este satul sau parohia, se realizează prin cercetarea monografică, acceptată de sociologi ca cea mai eficace metodă a însăși sociologiei.¹

Metoda monografică constă în „observația directă a unei realități vii cu gânduri teoretice, explicative”.²

Nu insist, acum, asupra teoriei monografice, intenționând a reveni, într'un articol viitor, asupra acestei teorii, susținută de școala sociologică dela București, condusă de dl prof. D. Gusti. Voiu face însă câteva considerații preliminare, asupra valorii și necesității monografiei pentru cunoașterea parohiilor noastre.

„Cercetarea monografică, ne asigură dl prof. D. Gusti, descoperă prin mijloacele științifice, care îi stau la îndemână, toate viciile care rod și amenință din rădăcini neamul și viața noastră publică. Întreaga lipsă de organizare tehnică a vieții sociale sătești iese la iveală, în mod dureros. Condițiile rele de viață, lipsa unei pricepute ocrotiri din partea autorităților de Stat, analfabetismul, răspândirea bolilor sociale cu toate ravagiile lor cunoscute, concubinajul, copiii naturali și în genere desorganizarea familiei, numărul mare al cărciumilor în proporție inversă cu al școlilor, dijmurile în numele religiei și atâtea alte aspecte de mizerie și de înapoiere socială, apar în formele cele mai crude în lumina obiectivă a cercetărilor științifice”.³

Când alții, indiferent de competența lor în această materie, fac astfel de cercetări și constatări, preotul cu atât mai mult este obligat să-și însușească și să utilizeze toate mijloacele științifice de cunoaștere a realităților sociale.

Cercetarea monografică nu este apanajul câtorva teoreticieni. Ea constituie o obligație pentru toți factorii cu răspundere în viața satelor noastre și mai ales pentru preot.

Monografia este un mijloc de cunoaștere sistematică a parohiei și, în același timp, o misiune științifică a preotului.

De aceea credem că preotul este cel dintâi chemat la acest lucru, căci el trăește permanent în realitățile vieții sătești. El trăește total în însăși viața socială supusă cercetărilor monografice.

Lucrul lui va da rezultate mai bune și mai reale, decât încercările specialiștilor care scormonesc satul (fără îndoială, după metode rigurose științifice) în câteva săptămâni.

Preotul are la îndemână cea mai veche și mai bogată arhivă a satului. Preotul are cele mai variate posibilități de a pătrunde în forul intern al omului, pentru a-i cunoaște modul de a judeca și a simți. El are cele mai frecvente ocazii de a surprinde sufletul omului în diferite stări sufletești, care scapă observatorului incidental. Dar mai ales el are prilejul să cunoască tainele sufletului omenesc în taina mărturisirii.

1. D. Gusti: Sociologia monografică, știință a realității sociale, studiu introductiv la lucrarea dlui Traian Herseni: Teoria monografiei sociologice; pag. 12, Editura Institutului Social Român.

2. Idem.

3. Idem, pag. 63.

Dar mai este și o altă considerație care trebuie să determine pe preot la cercetări monografice: mulți sociologi, profesioniști sau de ocazie, de dragul unor principii împrumutate sau direct cu rea voință, neglijează rolul binefăcător al Bisericii în viața poporului nostru sau îl interpretează greșit.

Preotul poate preveni această atitudine, față de rolul Bisericii noastre, alcătuind el însuși monografia în spirit științific.

Este adevărat că preoții noștri și-au înțeles, și 'n acest sens, chemarea. Ei au făcut cercetări monografice înainte de a fi existat o școală sociologică românească.

Am la îndemână câteva monografii sătești scrise și publicate de preoți. Una este scrisă acum aproape 60 de ani. Despre valoarea ei în istoria și începuturile monografiilor sociale românești, am scris, anul trecut, într'un număr al „Foi Diecezane”. Altele, conținând între 16 și 100 pagini, au fost publicate mai recent. Toate aceste monografii însă au fost alcătuite după cercetări empirice. Ele au un caracter eminemamente istoric, descriptiv. Am, de pildă, în față, o broșură intitulată pretențios: „Monografia parohiei ort. rom. din comuna...”, care în 16 pagini cuprinde inventarul bisericii și o listă a preoților parohi, precedată de câteva date istorice. Broșura aceasta poate constitui, cel mult, un capitol dintr'o monografie socială.

De aceea monografiile publicate de preoți n'au prea fost luate în considerare de sociologi.

Înainte de a începe cercetările monografice în parohia sa, preotul trebuie să cunoască metodele monografiei științifice, nu pentru a face teorii sociologice, ci pentru a face operă bună. El trebuie să beneficieze de îndrumările specialiștilor, să utilizeze metodele lor. Un plan de lucru și o metodă de cercetare parțială și de coordonare a vastului și variatului material monografic, este absolut necesară sociologului.

O cercetare științifică, metodologică, va călăuzi observația cercetătorului spre esențialitățile vieții sociale, ajutându-l să scoată din particularități și amănunte, semnificații de valoare sintetică.

Adaptarea unor principii și a unei metode științifice de lucru, nu îngreunează ci ușurează și simplifică cercetarea și cunoașterea parohiilor noastre. Aceasta însă pretinde preotului o prealabilă pregătire teoretică, o introducere în sistemele monografiei sociologice.

Monografia este utilă, în primul rând, însuși preotului care o întreprinde, căci prin ea aprofundează, causal și explicativ, condițiile vieții sociale și fenomenologia ei. Dar monografia este utilă, în egală măsură, și preoților urmași în parohie. Urmașii pot cunoaște ceea ce a fost parohia, la care adaugă ceea ce este și astfel evoluția parohiei, în toată complexitatea ei, este urmărită și cunoscută, fără întrerupere, de păstorul de suflete.

Nu toți preoții vor putea scrie și publica monografii științifice, dar toți pot aduna material monografic, care sortat în dosare, pe capitole, poate fi transmis urmașilor spre continuarea și perfecționarea operei.

Chiar dela introducerea sa în parohie, este bine ca preotul să înceapă cercetările monografice. În mod firesc, preotul năzuește să cunoască, dela început, condițiile de viață ale parohiei în care este chemat să-și desfășoare misiunea. Acum va încerca să cunoască cât mai amănunțit starea materială a enoriașilor săi, structurată în condițiile economice ale satului și

ale religiunii, așezămintele culturale, obiceiurile și legile funcționale care domină parohia. Acum va face vizite, va sta de vorbă cu parohienii. Acum spiritul lui e mereu treaz, atent și impresionabil. Înregistrează orice fenomen. Entuziasmul primilor ani de pastorație îl mână spre cercetări noi...

Toate observațiile și impresiile culese în primii ani, este bine să le înregistreze. (De altfel și așa, preotul este obligat să poarte un „jurnal pastoral“.)

Toate aceste observații le controlează mereu și le sporește cu timpul. Le clasifică, le sintetizează după metoda pe care a adoptat-o. Abstractizând manifestările particulare și accidentale, ajunge la generalizări valabile pentru viața obștească a parohiei.

Lucrând astfel, monografia nu va cere preotului o muncă în plus. Ea se va realiza pe nesimțite, în activitatea pastorală a preotului.

Pr. Dr. Marcu Bănescu

profesor la Academia teologică, Caransebeș

Meditații despre bine și conștiință

A ști binele înseamnă a ști de Dumnezeu!

Și a pricepe și realiza în concret binele este identic cu a cuprinde și a trăi atributele sfîinției dumnezeiești.

Conștiința este organul binelui și în același timp și organul pentru înălțarea noastră spre Dumnezeu. Ființa proprie a conștiinței este concretizată în maxima: „*Mit dir allein sollst du um das Gute wissen*“. A avea conștiință înseamnă a ști cu tine însuși binele, înaintea lui Dumnezeu, a Căruia sfîințenie este însuși binele. Dumnezeu va dărui aceluia ce se roagă „*Facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pămînt*“, grația clarității conștiinței.

Conștiința nu este ceva pasiv și terminat în noi, ci ceva viu. Ea crește în noi ca și toate cele ce trăesc în noi. Înțelege omul această problemă, atunci reese din înțelegere ceva minunat, un mister al conștiinței și deci are loc un contact religios cu Dumnezeu. Are loc raportul de lăuntricitate, de adîncime, raportul plenitudinii miruirii cu cele duhovnicești. Este momentul deșteptării interne!

Obligația ce ne incumbă, în acest moment al deșteptării interne, este ca să ne rugăm fierbinte în vederea păstrării clarității conștiinței. Și claritatea conștiinței se obține prin reculegerea sufletească. La baza clarității conștiinței stă, astfel, exercițiul trudnic al reculegerii omenești. Aceasta înseamnă că ființa noastră este creiată cu o putere psihică circulatorie din exterior spre interior și din interior spre exterior. Prin exercițiul reculegerii, ceea ce ni se cere nouă este o cernere sau o triere a impresiilor, căci ceea ce ne stăpînește pe noi sunt impresiile. Ei bine, atunci strângem toate impresiile din diversitatea lor în unitatea lor, căutând să stabilim, în interiorul nostru, un echilibru al liniștei sufletești, sau clipa aceea unică „*de a fi cu totul în tine*“ și despre care zicea Goethe: „*Du sollst mit dir in der Einsamkeit des Herzens sein*“.

Seara, după ce omul se retrage din forfoteala zilei, poate el să coboare mai ușor în el însuși. Se așează, mai preferabil, în genunchi, pentru ca să fie mai stăpîn pe sine. Începe să trieze impresiile, se gîndește la faptele și nedreptățile săvîrșite. Făcut-a vreuna rea, năpăstuit-a pe cineva, totul poate fi îndreptat. Astfel își deschide comoara binelui, se coboară pînă în cele mai adînci cute ale eului său, pentru a fi gata, fără preget, să îndrepte orice năpastă.

Aceasta este încăperea sufletească care aparține Sfintei Scripturi!
Este meditația!

Este timpul convorbirii cu Dumnezeu!

Dacă medităm despre bine și despre înfăptuirea lui, însemnează că Dumnezeu este aproape de noi! Și aproape de noi este Dumnezeu atunci când ne rugăm. Parcă auzim în interiorul nostru vocea Creatorului Sfânt...

Să ne rugăm fierbinte lui Dumnezeu, ca să ne călăuzească conștiința noastră pe calea binelui.

„Nur wenn Du Gott stets mich lehrst
Weiss ich was jeden Tag,
Ich soll, ich muss, ich kann,
Ich will, ich darf, ich mag.“

Pr. Octavian Tursa

duhovnicul Academiei teologice, Caransebeș

Prolegomene la o istorie a filosofiei religioase românești

În lumea noastră filosofică românească mai căinuește încă, dela Kant încoace,¹ o greșită concepție de gândire și viață, pe unele dintre cele mai nobile câmpuri de manifestare ale omului: *de a nu fi credincios adevărilor creștine, nici tributar lor, atunci când faci filosofie, știință, sau literatură.*

Fiindcă, după această concepție, filosoful, savantul sau literatul credincios are mâinile creației legate și orizonturile inspirației mărginite; el nu se poate, deci, manifesta în voie, cum se manifestă individul liber de prejudecăți și dogmatisme religioase.

Filosofia unui credincios ar fi, astfel, fără adâncime, știința fără exactitate, iar literatura fără rezonanță!

Și așa, toată lumea noastră românească de știință, litere și filosofie nu face niciun compromis și nu duce niciun raport cu religia. Peste tot se cere libertate de inspirație și libertate de creație, iar rezultatul care este? Libertatea de inspirație și de creație devine libertate de gândire și de lucru necredincios și ateu.

Acesta este tot nonsensul și paradoxul culturii noastre românești: *răscoală contra adevărilor creștine, dar existență și originalitate filosofică, științifică și artistică, prin lăviturile contra ei.*²

Se trăește oarecumva, și atunci când Românul este necredincios, la umbra Bisericii și creștinismului, care atunci când nu ar exista, într'adevăr, ar spulbera odată cu el și aceste existențe efemere și false.

Românul filosof, om de știință și literat, practică necredința, după noi, numai din diletantism și dorință de originalitate. Ar fi prea dureros să susținem, că practică această boală modernă a umanității din convingere, când știut este că pătura rurală a țăranului român este străină cu desăvârșire și de acest diletantism și amatorism al necredinței.

Deodată cu constatarea aceasta mai înclinată spre pozitiv și optimism, problema necredinței în cultura românească mai ridică și o față negativă și plină de îndreptățit pesimism. Românul intelectual este un captiv încă al tuturor curentelor culturale, filosofice și sociale minore și antireli-

1. Cf. I. Petrovici, *Kant și cugetarea românească*, în *Revista de filosofie*, vol. X, Nr. 1—2, București, 1924, p. 1.

2. Vezi „cazul Lucian Blaga” și susținerea proprie a acestor deziderate filosofice de libertate creatoare și de despărțire a filosofiei de ortodoxie în: *Despre viitorul filosofiei românești*, în *Saeculum*, An. I, Nr. 1, Sibiu, Ian.-Febr. 1943, p. 4 sq.

gioase. Abia de pe aceste baze, dacă se mai ridică careva și face operă culturală și națională salutară și sănătoasă, imensa mulțime a păturii noastre intelectuale rămâne pe aceste baze și clădește pe ele.

Dar, mentalitatea filosofică românească este cu mult mai tragică de cum se crede aparent¹.

Filosoful român, mai renumit sau mai obscur, este organic contrar și antipodic creștinismului. Chiar atunci când el se ocupă cu problema divină și ajunge rațional la existența personală a unui Dumnezeu; chiar și atunci când el admite o discuție problematică despre nenurire, deci după ce a făcut sângeroase eforturi și concesii supralogice, el nu admite însă de loc revelație.

Despre revelație nu vorbește niciun filosof român, cu teama ascunsă, dar vădită prin inexistența acestui subiect, de a nu-și compromite genialul sistem de gândire, prin capitulări în brațele creștinismului.

Într-aceasta constă, de fapt, toată tragedia filosofiei românești contemporane: „frica de revelația creștină”; de aceea, completa sa ignorare, iar din punct de vedere structural filosofic, nu numai raționalizarea deplină a temeiurilor de credință, dar și păgânizarea deplină a acestei filosofii.

Pentru ilustrarea acestor afirmații nu vom trece în amănuntul multor exemplificări, ci vom servi numai un caz filosofic.

Filosoful nostru de ample creații și rezonanțe în cultura noastră românească, dar cu atât de triste repercursiuni pentru credința noastră strămoșească, dl Lucian Blaga, în lucrarea sa „Religie și Spirit”, în care încearcă, pentru prima dată în filosofia românească, să explice fenomenul religios, refuză aprioric revelațiunea supranaturală, pentru ca apoi după ce a despuat religia tocmai de ceea ce are ea mai esențial, să se dedea la cele mai extravagante ipoteze raționaliste și naturaliste-evoluționiste, cu privire la originea și ființa religiei.

Așa, acest filosof afirmă: „O revelație divină sau nu există în general, sau dacă există ea se adaptează așa de mult la condiții umane, încât devine tot atât de variabilă ca și plămuirile și doctrinele de proveniență exclusiv umană”.²

În rezolvarea fenomenului religios, filosoful Blaga se ferește radical de metodele teologice științifice, care păcătuiesc prin credința că o anumită religie este privilegiată și absolută, datorită unei pretense origini „neumane”, sau unei „revelații supranaturale de natură divină”.³

Ca cel mai radical dintre raționaliștii, naturaliștii și liberaliștii din îndelunga serie consultată de noi, filosoful nostru exclude aprioric orice domeniu al

1. O serioasă anchetă în filosofia românească face și I. Miclea, *Concepții dominante în filosofia românească*, în *Cultura creștină*, An. XXI, Nr. 1—3, Ianuarie-Martie 1941, pp. 18—35; Nr. 4—6, Aprilie-Iunie 1941, pp. 209—221.

Aceste concepții dominante, după I. Miclea, sunt următoarele: 1. *Materialismul*; 2. *Idealismul* și 3. *Realismul critic*.

Între materialiști numără pe: Vasile Conta, P. P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru, M. Florian; între idealiștii sentimentaliști pe: Ștefan Zeletin, E. Speranția, Dan Bădăreanu, D. D. Roșca; iar între realiștii critici pe: I. Petrovici și T. Brăileanu.

Filosofului L. Blaga îi acordă un loc deosebit. Calificativele acestui filosof sunt însă negativ creștine: panteist, chiar ateist, etc. (p. 217).

2. *Religie și Spirit*, Sibiu, Dacia Traiană, 1942, p. 139.

3. *Ib.*, p. 7

transcendentalului și al supranaturalului revelat din religie și din persoana Domnului nostru Iisus Hristos.¹

Dumnezeirea lui Iisus și revelația divină, împlinită prin El, numai aparent lipsesc, sau sunt negate în filosofia dlui L. Blaga, de fapt tot efortul zadarnic al filosofului nostru se lovește dela început de acești piloni plini de dumnezeiască stabilitate ai creștinismului și continuă a se lovi până în ultimele pagini filosofice ce le-a scris.

Fără Dumnezeu, fără Iisus Hristos și fără revelație, el va soluționa totul prin celebrele sale „plăsmuiri spirituale”² și „categorii stilistice”,³ care de fapt mai mult încurcă, decât explică, fiindcă nu reușesc a lumina religia nici din punct de vedere subiectiv, dar, mi-te, din punct de vedere obiectiv!

Furia creației și a originalității, în afara cadrelor creștine, este dusă, astfel, până la exces. Cu ce rezultat? Cu un rezultat nul!

Binevenite sunt așa, pentru a ilustra această stare filosofică de lucruri dela noi și a-i constata roadele, următoarele juste afirmații ale filosofului D. D. Roșca: „În ochii noștri, linia de demarcație ce despărțea sectorul cunoștințelor „solide” de cel al cunoștințelor „nesolide” a dispărut sau tinde să dispară, și tot orizontul e năpădit de acestea din urmă. Construim, cu mai mare lipsă de frână, sisteme, pentru că toate cunoștințele noastre, transformându-se în cunoștințe problematice, au devenit omogene. Or, construcția cu material omogen e neasemănat mai ușoară. Se îmbie oarecum dela sine: Fiindcă totul e problematic, ce oprește de etică intelectuală ne-ar mai putea reține să nu construim, fără prea mare zăbavă, sisteme despre care știm dinainte că *nu pot* fi mai solide decât materialele nesolide folosite la ridicarea lor?! Încă odată deci: în aceste condiții construcția devine joc, care poate fi interesant, dar care e, totuși, numai joc”...⁴

Numai așa ne putem explica toată gama curentelor antireligioase, din care poți face cea mai strălucită colecție, anchetând, tână și plină de speranțe, manifestare a filosofiei noastre românești.

Într-adevăr este o raritate să dai și de un filosof român creștin, care să-și sugă măduva creației și azurul inspirației din creștinism. Cât privește vreun curent deplin individualizat și conturat, apoi unui asemenea curent încă îi lipsește complet climatul moral.⁵

Ostenește deocamdată *genialul gândirism* și mănunchiul, cu grijă ales, de filosofi și literați ce-l compun, făcând epocă, și-l înconjoară pe marele teolog, filosof creștin și literat român *Nichifor Crainic*. Această personalitate masivă însă, nu a tășnit din țeara Minervei profane, ci dela poalele Bisericii creștine și dela picioarele Mântuitorului Iisus, iar ceea ce face el deocamdată încă este misionarism cultural și apostolat laic, iar nu curent filosofic.

1. Vezi: Grigorie T. Marcu, *Mythos*, Sibiu, 1924, p. 34 sqq.

2. *Rel. și Sp.*, p. 178, 212.

3. *Ib.*, p. 48, 138 sq.

4. *Fond și formă în filosofie*, în *Luceafărul*, An. II, Seria nouă, Martie 1942, p. 86.

5. În sânul filosofiei românești s'a pornit chiar o ofensivă împotriva acestei filosofii științifice, captivă tuturor curentelor streine, care militează pentru un antohtonism filosofic. Vd.: C. Rădulescu-Motru, *Ofensiva contra filosofiei științifice*, în *Revista Fundațiilor Regale*, An. X, Nr. 7, 1 Iulie 1943, p. 137.

Climatul moral este în drum de înstăpânire asupra conștiințelor românești. Datorită gândirismului, publicul român gustă și citează drept pură artă și poesia religioasă scrisă de un Voiculescu, Baci, sau Pillat, preluând și înălțimile de gândire ale filosofiei scrise, în Gândirea, de filosofi autentici creștini, ca: D. Stăniloae, Petru P. Ionescu, Em. Vasilescu, I. Coman, V. Băncilă și alții.

Ostenește apoi filosoful, credincios sută la sută, dl. Marin Ștefănescu, care a tipărit scrierea sa „Filosofia creștină”,¹ ce e menită să facă epocă în spiritualitatea românească și filosoful Eugeniu Speranția, care a tipărit zilele acestea o altă carte de mare valoare filosofică „Système de methaphysique”, în care are afirmații dintre cele mai curate și mai expresive atât filosofice, cât și creștine.²

Atât însă și nimic mai mult!

Curente de proporții și număr, de felul celor ce stăpânesc occidentul creștin — nu suntem pentru transplantarea hibridă a tuturor în spiritualitatea noastră ortodoxă, cu unele neavând nicio aderență sufletească, de ex. cu neotomismul — la noi se nasc greu și nu pot prinde teren de înflorire și răspândire,

Neospiritualismul indeterminist, reprezentat prin filosofi de vază ca: F. Ravaisson, J. Lachelier, E. Boutroux, A. Fouillé, A. A. Cournot, H. Poincaré în Franța; A. Carrel în Anglia, la noi prinde greu. Abia filosoful I. Petrovici și sociologul T. Brăileanu, întrucâtva, au direcții realiste critice mai bine precizate și mai stabile în această privință, ceilalți filosofi români încă sunt tributarii și captivii tuturor eventualităților.

Neotomismul, apoi, un alt curent de ample proporții, care înfloarește în Apus, reprezentat prin alți corifei și filosofi rom. catolici, ca: Jacques Maritain, Étienne Gilson, A. D. Sertillanges, Garrigou-Lagrange în Franța; Orestano, Ceriani, Mignosi, Olgiati, Carlini în Italia, numără la noi — după cum era de așteptat — abia timizi cititori și umili comentatori din tabăra greco-catolică [unitul I. Miclea],³ dar are în schimb, prin forța adevărului și a împrejurărilor confesionale, teribili și fanatici adversari.⁴

În de altfel însă, întreaga filosofie mondială are tendințe tot mai vădite înspre o nouă Canossă. Toți filosofii mari și inauguratorii de curente se ocupă, din ce în ce mai plini de grijă, cu problema divină și cu nemurirea sufletului. Neokantianismul apare la timp, pentru a da lovituri de grație noului scientism ateu, ce s'a înscăunat peste religie și peste conștiințe. Acest neokantianism, reprezentat prin Charles Renouvier și Charles Sacrestan, vă rămânea destul de mirat de compromiterea deplină a pozițiilor inițiale ale lui Kant de către științisti. Aceștia, nici mai mult, nici

1. Contribuție la înțelegerea filosofiei, București, Universul, 1943.

2. Sibiu, 1943, p. 18.

3. Vezi: I. Miclea, Tangente românești la filosofia creștină, Blaj, 1942.

4. Unele din afirmațiile exagerate sau false ale acestui teolog unit sunt magistral puse la punct de: Em. Vasilescu, Tangente românești la filosofia creștină, în Gândirea, An. XXI, Nr. 3, Martie 1942, p. 157 sq și de: N. Albu, recenzie: I. Miclea (Tangente românești la filosofia creștină, Blaj, 1942), în Luceafărul, An. II (seria nouă), Martie 1942, p. 118 sq.

Vezi noua lucrare a p. prof. I. Miclea, Filosofie și filosofia creștină — pentru ce este tomismul filosofia creștină? Blaj, 1943, în care el persistă în a identifica întreaga filosofia creștină cu tomismul!

mai puțin, vor transforma rațiunea lor într-o rațiune cu puteri revelaționale absolute, ceea ce Kant, la vremea sa, n'a aprobat nici pozițiilor revelaționale supranaturale creștine.

Neokantianismul va fi un duș rece administrat la timp tuturor necredincioșilor și ateilor științisti — mai ales dela noi. Fiindcă, mai ales la noi, față de toate aceste directive sănătoase din filosofia mondială, domnește întinericul cel mai opac și originalitatea necredincioasă cea mai insolentă.

Filosofi vestiți, ce se odihnesc vădit, cu rațiunea, pe poziții creștine spiritualiste, ca: *Victor Cousin, Lotze, Eucken, Scheler, S. Kierkegaard, Gingersohn, Luis Lavelle, K. Jaspers, M. Blondel, Peter Wust, Gabriel Marcel, Martin Buber, René Le Senne, N. Berdiaeff, Nicolai Hartmann, Martin Heidegger*, considerați drept „adevărați căutători de Dumnezeu”,¹ mai fericiți sau mai puțin fericiți în explorațiile lor filosofice, abia, în ultimul timp, încep a pătrunde și la noi, iar comorile gândirii și simțirii lor abia în ultimul timp dau prilej mai des de discuție, în scrierile ce apar în românește.²

Dar, după atâtea constatări negative și afirmații grele, din punct de vedere creștin, să trecem, în sfârșit, și la ancheta sumară numai a câtorva dintre figurile cele mai reprezentative ale necredinței moderne din filosofia românească.

Cel dintâi, pe care îl vom considera, va fi dl *C. Rădulescu-Motru*, venerabila figură a scrisului și gândului filosofic dela noi. Acest filosof de marcă și de autentică creație și-a păstrat însă, bazele sale minore din tinerețe. Reprezentant ilustru al *energetismului* la noi, este însă și *trans-formist* în „*Psihologia*” sa, apoi este *materialist* și *determinist* în celelalte scrieri ale sale.

Un pasagiu din ultima scrierea „*Timp și destin*” va fi edificator: „Destinul este legat de o lege individuală, adică privește o singură unitate sufletească, el trebuie să se întâmple, fiindcă el este consecința inexorabilă a constituției substanțiale din care pornește; dar momentul, când el are să se întâmple, este nehotărît”;³ și: „Substanța materiei fără viață durează în eternitate”;⁴ sau: „Pământul nu îmbătrânește, fiindcă nu poate îmbătrâni, aceea ce nu are început și nu are sfârșit (!)”⁵.

Difuzarea altor concepții filosofice ale dlui *C. Rădulescu-Motru* l-au transformat pe DSA în unul dintre cei mai periculoși dușmani ai ortodoxiei.

DL *C. Rădulescu-Motru* susține așa în scrierea sa: „*Românismul. Catehismul unei noi spiritualități*”,⁶ că românismul pentru a trăi și a se desvolta trebuie despărțit de ortodoxie.

Motivul de despărțire sunt bineînțeles defavorabile ortodoxiei, care primește toate imputările: staticism, dogmatism, lipsă de originalitate și de vitalitate, etc. etc.

1. Cf. G. Popa, *Prezența divină în filosofia contemporană*, pp. 10, 14.

2. Cf. Ueberweg, *Grundriss der Geschichte der Philosophie*, t. II, Berlin, 1898, p. 180 sqq.

3. *Timp și destin*, Buc., Fund. reg., 1940, p. 33.

4. *Ibid.*, p. 30.

5. *Ibid.*, p. 241.

6. Ediția II, București, Fund. Regale, 1939, p. 132 sq.

Cu toate ripostele îndreptățite și criticile primite, dl C. Rădulescu-Motru a perseverat cu tenacitate curat filosofică în atitudinea DSale și în lucrarea sa nouă: „*Etnicul românesc. Comunitate de origine, limbă și destin*” a exclus complet comunitatea de credință.¹

Pornind dela acest decan al filosofiei românești, necredința se ține lanț în câmpul filosofic autohton.

Dl P. P. Negulescu este reprezentantul autorizat la noi al evoluționismului și materialismului ateu, cu ultimele sale scrieri: *Destinul omenirii*, 3 vol., Fund. Reg., 1939—1943; apoi cu: *Istoria filosofiei contemporane*, vol. I—III, Buc., Acad. Rom., 1941—1943;² dl M. Ralea are aceleași direcții și afirmații materialiste atee. În lucrările sale: *Definiția omului*, Buc. 1926 și: *Psihologie și viață*, Buc. 1938; iar scrierile altui filosof român, dl M. Florian [*Îndrumare în filosofie*, 1923; *Știință și raționalism*, 1926; *Antinomiile credinței*, 1936], ori ale dlui Al. Posescu [*Introducere în filosofie*, Buc. 1939] sunt adevărate panoplii de arme ale necredinței moderne contra creștinismului.

Cu alte cuvinte, filosofia românească, dela primul ei reprezentant autorizat și gânditor sistematic,³ dar totodată și cel mai puțin original între gânditorii român de seamă,⁴ Vasile Conta, cu vestitele sale debitări darwiniste și materialiste, cât și cu celebra teorie materialistă asupra „ondulației universale”, nu a înaintat prea departe. Încă tot pe aceleași poziții se găsește și aceleași teorii răsuflăte transformiste - darwiniste - deterministe le frământă!

Sau să revenim din nou, cu alte sumare reflexii, la un alt filosof bine cunoscut și consicarat cândva *filosof al specificului nostru etnic și ortodox* (?!), la dl Lucian Blaga. Acest filosof a plecat dela temelii inițiale etnice românești și ortodoxe, aceste temelii însă nu au putut suporta mult timp clădirea eretică a dlui Blaga și ortodoxia acestuia s'a prăbușit. Dl Lucian Blaga, care forma una dintre cele mai legitime speranțe ale ortodoxiei,⁵ a evadat din cadrele sănătoase și cuminți, ca altădată Arie.

Ca altădată Arie, dl L. Blaga s'a răsculat contra dogmei și sistemului de gândire și viață creștină, cu celebrul său „*Eon dogmatic*”, și tot ca el s'a prăvălit în cea mai grozavă rătăcire, cu scrierile sale ce urmează: *Cunoașterea luciferică*, Sibiu, 1933; *Cenzura transcendentă*, 1939; *Diferențialele divine*, 1940; *Gândirea magică*, 1941, *Religie și Spirit*, 1942 și *Știință și creație*, 1943.

În „*Gândirea magică*” are afirmații de-a-dreptul surprinzătoare pentru

1. București, Casa Școalelor, 1942, p. 50, 89, 105, etc.

2. Mai ales vol. I, pp. 333—371.

3. *Opere filosofice*, Ed. Nicolae Petrescu, București, Cartea Românească, 1922, pp. 39 sqq; 157 sqq; 271 sqq. etc.

4. D. D. Roșca, *Fond și formă în filosofie*, p. 12.

5. Acest entuziasm nu a fost împărtășit și de teologii cu mai mult simț critic. Așa, *teologul și filosoful sibiuan D. Stăniloae* afirmă undeva: „E adevărat că la cei cari au citit cu spirit critic „Spațiul mioritic”, entuziasmul era binișor temperat de faptul că dl Blaga privia ortodoxia numai ca stil, ca produs imanent și fatal al spiritului răsăritean, nu ca revelație”. Vezi: *Poziția dlui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie*, Sibiu, Tipografia Arhiepiscopiei, 1942, 113.

mare a sa putere de-a cugeta nou și strălucit. El afirmă anume că gândirea magică ar fi un fel de *semirevelare stereotipă*!¹

În „*Religie și Spirit*”² însă, ne prezintă un amalgam eteroclit din totul ce a creat mintea omului mai ostil și mai negativ religiei creștine. După cum observă teologul N. Terchilă, într-o judicioasă recenzie, filosoful român L. Blaga reeditează aceleași teorii necredincioase unilateraliste cu privire la originea și ființa religiei, care făceau senzație cu un secol în urmă, prin 1941, când purtau pecetea atee a unui L. Feuerbach sau unui E. Renan³.

Fără a ne opri mai mult asupra acestui trist simptom ce-l reprezintă „progresul și viitorul tinerei filosofii românești”, dacă va apuca pe asfel de căi, nu putem să nu conchidem, că, prin astfel de procedee filosofice, orice urmă de colaborare armonică, cât și orice posibilitate de mântuire subiectivă a unui asfel de filosof, sau a vreunui adept al său, este respinsă *de plano*.

Cei ce procedează așa sunt mai radicali decât s'ar crede atunci când cineva se ocupă cu savantele lor volume de „năzdrăvăni filosofice”. Sunt mai radicali, fiindcă ei desființează complet religia creștină, cu toate realitățile sale naturale și supranaturale. Ceea ce rămâne după ei nu mai este decât o îngrozitoare paragină, pe care nu mai poți recunoaște nicio sămânță dintre cele sămănite de Mântuitorul.

„Domnul Blaga, remarcă foarte nimerit dl Petru P. Ionescu, aruncă peste bord toată dogmatica ortodoxă, toate concepțiile cosmogonice, începând de dincolo de Plotin, toată metafizica, începând de dincolo de Platon, toată epistemologia, începând de dincolo de Aristot, dar nu are niciun moment de îndoială în ceea ce privește veracitatea „diferențialelor divine”, sau a frânei și cenzurei transcendente. Și e ciudat tocmai pentru că aceste concepțe metafizice sunt greu de verificat”.⁴

În acest sens bine zice teologul N. Terchilă: „O cunoaștere a *adevărului* în domeniul vieții religioase fără credință este cu neputință, ea înseamnă o filosofie a religiei fără religie”.⁵

Cu durere trebuie s'o recunoaștem, că dl L. Blaga, după ce-a părăsit cadrele ortodoxe, folosește rațiunea sa numai și numai spre a ne dărâma temelile Bisericii strămoșești! Gândirea sa deși fermecător de personală și profundă pentru unii filosofi,⁶ rămâne însă, fără ecoul marilor începuturi de școală și de curent!

Nici *pesimismul*, un alt sistem noetic periculos, nu rămâne fără reprezentant în filosofia românească. El are un strălucit promotor în dl D. D. Roșca, cu: „*Existența sa tragică*”. *Încercare de sinteză filosofică*, Buc. 1934. În această lucrare, cel puțin, alături de periculoasele sfaturi ce rezultă, filosoful este mai onest și mai puțin scientist. El recunoaște că mintea noastră singură nu ne ajută la nimic, ci doar la a constata tragedia

1. *Gândirea magică*, p. 169.

2. *Religie și Spirit*, p. p. 7 sqq; 138 sq; 175 sp; 210 sqq; etc.

3. Cf. N. Terchilă, *Filosofia religiei la domnul Lucian Blaga*, în *Telegraful Român*, An. XC, Nr. 14, Sibiu, 5 Aprilie 1942 5 Aprilie 1942, p. 4.

4. *Rec. Rel. și Sp.*, în *Gândirea*, An. XXI, Nr. 4, Aprilie 1942, p. 212.

5. *Filos. rel. la dl L. B.* p. 5.

6. Cf. G. Popa, *Prezența divină în filosofia contemporană*, Sibiu, Ed. Țara, 1942, p. 10.

în care ne sbatem! Rezultatul: sinuciderea, ca la Hartmann, sau Schopenhauer, dar nicidecum întoarcerea penitentă la creștinism!

De aceea, de fapt, sunt aceste sisteme noetice și atât de periculoase!

Filosofia românească n'a înregistrat decât cazuri solitare de filosofi profani, cari s'au angajat, cu credință sinceră, la carul filosofiei creștine.

Unul dintre ei este *filosoful Nae Ionescu*, din ale cărui opere s'au tipărit până acum două: „*Istoria Logicei*”¹ și „*Metafizica*”² — mai ales cea din urmă este revelatorie — dar „*Filosofia Religiei*”, din nefericire, încă n'a văzut lumina zilei.

Un altul este *profesorul de filosofie Marin Stefănescu*, care a tipărit una dintre cele mai pline de sinceritate „*Filosofii creștine*”, dintre câte s'a scris nu numai în românește, dar în întreaga literatură filosofică mondială.

Acest filosof leagă de studiul filosofiei creștine însăși rezolvarea problemei filosofiei în general și are zeci de afirmații luminoase, în cuprinsul operei sale, ca acestea: „Filosofia are valoare dacă se afirmă creștină, întemeiată pe credința în Dumnezeu perfect, animată de bunătate, de iubire, omenie, de spiritul colaborării, și nu oricum, prezumțioasă. Ea înseamnă studiul înțelepciunii. Dar înțelepciunea deplină se găsește în Evanghelie. Și filosofia va să zică, deci, și studiul Evangheliei, sau filosofie creștină, dacă ea se animă de adevărul acesteia, cum l-am expus. Filosofia creștină consistă în interpretarea cât mai cu grijă, cu atenție, justă, sinceră, fără prejudecăți a Noului Testament”³.

Iar altul este *filosoful creștin Eugeniu Speranția*, care în ultima sa lucrare: „*Système de Méthaphysique*” are afirmații fericite ca cea următoare: „Fără noțiunea de Dumnezeu ar fi imposibilă orice cugetare sănătoasă, deoarece s'ar respinge postulatele fundamentale fără de care nu există cugetare coerentă”⁴.

Imensa necredință a filosofiei românești este mult prea sdrobitoare față de aceste câteva cazuri singurite de filosofi credincioși!

Iată, rezultat de rezultat, amarele concluzii ale acestei sumare anchete! Și nu mai vorbim de *jidovul Gulian*, de *P. Comanescu*, de *M. Uță*, care și-a publicat în „*Omagiu prof. C. Rădulescu-Motru*” una dintre cele mai teribile capodopere de „platitudine filosofică” și de elucubrații necredincioase și materialiste atee!⁵

În câmpul literelor românești pot apărea publicațiuni periodice de popularizare a filosofiei ca: „*Probleme și Idei*”, ori „*Ram*”, complet ostile religiei, în care, număr de număr, nu se publică decât scrieri criminale contra credințelor celor mai scumpe ale noastre, cu bază documentară sau fără. Așa: *H. Bergson*, *Sufletul și corpul*. 1924; *E. Haeckel*, *Nemurirea sufletului*, *J. Jaurès*, *Pagini alese*; *I. Kant*, *Religia în limitele rațiunii*; etc. etc.

1. București 1941.

2. București 1942.

3. *Filosofia creștină. Contribuție la înțelegerea filosofiei*, București, Universul, 1943, p. 334.

4. P. 184. Vezi și: *D. Stăniloae*, *Un filosof creștin*, în *Telegraful Român*, An. XCI, Nr. 46, Sibiu, 14 Noembrie 1943, p. 1 sq.

5. Vezi aceleași compilații eteroclite de teorii materialiste-evoluționiste mai vechi și mai noi și la: *N. Zaharia*, *Sentimentul religios*, București, Socer, și: *Octav Iosif*, *Problemele sociologiei religioase*, în *Revista de filosofie*, Vol. XXIV, Nr. 3-4, Iulie—Decembrie 1939.

Colecția, în plus, este condusă de un oarecare domn necunoscut A. A. Luca.¹

Atunci de ce să ne mai surprindă ultima și cea mai covârșitoare nedreptate ce ne-o face filosofia, nouă celor din tabăra adversă, altfel încă nu putem spune, cu prilejul editării vol. V din „Istoria filosofiei moderne”, care este dedicat filosofiei românești. Din acest volum, închinat filosofiei românești, a fost pur și simplu eliminată, „filosofia religiei”. Nici măcar atenția unei ineptii de cal brul dlui M. Uță nu am mai meritat-o!

Și, slavă Domnului, teologia românească nu se poate plânge de lipsa unor personalități cu renume, care s'au ocupat cu *filosofia religiei*, au făcut pe vremuri epocă, iar alții o mai fac și acum.

Asa, un Vasile Găina,² un N. Collarcuic,³ un I. Mihălcescu,⁴ un I. Gh. Savin,⁵ un N. Crainic,⁶ un D. Stăniloae,⁷ etc., sunt apologeți creștini de marcă ale căror sisteme de filosofie a religiei ar onora paginile oricărei istorii a filosofiei universale!

Nu este excluderea lor o dureroasă rusine a Bisericii întregi și o adevărată nedreptate națională?

Căci, ce a primat la compunerea, în forma ei actuală, a istoriei filosofiei românești, de acel mult lăudat comitet de redactare condus de dl N. Bagdasar, altceva decât ostilitatea și necredința? Și se face atâta paradă cu armonia dintre tabere și lucrul în comun!

Iată toată zădărnicia teoriilor noastre de conciliațiune și toată zădărnicia gingașiilor de procedeu și de convingere, când filosofia, atunci când rămâne singură cu corifeii ei, te execută, pe tine religie, în felul acesta monstruos din punct de vedere spiritual!

Ce a primat, sau ce n'a primat, ce comitet, sau ce necomitet a

1. Scriitorul și filosoful P. P. Ionescu, atunci când atinge rolul nefast al evreilor în câmpul literelor și filosofiei românești, are afirmații adevărate și asupra rolului creștinilor la decăderea dogmelor: „De decăderea dogmelor sunt vinovați evrei? Pe lângă ei sunt și alții. Aceștia alții suntem noi, creștinii. Sunt vinovați toți cei ce au făcut jocul evreilor. Evreii își urmau blestemul lor. Noi le eram însă complici. Cumplită complicitate! Vinovată filosofia luminilor, care exaltă rațiunea. Vinovat Renan, care exaltă știința. Vinovat Auguste Comte, care exaltă pozitivismul și neagă restul. Vinovat materialismul lui Holbach. vinovată viziunea de negație a lui Feuerbach. Vinovați poezii care au exaltat eroticul și subconștientul. Vinovat un O. Wilde, un Gide. Vinovată, la noi, în țara plugărilor, poezia lui Barbu, a lui Vineu, singularizarea estetică a unui Arghezi, mortuara tristețe a lui Bacovia, bălbăelile poezilor ermetiști, unanimiști, expresioniști. Vinovat un Brâncuș cu halucinațiile lui în lemn și piatră. Vinovate romanele erotice, experiențialiste ale lui Mircea Eliade”. Vezi: P. T. Ionescu, *Ilariu Dobridor: Decăderea dogmelor*, în *Revista fundațiilor regale*, An. IX, Nr. 1, Ianuarie 1942, p. 189.

2. *Theorie der Offenbarung. Ein apologetischer Versuch*, Czernovitz, 1898; etc.; *Universalitatea, originea și ființa religiei*, în *Candela*, Cernăuți, 1898; *Argum. cosm. și f. teol. sau teleol. pentru existența lui Dumnezeu*, în *Candela*, 1904; *Budism și creștinism*, *Candela*, 1904.

3. *Das Problem der immateriellen geistigen Seelensubstanz*, Paderborn, 1915, etc.
4. *Curs de Teologie fundamentală sau Apologetică*, vol. I, București, 1932; *Teologia luptătoare*, București, 1941.

5. *Curs de Apologetică*, vol. I. *Partea introductivă*, Buc. 1935; II. *Existența lui Dumnezeu. Partea I. Proba ontologică*, Buc. 1940; *Partea II. Argumentul cosmologic*, 1942; *Ființa și originea religiei. Partea I*, București, 1937.

6. *Nostalgia paradisului*, București, Cugetarea, 1940.

7. *Ortodoxie și românism*, Sibiu, Tipografia arhidiecezană, 1939. etc.

condus redactarea, sunt fapte de mult consumate, deocamdată constatarea ce rezultă din această anchetă, este dureroasă.

Numai așa însă, ne putem explica flora tututor acestor concepții și sisteme noetice putrede, ce stăpânesc nu numai filosofia mondială, dar care ne stăpânesc și filosofia contemporană românească, și tot numai așa ne putem explica excluderea deplină a filosofiei religiei, din prima istorie a filosofiei românești!

De aceea nu putem mai nimerit încheia aceste succinte și sumare anchete în sistemele de gândire ale filosofilor români, decât citând una din remarcabilele afirmații ale *marelui teolog și filosof român D. Stăniloae*, prilejuite de cenzurarea ortodoxă a filosofiei blagene: „Din nenorocire filosofia noastră de până acum e atât de streină de sufletul nostru și atât de înfeodată unei epoci de gândire ce-a stat sub semnul negativismului spiritual, încât aproape toată e chiar mai ostilă în fond creștinismului, decât a dlui Blaga, denunțând pe de asupra o plictisitoare monotonie și aproape descurajând încrederea în puterile de creație variată a spiritului românesc”.¹

Prot. Dr. Petru Rezuș

profesor la Academia teologică, Caransebeș

1. Poziția dlui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie, p. 123 sq.

COMENTARII

SCIENTISM

Scientismul a fost și încă mai este un sistem de gândire potrivit căruia oamenii de știință susțin că prin investigațiile lor raționale empirice știu totul, pot explica totul, pot descoperi totul, pot înțelege, sau poseda totul.

Înfumurarea aceasta științifică este o urmare organică a raționalismului excesiv al epocii noastre. Raționalismul a pătruns victorios și pe teritoriul științei, iar adepții lui — *savanții* — s'au pus să facă afirmații premature, care abia astăzi au ajuns la scadență.

Asistăm la o *criză a scientismului*, o criză de vaste proporții, care scutură din temelie știința falsă sau închipuită și reformează, până în adâncuri, concepții științifice învechite.

Cum s'a ajuns la această criză este foarte ușor de explicat!

Descoperirile științifice ale savanților au turnat încredere din ce în ce mai mare în vinele adepților marel zeu „*Știința*“. Cât aceste descoperiri se succedau, vertiginos și fastidios, mintea savantului nu putea decât să se bucure. Această minte păstra însă regulile unei diplomații elementare: *nu ieșea din imanență, pozitiv și experiență*. Totul ce descoperea sau inventa se baza pe experiența pozitivă, de aici supraîncrederea atotputinței și atotștiinței!

N'a durat mult însă, până ce omul a încălcat cu scientismul său domeniul unde nu s'a mai putut menține.

Aceste domenii, după cum era și logic, sunt cele ale transmunda-nului, ale transempiricului, ale metafizicului.

Au apărut așa, rând pe rând, și au făcut epocă: *teoria electronilor, teoria cvantelor, teoria relativității generalizate* și din ce în ce apoi teorii tot mai multe, cu cât ele nu mai pot fi controlate cu datele sigure și pozitive ale experienței.

Scientismul, supraînfumurat și suprarationalist, s'a trezit deodată că lucră cu noțiuni abstracte, sau cu alte cuvinte: că știe tot și nu mai știe, chiar datorită acestei atotștiințe, că stăpânește tot și nu mai stăpânește nimic.

De unde altă dată acest scientism denigra pozițiile religiei și ale metafizicei, ca poziții retrograde și ostile științei victorioase, dintr'odată s'a produs marea schimbare: domeniile transcendente, supraempirice și supra-mundane, devin domeniile predilecte ale scientismului.

Criza scientismului s'a produs. Scientismul păgân și ateu, ce s'a veselit timp de aproape un veac cu conștiințele oamenilor, a început să se reverse în metafizică, sau în religie.

Criza scientismului a provocat, astfel, o serie întreagă de alte crize secundare: criză în lumea filosofilor din care mulți reprezentanți iluștri ai raționalului au trecut în irațional, criză în lumea savanților serioși, cari din adepți convinși ai rezultatelor sigure și determinate s'au transformat în adversari ai realității sigure și determinate.

Numai în lumea teologilor repercusiunile scientismului nu s'au simțit de loc. Valurile necredincioase scientiste au lovit multe conștiințe de teologi, pe unele le-au luat la vale [*evoluționiști, moderniști, liberaliști, etc.*] pozițiile creștine au rămas însă intacte.

Din contră apropierea de metafizică a științivilor a fost și este privită cu simpatie de teologi.

Nu este îndepărtat momentul — ba chiar sunt unii oameni de știință mai lucizi de pe acum, — când vom înregistra o reîntoarcere în masă a savanților spre Dumnezeu.

Deocamdată savanții se primblă din ce în ce mai insistent și mai cu plăcere în metafizic: teorii ale cvantelor, teorii ale relativității, teorii ale electronilor, etc.; soluții transemprice, soluții divine [numai la unii, vezi de bunăoară la dl prof. univ. I. Bogda], soluții încă scientiste, dar mai discrete și mai pline de neîncredere!

Vine vremea însă, când știința va ajunge acolo unde trebuie să ajungă orice este omenesc: *să se reverse plină de penitență în absolutul și infinitul divin.*

Ceea ce această știință face actual, stabilind teorii ale electronilor, care sunt un fel de factotum științific în chimie, în fizică, în viață, etc., pentru aceasta însă încă nu poate fi simțit, văzut și stăpănit; ceea ce face știința cu teoria cvantelor, sau cu cea a relativității, generalizate și ele, nu sunt decât preludii spre marea reîncreștinare a științei.

Cu cât este mai metafizic și mai religios, cu atât scientismul este astăzi mai avid, decât totdeauna, de Dumnezeu și de credință.

De mult fizica, cu electronii săi și cu teoria cvantelor, încearcă a surprinde însuși mecanismul creației lumii, însăși structura și originea materiei; de mult biologia și fiziologia încearcă, împreună cu marea lor aliată chimia, să surprindă mecanismul vieții, astronomia vrea să stăpânească legea gravitației universale și să ajungă la un centru absolut, etc. etc., iar acestea toate sunt proprietăți inalienabile ale Rațiunii Supreme.

Aceasta este criza plină de dramatism a scientismului!

P. REZUȘ

Distructivism filosofic

Filosofia mondială cunoaște multe cazuri de distructivism filosofic total, cea românească însă cunoaște mai puține.

Să ne amintim de *marele filosof I. Kant*, de nu mai puțin *marele filosof Hegel*, de *Nietzsche*, iar mai aproape de noi de *filosoful nordic Søren Kierkegaard*, spre a nu cita decât câțiva dintre corifeii distructivismului filosofic.

Acești filosofi au distrus orice moștenire filosofică tradițională și au intenționat a înlocui ceea ce era filosofie sistematică verificată de secole cu sistemele lor particulare.

Totul ce forma gloria filosofiei până la fiecare dintre ei era doborât la pământ: cădea metafizica, cădea filosofia religiei, cădea filosofia culturii, cădea filosofia morală, ba chiar dogmatica, pe care unii dintre acești filosofi novatori o reformau în principii și cuprins.

Dacă ai fi cântărit sistemele lor noi și le-ai fi confruntat cu cele vechi, rezultatul ar fi fost destul de grăitor și este chiar! Sistemele acestea formează, ca și celelalte sisteme filosofice, simple curiozități și varietăți în cuprinsul policrom filosofic al oricărei Istории a filosofiei.

Ceea ce a fost valoare eternă s'a menținut cu toată patima personală a acestor filosofi, poate nu datorită atât polemicilor și irenicilor ce s'au iscat în contemporaneitatea acelui filosof, care a atacat acele adevăruri, cât însăși valorii intrinsece a acelor adevăruri.

În spiritualitatea românească un matador al distrugerii totale a fost *filosoful V. Conta*.

Acesta a distrus orice valoare ce se opunea vederilor și teoriilor sale materialiste-fataliste și a construit primul, dar și cel mai ateist, sistem filosofic personal românesc.

În zilele noastre însă, s'a înălțat pe baricadele necredinței, organizate în sistem filosofic personal, un alt filosof, pe care nația l-a recompensat cu cele mai mari onoruri, anume dl *Lucian Blaga*,

Și acesta a pornit ca un adevărat vifor și a schimbat cu desăvârșire fața filosofiei autohtone, imprimându-i ficțiuni și fantazii elaborate de un creier supraingenios și suprainventiv.

Filosofia acestui domn s'a populat progresiv și parecă cu o deosebită plăcere cu categorii stilistice, spații mioritice, cenzuri transcendente, eoni dogmatici, cunoașteri luciferice, mari anonimi și câte și mai câte năsbătii filosofice de acestea, care stoarse toate la un loc nu dau decât același etern surogat dialectic.

De aceea avem datoria să înregistrăm aventurile dialectice și ascensiunile titanice raționale ale acestui filosof, însă de soarta adevărului etern, de orice categorie ar fi el: religios, filosofic, științific, să nu ne îngrijim, sau să ne temem.

Adevărul absolut este etern și are mers etern peste toate vicisitudinile raționale ale unei persoane sau ale unui sistem. El rămâne soare luminos pentru veșnicie și luminează mintea tuturor generațiilor, în timp ce „marile și genialele sisteme filosofice la modă” se perimează și se prăfuesc, iar grelele tomuri se brăcuiesc de nu le mai rămâne decât numele și ineditul pe cele pagini de Istории ale filosofiei.

P. REZUȘ

Manualele didactice

Cu fiecare început nou de an școlar se pun în discuție manualele didactice de curs secundar, fără ca problema alcătuirii lor să fie odată rezolvată.

Nu ne interesează aici alcătuirea lor științifică, repartizarea materialului, competența autorilor, formele de apariție, mai puțin cele tehnice, ne interesează altceva cu mult mai important, după noi, și mai semnificativ: sufletul intern al acestor manuale, viața lor, atmosfera lor, cu un cuvânt, acea atmosferă care ține înlanțuite în ea, ani întregi, generații după generații de tineri, care mai apoi alcătuiesc viitorul și speranța țării.

Sunt, adică, aceste manuale didactice atât de defectuos alcătuite din punct de vedere științific, încât atunci când vezi că le mai transpiră necredința prin toți porii te cuprinde revolta de inconștiența cu care ajung aceste manuale în mâna copiilor!

Pline de ateism mascat, de necredință crasă, de teoriile cele mai originale, dar mai ostile religiei și Bisericii, aceste manuale sapă adevărata prăpastie din sufletele tinere, care mai apoi se adâncește la adulți și se umple cu indiferentism religios, aconfesionalism, ură contra preoților și a Bisericii, imoralitate și multe alte podoabe moderne dintre acestea, care mai ales sunt roadele educației culese din manualele didactice.

Știința serioasă a ajuns astăzi la unele rezultate, unanim recunoscute, care nu mai sunt ostile datelor autoritative ale religiei creștine.

Știința serioasă se ferește, astăzi, așa, să mai susțină transformismul anacronic, eternitatea materiei, eternitatea energiei și a mișcării, atotputerea rațiunii, poligenismul, autoritativul erelor geologice, fiindcă noui ajungeri, mai serioase, au demonstrat că vechile susțineri erau defectuoase, ba chiar de-a-dreptul mincinoase.

Aceste anacronisme științifice au început a dispărea din manualele de știință serioasă, făcând loc nouilor teorii de conciliațiune.

Ce se întâmplă, în schimb, cu manualele didactice de curs superior și secundar? Ele se complac și acum în a etala, cu mai multă plăcere, aceste teorii științifice desuete!

Să trecem la exemplificări, spre a nu se crede, că ne menținem în sfere pur teoretice de afirmații, ce n'au corectivul controlului.

Să considerăm mai întâiu diversele Geologii, dintre care cele mai cu vază sunt ale lui Bădărău, acestea după ce expun cât mai vizibil teoriile cele mai fantastice cosmogonice, cu predilecție cele ale lui Kant - Laplace - Arhenius, se opresc la era cvaternară, unde culminează în originea simiană a omului. Nu lipsesc, pentru edificarea minților fragede ale școlărilor, nici chipurile fioroase de antropoizi, sau de pitecanthropi reconstituiți (?!).

La fel cu aceste manuale de liceu sunt și surorile lor mai mari, cursurile bogate și savante dela Universitate!

Să luăm apoi pe rând celelalte manuale didactice:

Biologiile și fiziologiile studiază omul numai din punct de vedere animalic, omul după aceste discipline este fără suflet; istoriile diferite sunt pline de concepțiile materialismului și fatalismului istoric, astronomiile sunt saturate de cunoscutele teorii ale lui Kant, Laplace, Arhenius, manualele de limbi cu bucați-tip dintre cele mai nepotrivite, iar geografiile umane și politice sunt de-a-dreptul scandaloase.

Ele sunt o panoplie periculoasă de arme ale necredinței. Totul ce este mai deochiat a fost adunat în aceste manuale; afli transformism, poligenism, evoluționism, determinism, sociologism, totul.

Pentru verificare cităm câteva titluri de astfel de manuale. Vezi așa: V. Hilt și E. Bungetzeanu, *Geografia umană și politică*, București, Cugetarea, 1937 și M. D. David și P. N. Mirodescu, *Geografia umană și politică*, București, Naționala-Ciornei, 1935.

Care este, acum, soarta religiei în programa școlară și ce pot face cateheții în fața acestei avalanșe a necredinței organizată didactic?

Religia a fost redusă prin clasele superioare de liceu la orele ce le au și dexteritățile, una săptămânal, cu alte cuvinte cu cât crește vârsta elevului și necredința manualelor didactice, scade numărul orelor de religie!

Cateheții, apoi, ce pot face? Ce poate face un biet om, chiar atunci când ar avea toate armele adevărului, dacă dela aceeași catedră dela care predă el mai predau alți zece colegi învățături streine, direct ostile, sau necredincioase?

Iată unul dintre relele adevărate, căruia trebuie să i se spue pe nume, iată un izvor bogat al necredinței, care trebuie secăt, iată o racilă a învățământului nostru secundar [și superior] care trebuie numaidecât sanată prin lege.

Altfel se întâmplă tragicul paradox de-a avea școli prin eminență ale credinței — seminariile — și de a propune la catedrele lor profesori după manuale complet necredincioase de ale lui Bădărău, Hilt-Bungetzeanu sau David-Mirodescu!

P. REZUȘ

Nudism și pornografie

Artele mobile sunt o mare mângâiere pentru omul modern. Fără pictură, sculptură, muzică, poezie și literatură, o spunem deschis, nu știm ce ar deveni viața noastră cotidiană, deosebit de frământată și de tulburată de veștile de pe câmpurile de luptă, de nevoile materiale și de privațiunile de tot felul.

Pe cât sunt de binefăcătoare aceste arte, tot pe atât de stricăcioase pot deveni însă, când ele se îndepărtează de pe făgașul lor natural, spre falsitate, artificios și anormal.

A colaborat și colaborează la pervertirea artei adevărate același binecunoscut modernism, cu mii de fețe, fără astâmpăr și fără scrupule.

Criteriile clasice ale artei adevărate, care criterii sunt structural creștine și nu cultivau arta decât pentru înălțarea, odihnirea și îmbunarea sufletului au făcut loc unor criterii moderniste bizare și unor sisteme de gândire și simțire nouă, care au început a lua și diverse nume după domeniile în care activau: *dadaismul* în poezie, *cubismul* în artă plastică, *expressionismul*, *impresionismul* și *intuiționismul* în materie de creație originală, *exotismul* în muzică, etc.

Subt aceste diferite denumiri însă, se ascunde carența morală, necredința, internaționalismul și francmasoneria.

Ce altceva poate însemna înnăbușirea valorilor naționale în plastică, în poezie, în muzică și însușirea unui dadaism, exotism sau cubism internațional?

Ce altceva poate însemna aruncarea preceptului „artă pentru artă”, sau folosirea lui tendențioasă, pentru a înscăuna în artă nudismul nu ca artă în sine, dar în ceea ce are el mai libidinos, mai excitant și mai pervers, în literatură a centraliza toată acțiunea și dramatismul creației lirice sau prozodiei în jurul actului sexual?

Asistăm, astfel, la un cult exagerat, monstruos, al trupurilor supra-excitare de nudism și sexualitate, care merge mână în mână cu necredința modernă.

Oriunde te 'ntorci, în reviste mai serioase, sau în reviste mai modeste, vezi peste tot vignete, chenare sau peisagii nudiste, orice ai citi nu se poate să nu afli și ceva despre dragoste în sine sau despre culminația sa carnală.

Ne 'ntrebăm atunci: Oare aceasta să fie menirea artelor în sine? Cultivarea materiei, a trupului, sau înnobilarea spiritului, educația sufletească?

La București, din câteva zeci de expoziții, numai cea a pictorului *Eugen Drăguțescu* nu cultiva cu exclusivitate nudul; din pletora de romane românești ce a apărut în ultima vreme, câteva dintre ele, numărate, nu centralizează acțiunea în jurul unui erotism pornografic.

Mai vizibil, sau mai mascat, pornografia începe iar a se târî în literatura românească. Epopeea eroică a neamului a mai oprit-o în loc, dar pentru scurt timp.

Fie iertatul *Nicolae Iorga*, pe vremea când trăia, nu lăsa niciun prilej să-i scape, spre a lovi hidra imoralității, îndată ce scotea un cap în literele române!

Când pornografia este încă și de import, atunci ea este și mai condamnabilă, iar la noi se importează, cu traducerea de cărți streine, fel de fel de concepții bolnave cu privire la familie, moralitate și chiar la religie.

Pe piața literară abundă traducările lui *Cronin*, *Maugham*, *Buck*, *Urdset*, *Lewis*, etc. etc. aceste cărți sunt gustate de marea majoritate a cititorilor, concepțiile lor fantastice de viață își fac cuib în inimile lectorilor entuziasmați și părăgînirea sufletelor crește din ce în ce mai mult.

În ultima vreme pericolul a fost sesizat! Întrunirea scriitorilor dela Putna, din vara anului 1943, diferite voci ridicate prin presă, au deșteptat republica literelor românești.

În contra nudismului și pornografiei trebuiesc ridicate și solidarizate toate conștiințele românești.

P. REZUȘ

Jurisprudență sectară

Imprejurările vitrege prin care a trecut neamul românesc ne-au dat certitudinea că ortodoxia constituie temelia rezistenței noastre morale și naționale pe aceste străvechi plaiuri dacice. Unitatea noastră națională e cheazășia credinței strămoșești, care se identifică cu însăși rațiunea de viațuire a românismului. Acestei unități de gândire și simțire se datorește atmosfera de caldă armonie sufletească ce domnea înainte de războiul întregirii, atunci când asociațiunile sectare nu impuneau nici o legitimă îngrijorare.

Unirea cea mare, mult visată, însă era condiționată și de anumite drepturi cari trebuiau acordate minorităților. Aceste minorități, lipsite de aderențe organice, ne-au adus o moștenire puțin plăcută, reușind să strecoare sciziuni în sânul bisericii strămoșești. Evenimentele actuale au dovedit pe deplin, sbulberând orice urmă de îndoială, că finanțele străine, îndeosebi arginții ludei, au sprijinit aceste elemente străine să creeze un climat prielnic libertății și anarhiei spirituale. Acțiunea aceasta a fost tolerată și favorizată și de indiferentismul politicianist față de problemele religioase. Profitând de aceste mentalități, mâna străină, sub masca sectarismului, a lovit după

un plan bine calculat, deopotrivă împotriva credinței și obiceiurilor străbune și indirect împotriva unității naționale.

Pornirile de neînduplecată adversitate ale sectelor apar în adevărata lor lumină din propaganda principală contra războiului, sfătuind pe aderenți să refuze participarea la luptă, care se dă tocmai pentru salvarea neamului.

Dar manifestarea concretă a pericolului ce-l prezintă sectele — sub masca unei discipline religioase — s'a adevărat cu prisosință în actualul războiu sfânt.

Din cercetările întreprinse în Basarabia s'a constatat că sectele religioase s'au bucurat de un regim de favoare sub ocupația bolșevică, deoarece facilita într-o mare măsură propagarea ideilor comuniste. Predicatorii bapțiști din Basarabia au primit însărcinări importante din partea sovieticilor iar casele de rugăciuni baptiste serveau și pentru cluburile bolșevice. Acțiunea sectară nu numai că a fost aprobată de autoritățile bolșevice, dar chiar retribuia pe predicatorii sectari cu sume fixe lunare.

Surprinzătoarele constatări grație cărora am izbutit să răsbatem nepătrunsa putere a întunecului în cele mai tragice împrejurări, au dat la lumină ultima manevră de disimulare și destrămare a unității noastre sufletești întreprinsă de sectele religioase.

În fața acestei situații guvernul naționalist și totalitar al Marelui Conducător a socotit oportun să abroge prin decretul-lege No. 431 din 28 Iunie 1943 articolul 53 din legea pentru regimul general al cultelor și decretul-lege Nr. 927 din 28 Decembrie 1942; prin care se interzice exercitarea unui cult religios sectant sau propagarea de doctrine religioase în afară de cea a Bisericii ortodoxe sau a cultelor istorice. Iar ca o consecință firească a desființării asociațiilor și sectelor au fost trecute în patrimoniul statului toate bunurile mobile sau imobile. Aceste bunuri pot fi afectate temporar și gratuit instituțiilor sau persoanelor juridice de interes sau utilitate publică.

Actul acesta de justiție reparativă vine să șteargă toate petele pe care nechibzuințele conducătorilor vremelnici le-a lăsat să pericliteze existența statului. Prin lichidarea sectelor trebuie să dispară focarele de răsmeriță și paravanele de desolidarizare națională.

Cu o biserică sănătoasă și dinamică vom avea destul temei să nădăjduim în vremuri mai bune.

Diacon VIRGIL TURCĂN

profesor la Academia teologică, Caransebeș

PORTRETE ORTODOXE

Prof. univ. Dr. VASILE LOICHIȚA

Decanul Facultății de Teologie din Cernăuți

A ostentat șasesprezece ani încheiați la școlile sebeșene, a redactat și-a colaborat la toate revistele locale, a activat oriunde s'a simțit nevoie de-o forță tânără, de-o inimă arzătoare și de-un suflet mare, s'a sbuciumat sub stăpâniri vitrege, purtând la sân și hrănind vise românești milenare, a trăit, în Caransebeșul său iubit, omul și profesorul univ. Dr. Vasile Loichița...

A trăit o viață plină de aurul fermecat al comorilor tinereții, pe care și-a irosit-o pentru nație, pentru Biserică, pentru cultură...

Astăzi ostenește, pe alte meleaguri, pe care le iubește tot atât de mult, ca pe cele bănățene, pe meleagurile mândre ale altui colț de Țară Românească, pe plaiurile arborosene ale Bucovinei...

Mare biserican, recunoscut și apreciat ca un mare teolog ortodox, poet și scriitor, și mai ales mare bănățean, în jurul persoanei profesorului Vasile Loichița se adună superlativele, crescute organic și creștinește, într-o viață ce n'a cunoscut decât noblețea celor mai alese flori sufletești ce pot împodobi pe un om.

Născut la 26 Octomvrie 1881, la Jebelul Timiș-Torontalului, din țărani bănățeni de baștină, tânărul Vasile a plecat de mic copil la studii, desprinzându-se de casă și părinți, pentru pribeaga viață a intelectualului român.

Își face studiile liceale la Timișoara și la Beluș, urmează Facultatea de teologie din Cernăuți și Facultatea de filosofie din Budapesta.

În anul 1907, cu doctoratul în teologie, poposești în Caransebeșul tradițiilor cărunte grănicerești și episcopale, ca profesor la Institutul Teologic-Pedagogic diecezan.

De acum începe a arde flacăra primei etape din activitatea profesorului Vasile Loichița: *etapa caransebeșană*. Profesor la teologie și la normală, conducător al școlii de aplicație, profesor la liceu și la gimnaziu, deținând concomitent câte trei și chiar patru catedre, însumând câte 35 de ore săptămânal, tânărul Vasile Loichița se dăruiește cu dărnicie școlilor sebeșene, cu tot avântul tinereții. Este epoca apostolatului pentru neam și biserică, când sebeșenii se întruneau în societățile lor culturale și corale cu steagurile ascunse sub streșină...

La Institutul teologic, mai ales, munca profesorului Vasile Loichița este fără preget și fără odihnă. Aici propune sau suplinește, rând pe rând, toate catedrele: Istorie, Exegeză, Dogmatică, Apologetică, Morală și Drept.

Ocupațiile lui multiple totuși încă îi mai lăsau răgazul puțin pentru cultivarea darurilor sale poetice și tipărirea studiilor sale teologice.

Redactează „Foaia Diecezană“, redactează „Făclia“, colaborează la „Viața Românească“, la „Semănătorul“, la „Junimea Literară“, la „Fântâna Darurilor“, la „Candela“ și la „Revista teologică“.

Ține numeroase conferințe și discursuri, la diferite ocazii festive, și tipărește studiile următoare:

Ceva despre mișcarea noastră literară mai nouă în Regat, Caransebes, 1912.

Patriarhul Ciril Lucaris, Caransebes, 1912.

Alexandru Vlahuță, Caransebes, 1920.

După 16 ani încheiați de activitate, profesorul Vasile Loichița trece, în anul 1924, la Facultatea de teologie din Cernăuți, unde este ales, pe bază de concurs, profesor la catedra de Dogmatică, vacantă după moartea lui Ștefan Saghin.

La Cernăuți începe a doua etapă din activitatea profesorului Vasile Loichița, etapa bucovineană, care încorporează viața și opera sa.

În anul 1924 se abilitază, ca profesor titular, cu teza: *Moartea, Cernăuți, 1923.*

De acum întreaga sa activitate se desfășoară sub steaua strălucitoare a acestei Facultăți de teologie.

Tipărește, rând pe rând, studii de mare importanță pentru Teologia dogmatică:

Hiliasmul [Milenarismul], Cernăuți, 1925.

Numirile biblice ale lui Dumnezeu și valoarea lor dogmatică, Cernăuți, 1927.

Anglicanism și ortodoxie. Cernăuți, 1929.

Definirea relațiilor Bisericii ortodoxe cu Bisericile eterodoxe, Cernăuți, 1931.

Ideea unirii, Cernăuți, 1935.

Doctrina Sf. Ioan Damaschin despre Maica Preacurată, Cernăuți, 1937.

Perihoreza dogmatică, Cernăuți, 1938.

Diferite cuvântări inaugurative, etc.

Este ales membru al multor societăți culturale, senator al Universității și decan al Facultății de teologie, în mai multe rânduri.

Astăzi conduce, ca decan, destinele Facultății de teologie din 1940, îndrumându-i drumul spre neuitatele timpuri de glorie ortodoxă străbună.

Decanul Vasile Loichița muncește mereu, fără odihnă...

P. REZUȘ

Prot. stav. Dr. DUMITRU STĂNILOAE

Rectorul Academiei teologice „Andreiane“ din Sibiu

După cum un Vasile Găina sau Vasile Loichița sunt ai Facultății de teologie bucovinene, I. P. S. S. Mitropolitul I. Mihălcescu și gânditorul N. Crainic ai Facultății de teologie bucureștene, profesorul I. Gh. Savin al dispărutei Facultăți de teologie chișinăuane, I. P. Cucernicul Părinte Dr. Dumitru Stăniloae este al Ardealului.

Dela el și prin el teologia ardeleană începe a se impune în originalitate și în autoritate.

Astăzi uriașa personalitate culturală, națională și bisericească a *marelui mitropolit Dr. Nicolae Bălan* poate să-și culeagă binecuvântatele roade ale însemăntărilor din ultimele două decenii de pe ogorul B sericii ardelen.

La Sibiu ostenește, sub conducerea magistrală a Rectorului de teologie Dr. Dumitru Stăniloae, o pleadă de teologi de-o vitalitate și-o proficitate unică, ca fenomen, în istoria teologiei românești.

Părintele Dumitru Stăniloae a studiat teologia la Cernăuți, unde și-a susținut cu strălucire și teza de doctorat. După frumoase studii de specializare în străinătate, este numit profesor la Academia teologică „Andreiană” din Sibiu, unde profesează și astăzi, fiind de câțiva ani și rector al ei. Subt rectoratul profesorului Dumitru Stăniloae, Academia Andreiană își înscrie în anele sale cea mai strălucită pagină de glorie a sa.

Prin ultimul decret-lege de organizare a învățământului superior, Academiei teologice Andreiane i se recunoaște o situație specială în cadrul celorlalte Academii teologice ardelen, acordându-i-se dreptul de-a elibera diplome de licență.

Aceasta este recunoștința oficială a nivelului ridicat științific dela această Academie, cât și o încoronare a strădaniilor științifice ale tuturor profesorilor, împreună cu ale rectorului lor.

De personalitatea dinamică și multiplă a Părintelui Dumitru Stăniloae o apropiere este cu mult mai grăa decât de personalitatea rectiline a unor apologeți puri.

Acest greu îl mai resimte diletantul unei istorii critice de filosofie religioasă și atunci când se apropie de personalitatea d-lui N. Crainic și a d-lui I. Gh. Savin, fiindcă acești teologi sunt de-o masivitate copleșitoare în toate ramurile lor de manifestare: poezie, proză, filosofie și teologie.¹

Părintele Dumitru Stăniloae este un mare teolog dogmatist ortodox, un mare filosof creștin și un mare teoretician al culturii. Toate studiile sale sunt de-o amploare nebănuită, de-o bogăție de cunoștințe și informații incomparabilă și de-o originalitate sui-generis. Cunoscător prin excelență a doctrinei ortodoxe, el este un nu mai puțin de temeinic cunoscător al filosofiei profane și religioase.

Studiile sale publicate prin cele mai de prestigiu reviste din țară (*Gândirea*, *Luceafărul*, etc.) impune peste tot personalitatea sa singulară bisericească în acele reviste, alături de personalitatea nu mai puțin masivă a gânditorului Nichifor Crainic, cu care are bogate aderențe sufletești.

Activitatea științifică a lui Dumitru Stăniloae a început prin vaste studii teologice:

Viața și activitatea patriarhului Dosofteiu al Ierusalimului și legăturile lui cu Țările Românești, Cernăuți, 1928.

Catolicismul de după războiu, Sibiu, 1933.

Viața și învățătura Sfântului Grigore Palama, Sibiu, 1938.

Cunoscător eminent al limbii grecești, traduce *Dogmatica lui Hristu Andrusos*, de mare folos tineretului studios și clerului ortodox (1930).

Urmul deceniu însă înscrie maturitatea teologică și filosofică a părintelui Dumitru Stăniloae. Acum apar epocalele articole din *Gândirea*,

1. Portretul I. P. C. Părinte Dr. D. Stăniloae face parte dintr-o „*Istorie sumară a filosofiei religioase românești*”, ce va apare în curând.

Luceafărul, Candela, Revista teologică, Telegraful Român, Anuarul Academiei teologice Andreiane, care mai apoi, parte adunate în „Ortodoxie și Româanism”, Sibiu, 1939, parte în „Iisus Hristos sau Restaurarea omului”, Sibiu, Seria teologică, Nr. 24, 1943, consacră pentru totdeauna în teologia românească numele unui mare teolog și filosof creștin.

De persoana și activitatea părintelui Dumitru Stăniloae sunt legate, în ultimul deceniu, toate evenimentele mai de seamă din viața Bisericii ortodoxe române. Cuvântul său autorizat se aude tot de atâtea ori de câte ori naia Bisericii ortodoxe române întâlnește piedici și ostilități în calea sa victorioasă.

Filosoful Lucian Blaga, care a tipărit o scriere de-o ostilitate unică în istoria tinerei filosofii religioase românești își primește, astfel, răspunsul autorizat prin pana teologului Dumitru Stăniloae: „Poziția dlui Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie”, Sibiu, 1942.

Acest răspuns este atât de magistral și de hotărâtor, încât filosoful și-a mărturisit oficial regretul tipăririi acestei nenorocite opere filosofice.

Teologul și filosoful Dumitru Stăniloae însă, încă nu și-a spus ultimul său cuvânt. El lucră neconținut și pune temelii din ce în ce mai trainice sistemului său personal de gândire.

A încerca, de aceea, o sintetizare a doctrinei sale filosofice sau teologice, pe lângă că este un lucru prematur, dar ar fi și o încercare ce-ar fi zădărniciată de viitoarele extensiuni și adâncimi ale scrisului său inspirat și dinamic.

Din opera părintelui Dumitru Stăniloae, ca și din aceea a dlui Nichifor Crainic, sau a dlui I. Gh. Savin, nu putem oferi decât palide fragmente, sau fărâmițate atitudini.

Dumitru Stăniloae studiază în toate amănuntele raportul dintre creștinism, ortodoxie și națiune, devinind, după dl N. Crainic, cel mai original teoretician ortodox al acestor realități etnice, culturale și religioase.

De pe paginile studiilor sale se ridică adeseori adevărate accente profetice pentru vremurile de față: „Cu Dumnezeu, Românul e tare. S'a dovedit mai tare ca orice neam. Cu Doamne ajută, răzbește prin orice. Doamne ajută a fost în viața românească secretul succesului, cheia biruinței și a rezistenței. Dar fără Dumnezeu, suntem foarte slabi”.¹

Teologul D. Stăniloae a dat cel mai autorizat studiu asupra Maglavitului și tot el este autoritatea care disecă cel mai aspru, dar și mai luminos, Apusul confesional, scriind articole epocale în Telegraful Român: *Actualitatea ortodoxiei și Ortodoxie și protestantism*, etc. (1942)

Articolele sale publicate în ultimul timp în Gândirea și Luceafărul sunt tot atâtea pietre trainice puse la temelia ortodoxiei românești, așa: *Despre dogmă* (Gândirea, An. XX, Nr. 3-4, 1941); *Temeiurile eterne ale mântuirii* (Ibid., An. XX, Nr. 8, 1941); *Despre sensul icoanei* (Ibid., An. XXI, Nr. 3, 1942); *Țara* (Luceafărul, An. I, Nr. 4-5, 1941); *Funcția cuvântului* (Ibid., An. I, Nr. 8, 1941); *Legea neamului* (Ibid., An. II, Nr. 2, 1942); etc., sunt articole unice în genul lor.

În sfârșit, nu putem încheia, fără a ne opri asupra rechizitoriului aspru, făcut filosofiei blagiene, odată cu care a fost purtată sub furcile caudine întreaga filosofie necredincioasă românească.

1. Ort. și rom. p. 92.

În una din multele sale concluzii magistrale, filosoful Dumitru Stăniloae constată: „Din nenorocire filosofia noustră de până acum e atât de streină de sufletul nostru și atât de înfeodată unei epoci de gândire ce-a stat subț semnul negativismului spiritual, încât aproape toată e chiar mai ostilă în fond creștinismului, decât a dlui Blaga, denunțând pe deasupra o plictisitoare monotonie și aproape descurajând încrederea în puterile de creație variată a spiritului românesc”.¹

Teologul și filosoful Dumitru Stăniloae însă nu poate fi cuprins în sumarul acestor modeste creionări pe fonduri personale, mai mult sau mai puțin confuze. El este unul dintre cei mai mari teologi contemporani ai ortodoxiei și va fi și una dintre gloriile cele mai curate ale galeriei de ctitori ai spiritualității românești.

P. REZUȘ

1. *Poziția dlui L. B. f. de creșt. și ort.* p. 123 sq.

RECENSII ȘI NOȚE BIBLIOGRAFICE

CĂRȚI

S. RELI, Istoria vieții bisericești a Românilor,
vol. I, Cernăuți, Mitr. Silvestru, 1942, pagg. 478, prețul 700 lei.

Prodigioasa muncă a profesorului de istoria bisericii române dela Facultatea de Teologie din Cernăuți se încununază cu apariția primului volum de „Istorie a vieții bisericești a Românilor”.

Răposatul părinte al istoriei românești în general, marele istoric *Nicolae Iorga* a scris prin 1906 o istorie magistrală a bisericii române, în două volume, care până astăzi încă formează o piatră de hotar în însăși istoria disciplinei, dar necesitatea unui manual nou se simțea din ce în ce mai mult.

Se simțea, deoarece marele nostru Iorga avea vederile sale strict personale în unele privințe, iar în alte privințe avea concepții laice, deosebite de cele ale unui teolog savant.

După Iorga a mai scris o „Istorie a Bisericii române”, *Nicolae Dobrescu*, pentru semnarii și o alta care, a ajuns la ediția a VII-a, marele istoric transilvănean *I. Lupaș*, istoriile acestea erau însă rezumative, prea succinte și destinate școlilor secundare.

Era de datorită — așa după cum s'a și observat în presă — a unuia dintre profesorii universitari dela Facultățile noastre de teologie să editeze un curs de Istorie a Bisericii române, care să întrunească în sine toate condițiunile.

Di profesor S. Reli, dela Facultatea de teologie din Cernăuți s'a ostenit să compună și să editeze un „Curs de Istoria vieții bisericești a Românilor”, care întrunește toate condițiunile și calitățile științifice și literare a unei opere cruciale în însăși istoria disciplinei.

Di profesor univ. S. Reli nu este la prima sa operă științifică istorică. Dă este unul dintre cei mai productivi profesori ai Facultății de teologie din Cernăuți. Nu există domeniu al vieții bisericești bucovinene pe care di profesor Reli să nu-l fi cercetat și să nu-l cunoască.

Zeci de scrieri dintre cele mai diferite, împrăstiate prin reviste sau editate în ediții speciale, mărturisesc activitatea neobosită și strălucită a acestui istoric bucovinean.

Di prof. Reli însă nu este numai istoric, el este și un prețuit literat. „Amintirile sale dintr'un castel de pe Nistru” au dovedit calități inepuizabile de prozator și sensibilități autentice de scriitor.

Cu „Istoria vieții bisericești a Românilor” activitatea profesorului nostru iubit de istorie a bisericii române s'a încununat cu laurii veșnic verzi ai nemuririi.

Numele său se va înscrie în venerabila galerie a marilor profesori ctitori de manuale științifice teologice dela Facultatea de teologie din Cernăuți.

Volumul întâi din „Istoria vieții bisericești a Românilor” se întinde până în secolul al XVII-lea. Sunt tratate toate evenimentele istorice, care au vreo însemnătate pentru viața bisericească a Românilor. Nu este uitat nimic, nici trecut cu vederea. Toate regiunile românești — Bucovina, Moldova, Basarabia, Muntenia, Oltenia și Transilvania — își au locul lor distinct în marea frească istorică a vieții bisericești a Românilor.

Nici un aspect al acestei vieți — cultural, social, politic — nu este uitat, totul ceea ce formează farmecul, dar și ineditul istoriei, este redat cu un simț riguros al faptului istoric și al proporțiilor. Limba de-o liniară clasicitate întregeste farmecul și valoarea lucrării.

Ca încheiere, nu putem decât să urăm dlui profesor S. Reli sănătate și gust de muncă, pentru a termina cu bine și volumul doi din monumentală operă cu care îmbogățește literatura teologică românească și cinstește numele Facultății de teologie din Cernăuți.

P. R.

Dr. Dr. VALERIAN ȘESAN, Curs de Drept bisericesc universal, ed. IV-a, Cernăuți, Mitr. Silvestru, 1942, pagg. 270, prețul 250 lei.

Nu putem începe recensia noastră asupra uneia dintre operele prof. univ. Dr. Dr. Valerian Șesan, decât cu regretul postum că acest profesor, acest savant, acest om nu mai este printre cei vii.

Regretul nostru este cu atât mai mare cu cât acest om de o rară bunătate, de o inegalabilă valoare pedagogică, de-o unică putere științifică mai putea să trăiască încă mulți ani, spre cinstirea Facultății de teologie din Cernăuți și spre slava bisericii noastre ortodoxe.

Nu exista și nu va exista încă mult timp un canonist român de talia defunctului profesor universitar Dr. Dr. Valerian Șesan.

Iată de ce tipărirea postumă a „Cursului de Drept bis. universal”, pe care l-a predat studenților săi iubiți prof. Val. Șesan, ani îndelungați de zile, era mai mult decât o datorie din partea Facultății pe care a servit-o și din partea fiului său, Milan, pe care l-a crescut cu o dragoste unică în cinstirea și cultivarea științei teologice.

Cursul de Drept bisericesc universal al lui Valerian Șesan este unic în genul său.

De-o precizie juridică fără egal, de-o conciziune terminologică magistrală, acest curs de drept bisericesc universal întrece totul ce s'a scris în acest gen în ortodoxie. Depășește manualul de drept bisericesc al lui Mișaș, lasă în urmă expunerile juridice ale lui Boroianu și completează prelegerile academice de drept bisericesc ale lui N. Popoviciu dela Arad.

La Val. Șesan nu există nicio defecțiune juridică, terminologică, sau științifică. Totul este ordonat și pus la punct, după cum era și viața exemplară a acestui profesor.

Cu ajungeri personale noui în multe privințe, cu o bogăție de informație ce desfiinde peripețiile exodului de sub cnutul rusesc, cu o

conc'ziune lapidară fără seamăn, Cursul de Drept bisericesc universal al lui Val. Șesan formează epocă în bibliografia juridică a Bisericii române.

Noi nu putem ura acestui curs, decât să se bucure de o circulație cât mai largă atât în România, cât și în întreaga creștinătate.

P. R.

Preot AL. N. CONSTANTINESCU,

Sectologie. Istoricul și combaterea sectelor din România,

Ediția 3-a revăzută și adăugită, București, Tip. cărților bisericești, 1943, pgg. 170, prețul 350 lei.

Începem recenzia noastră asupra „Sectologiei” preotului Al. N. Constantinescu cu o constatare: această sectologie este cea mai bună lucrare didactică asupra sectelor dintre câte s'au scris în românește, constatarea noastră o justifică și ediția 3-a la care a ajuns această scriere.

La anexe, sunt incluse și legile de desființare a sectelor, promulgate în anii 1942-1943, sub ministeriatul dlui prof. univ. Ioan Petrovici, care are o expunere de motive la legea de desființare a sectelor fără seamăn în istoria românească a acestor asociațiuni.

Noutatea acestei edițiuni noi constă, astfel, în distribuirea mai potrivită a materialului sectologic și în adăugirea unor decrete legi ce fac epocă în istoria sectelor din Țara Românească.

Era dela sine înțeles, ca mai întâiu să urmeze partea istorică, cu ajutorul căreia cunoști secta și trecutul ei, și abia apoi să cunoști punctele doctrinale atacate și combaterea eresurilor sectare.

Restrângerea materialului științific al prezentei Sectologii numai la sectele din România este explicabilă: preoții noștri vor trebui să cunoască sectele autohtone și combaterea lor, apoi se vor ocupa, mai mult din punct de vedere istoric, și cu alte secte streine.

Împărțirea sectelor în secte raționaliste de origine protestantă, de origine raționalistă rusească, în secte mistice și secte autohtone este potrivită și organică.

Sunt tratate, astfel, toate sectele cunoscute în România, pe care preotul trebuie să le știe din toate punctele de vedere, spre a le putea combate.

Rând pe rând, viitorul misionar cunoaște adventismul, baptismul, nazarenismul, milenanismul, secerătorii, pentecostalismul, evanghelismul, tudorismul, rascolnicii, ștundiștii, molocanii, inochentiștii, scapeții, spirițiștii, teosofii, duhoborții și hlăștii.

După expunerea istorică urmează partea doctrinală.

Aici sunt expuse toate învățăturile ortodoxe cu privire la punctele doctrinale atacate de sectari. Expunerea se face pe cale scripturistică cu o bogăție de texte unică.

Considerând toate punctele acestea de vedere, nu putem decât să recomandăm „Sectologia” preotului Al. N. Constantinescu tuturor preoților noștri, pentru cunoașterea și combaterea sectelor din România.

P. R.

IOAN GH. SAVIN, Apologetica. Vol. II, Existența lui Dumnezeu.

Partea II. Probele: cosmologică și teleologică,

București, Tip. cărților bisericești, 1943, pag. 274, preț 400 lei.

Profesorul universitar Ioan Gh. Savin, dela catedra de Apologetică din București, ostenește de câțiva ani la editarea unui curs magistral de „Apologetică”, în mai multe volume.

Până acum au apărut, fie la Chișinău, unde a servit ca profesor la Facultatea de teologie ce a viețuit acolo până la invazia bolșevică, fie la București, unde servește de prezent, următoarele volume:

Curs de Apologetică, vol. I. Partea introductivă.

Originea și ființa religiei, vol. I.

Apologetica, vol. II Proba ontologică și

Apologetica, vol. II. Probele: cosmologică și teleologică.

Volum de volum, profesorul I. Gh. Savin își conturează sistemul său apologetic, magistral și complex, fără seamăn în spiritualitatea ortodoxă românească și chiar sirenă.

Din cuprinsul acestor volume nu lipsește nimic din ceea ce formează bogăția bibliografică, farmecul literar al expunerii, varietatea informației și surpriza ineditului tuturor operelor apologetice ale profesorului Ioan Gh. Savin.

Filosofie și știință exactă, teologie și artă, totul colaborează în aceste studii științifice unice, la documentarea, justificarea și expunerea tezelor creștine de credință și la refuzarea celor contrare.

În afară de volumele de apologetică sus citate, profesorul Ioan Gh. Savin a mai scris următoarele studii apologetice speciale la fel de valoroase:

Cultură și religie, București, 1927.

Dovezile raționale pentru existența lui Dumnezeu, București, 1939.

Iconoclaști și apostoli contemporani, București, 1936.

Creștinismul și viața. Creștinismul și sportul, București, 1936.

Creștinism și comunism, București, 1938.

Creștinismul și gândirea contemporană, București, 1940

Religia creștină, formă fundamentală a culturii române, Iași, 1941.

Teleologie și istorie, București, 1943.

Aceste studii îmbrățișează și rezolvă problemele cele mai diferite pe care le ridică viața religiei creștine în pulsația sa națională și cosmică.

Ultimul volum de apologetică, așa după cum arată și titlul, se ocupă cu probele cosmologică și teleologică pentru dovedirea existenței personale a lui Dumnezeu.

Cu un volum mai înainte autorul s'a ocupat de proba ontologică, ar mai rămânea proba antropologică microcosmică, pentru cu argumentarea rațională a existenței lui Dumnezeu să fie încheiată.

Cuprinsul volumului apologetic recent este următorul:

Autorul împarte întreg cuprinsul în două părți, sau în două argumente: *Argumentul cosmologic* și *argumentul teleologic*; la rândul său argumentul cosmologic este împărțit în patru capitole, care tratează, fiecare, despre: 1. Proba mișcării. 2. Proba contingentii. 3. Obiecțiuni contra argumentului cosmologic și 4. Istoricul argumentului cosmologic, iar argumentul teleologic este împărțit, la rândul său, în șase capitole: 1. Argumentul teleologic sau fizico-teologic. 2. Argumentul nomologic. 3. Argumentul teleologic propriu-zis sau al finalității. 4. Teleologie și disteleologie. 5. Teleologia istorică și 6. Istoricul argumentului teleologic.

Ambele probe pentru dovedirea rațională a existenței personale a lui Dumnezeu sunt tratate cu toată bogăția informațiilor științifice și frumusețea formelor literare, astfel că sunt pe deplin convingătoare.

Urăm dlui profesor univ. I. Gh. Savin să poată avea răgazul necesar, sănătatea trupească și mijloacele materiale, pentru a duce la bun sfârșit o operă, care de pe acum face cinste Bisericii noastre străbune.

P. R.

Dr. P. PROCOPOVICIU, prof. univ. Elemente fundamentale de educația creștină,

Cernăuți, Tip. Glasul Bucovinei, 1942, pag. 80, n'are pref.

Problema educației a preocupat omenirea din cele mai străvechi timpuri.

Indată ce traiul omului a fost organizat, spre necontenită luptă cu natura și cu adversitățile inerente vieții, problema educației s'a impus unei rezolvări din ce în ce mai grabnice, cu cât asprimea luptelor împietrea din ce în ce mai mult sufletele oamenilor.

Educația avea menirea să îmbuneze, să niveleze asperitățile și durițările și să facă posibilă conviețuirea întreolaltă a oamenilor.

S'a format, astfel, un tezaur de precepte, reguli și proceduri, după care omul, de mic copil, este supus unor tipare de creștere, care la un loc se numesc educație.

Cu toată seriozitatea însă, problema educației s'a pus numai odată cu apariția creștinismului.

Creștinismul schimbă complet tiparele vechi de educație ale omenirii și le înlocuiește pentru totdeauna cu normele unitare, fixe și neschimbabile ale educației în Domnul nostru Iisus Hristos.

La picioare lui Hristos copiii acestei omeniri au aflat cea mai ideală primire și mai deplină dragoste, iar noroadele cea mai sinceră și mai binefăcătoare milă.

P. C. Sa, părintele profesor universitar Dr. Petre Procopoviciu, dela Facultatea de Teologie din Cernăuți, cu o fină sensibilitate a problemelor capitale ce sbuciumă și preocupă omenirea în zilele noastre, a studiat și a rezolvat magistral problema educației în lumina evangheliei creștine.

Lucrarea P. C. Sale „Elemente fundamentale de educație creștină” cuprinde o introducere și două părți.

Introducerea se ocupă cu chestiuni generale de definire și de program de lucru.

Partea I „Problema educației psihice” cuprinde trei capitole: 1. Problema educabilității. 2. Idealul educativ în concepțiile pedagogice și 3. Formarea caracterului e țința educației.

Această parte se ocupă, astfel, cu probleme educative ce aparțin oricărei pedagogii profane, ele formând materialul necesar pentru clădirea creștină a părții a doua, care este și partea principală a lucrării.

Această parte se numește „Educația creștină” și cuprinde următoarele capitole: 1. Religia creștină ca factor educativ. 2. Religia creștină și rostul ei. 3. Religia creștină și viața. 4. Forța educativă a religiei creștine. 5. Morala creștină și cea laică în educație. 6. Cultul creștin ca factor educativ. 7. Generalități și 8. Subja sf. Liturghii este educativă. Această parte cuprinde întreg tezaurul religios al creștinismului.

Întreaga sublimitate educativă a religiei creștine este redată cu cele mai plastice dovezi, exemplificări și justificări.

Total este înveșmântat într-o prea frumoasă limbă românească care dă un farmec special lecturii acestei lucrări.

„Elementele fundamentale de educație creștină” își ating astfel țelul lor, propus înainte de autor, de-a rezolva problema educației prin prisma de vedere a învățaturii creștine și de-a atrage atenția tuturor forurilor de conducere, atât a celor personale, cât și a celor colective, asupra unei necesități imperioase, în zilele noastre, aceea de a armoniza datele unei educații din ce în ce mai necredincioase și mai păgâne cu preceptele luminoase și unice ale Evangheliei creștine.

P. R.

Preot ORESTE GHERASIM, E posibilă o reabilitare a Inochentismului?

Rădăuși. Tipografia Biruința, 1942, pag. 14, preț n'are.

În străvechiul târg al Rădăușilor, care a fost, în trecutele vremi de măreție națională, scaun de domnie sub voievodul Bogdan cel Bătrân, iar mai apoi scaun vlădicesc, timp de aproape trei secole încheiate, ostenește de aproape un deceniu unul dintre cei mai merituoși condeieri bisericești ai Bucovinei, părintele Oreste Gherasim.

Preot cu o aleasă cultură teologică și profană și cu binecuvântate daruri, Prea Cucernicul părinte Gherasim este sufletul viu și dinamic al revistei „Cuvântul preoțesc”, vrednic organ profesional, a cărui redacție o deține dela plecarea P. C. Sale Părintelui Dr. I. Zugrav, fostul redactor, la catedra universitară.

În fruntea acestei reviste, părintele Gherasim s'a afirmat cu toată deplinătatea talentelor sale strălucite. „Cuvântul preoțesc”, un organ profesional unic în genul său, devenise organul ideal de atitudine demnă preoțească, de opinii serioase, de preocupări înalte spirituale, de ținută preoțească, fără reproș și pată.

Activitatea și dinamismul dela „Cuvântul preoțesc” a fost observată și semnalată și de „Slova ortodoxă” și de „Glasul Monahilor”, prin pana redactorilor lor.

Din foile puține ale acestei reviste prețioase, ce apare cu destulă greutate, din cauza lipsurilor materiale și încurajărilor morale, P. Cucernicul părinte O. Gherasim a mai găsit răgazul să scoată și o broșurică aparte, care individualizează unul din studiile polemice tipărite în corpul acestei reviste.

P. C. Părinte Gherasim se sezisează de un pasagiu, mai mult decât hazardat, a *prof. univ. Gala Galaction* din articolul „*Mânăstiri basarabene*”, tipărit în revista *Fundațiilor Regale*, Anul VIII, Nr. 8-9, în care el încheie cu convingerea personală că „*procesul mișcării dela Balta ar trebui revizuit*”.

P. C. părinte Gherasim arată luminos și cu un select aparat critic ce înseamnă pentru ortodoxie eresul dela Balta și pune la punct, într'un mod impecabil, afirmația și convingerea personală a *prof. univ. G. Galaction*.

În fața unei broșuri atât de succinte în expunere și de precisă în vederi ortodoxe nu putem decât să urăm autorului spor în munca sa fără preget și mai multă mulțumire sufletească în arderea sa continuă din slujba altarului și scrisului bucovinean.

P. R.

C. VLADU, prof. la Academia teologică Caransebeș, Curs de tipic preoțesc, Caransebeș, 1943, pag. 212, n'are pref.

Preotul, după luminoasa pildă a Domnului nostru Iisus Hristos, oficiază neconținut, în sânul Bisericii, cele trei activități mântuitoare, ce-și au prototipuri personificate în profet, arhiereu și împărat.

Slujba arhierească la sfintele altare ortodoxe, una dintre cele trei activități mântuitoare de seamă ale preotului, formează obiectul predilect de studiu al profesorilor de tipic. Până astăzi însă, nu ne-am învrednicit a avea un Curs de tipic preoțesc practic, care să cuprindă euhologiile liturgice, în felul cum concepe aceasta dl *Profesor Constantin Vladu dela Academia teologică din Caransebeș*.

Dsa are cu totul altă concepție în materie de manuale de tipic, cursuri de tipic preoțesc și antologhioane, decât restul publicațiunilor de acest fel.

Obiect practic de studiu, prin excelență, pentru dl C. Vladu un Manual de tipic sau un antologhion trebuie, în primul rând, să rămână practic și comod. Acestea sunt calitățile cele dintâi, de care se lasă condus Dsa și nu fără pricină.

Manuale pur teoretice de tipic avem câteva (și destule) în Biserica noastră ortodoxă română, cele mai bune sunt ale *Mitr. Silvestru Morariu Andreievici* și ale *Prof. univ. Petre Procopoviciu*. Ele transformă în știință ceea ce este practic prin definiție, pun în regulă și 'n ordine ceea ce este răspândit în zeci de cărți liturgice, totuși rămâne să cauți mai departe locul, cartea și pagina diferitelor cântări, atunci când săvârșești vreunul dintre serviciile liturgice. Dl *prof. C. V.* remediază acest gol. El stabilește științific legile teoretice, dar le adaugă imediat și partea practică.

Manualele sale de tipic sunt, astfel, o perfectă sinteză de lucru științific, de practică tipiconală și de avantajii în ceea ce privește câștigul de timp și de spațiu.

Este exclus să se obiecteze că prin astfel de manuale studenții nu ar învăța tipicul mai ușor și mai bine, decât aceia cari folosesc și mănuesc

toate cărțile liturgice, întrucât izvorul acestor manuale tot din aceste cărți curge, iar studentul este îndrumat să verifice, fără greș, materialul adunat în curs, de către profesor. Iată, deci, ceea ce se realizează dintr'odată prin manualele și cursurile de tipic ale Dlui prof. C. Vladu și iată unde stă secretul că aceste manuale se răspândesc atât de repede!

Nevoia simțită de preoți după astfel de manuale de tipic și cererea tot mai mare verifică pe teren atât alcătuirea lor științifică perfectă, cât și practica ideală, tot mai întinsă, ce-o fac preoții satelor cu ajutorul lor.

În prima sa lucrare de acest fel: *Manual de tipic*, publicat în Caransebeș, 1933, dl C. Vladu a cuprins serviciile dumnezeiești din postul sfințelor Paști, în a doua lucrare: *Antologhion sau flori alese bisericești*, Caransebeș, 1936, dl C. Vladu a cuprins serviciile dumnezeiești din duminicile și sărbătorile de peste an, *Cursul de tipic preoțesc*, publicat anul acesta, cuprinde euhologiile liturgice.

Rânduite practic, cu mult gust estetic și într'o impecabilă haină tehnică, *Cursul de tipic preoțesc* cuprinde sfințirile de apă, sf. taine, rugăciunile de tot felul, înmormântările, tedeum-urile, polihroanele și otpusturile zilelor de peste săptămână.

Noul *Curs de tipic preoțesc* umple, astfel un gol simțit în literatura de specialitate, el va forma un auxiliar prețios și un ghid științific credincios pentru preotul liturgisitor. Difuzarea lor tot mai întinsă impune o concepție originală în materie de tipic, care se va permanentiza în uzul Bisericii noastre ortodoxe, spre cinstea autorului și Academiei teologice pe care-o servește.

P. R.

Dr. LIVIU STAN: Ontologia Juris,

203 p., Sibiu, 1943, 300 lei.

În Seria teologică dela Sibiu a apărut o nouă carte: *Ontologia Juris* a Păr. prof. Dr. Liviu Stan, dela Academia teologică „Andreiană”. Autorul, profesor de Drept canonic, se ocupă în acest studiu de originea dreptului, întru cât „dreptul atât ca idee cât și ca o realitate corespunzătoare acestei idei a constituit... o problemă permanentă de gândire și de cercetare...” (p. 1). În Introducere — Despre drept (p. 1-9) — Autorul arată că dreptul formează pentru om un ideal permanent, preocupând în mod practic viața omenirii; constituindu-se și ca obiect direct al Științei juridice, al Filosofiei și al Teologiei. Cu toate acestea de natura dreptului „se ocupă mai cu dinadinsul numai filosofii și teologii” (p. 4), dreptul fiind o realitate cu care ne-am familiarizat, dar pe care n-o putem preciza clar în natura ei directă.

De aici încolo, autorul analizează, susține și combate tot ce stă în calea precizării clare a noțiunii dreptului. Pleacă dela „Ideia de drept” (p. 10-16) pe care o analizează ajungând la următoarele idei: ideea rectiliniei, morală a binelui, de normă a faptelor omenești, de lege generală și unică, de poruncă, de dreptate, de ordine morală sau de drept. Prin „Jus militans” (p. 17-18), dreptul ca factor al vieții, autorul trece la „Entelehia-juris” (p. 19-39). Aici se ocupă de „Subiectul de drept și dreptul subiectiv”, care are un aspect dublu, ca drept la ceva și ca obligație la ceva; și de „Condițiile subiectului de drept”, identificând pe *Jus militans* în viața spirituală a omului — „subiect de drept este tocmai eul moral al omului”... (p. 38). În „Entelehia Juris” (p. 40-167), autorul vorbește mai întâiu despre „Drep-

tul obiectiv și realitatea obiectivă a dreptului", ajungând la concluzia că dreptul nu apare decât în strictă dependență de viața spirituală a omului, trecând la „Etimologia comparată a Dreptului", ne arată ca atât prin *jus, fas, aequus, aequitas, reg, reetus, lex* și *justitia* la Romani, cât și prin *δίκη, δίκαιο* la greci, sau prin *pravo* la Slavi, prin *drept* la Români, dreptul stă în strânsă legătură cu binele, cu adevărul, cu sfințenia. Analizează apoi „Definițiile Dreptului" începând cu scriitorii și filosofi antici, care înțelegeau dreptul ca o manifestare a lui Dumnezeu — „Dreptul e în conformitate cu *τὸ ὄν* — sau reflexul binelui în viața omenească" (p. 75) ca la greci, sau că legea „s'a născut însă deodată cu spiritul divin, sau cu gândul divin" (p. 87) ca la Romani. Trece apoi la definițiile juriștilor antici — Celsus, Alipian, Marcian — la definițiile Sfinților Părinți și scriitorilor bisericești răsăriteni și apuseni. La aceștia găsim peste tot dreptul prezentat ca unul ce-și are izvorul în dreptatea absolută, care este Hristos. Peste tot Biserica prin reprezentanții ei de seamă a privit dreptul ca fiind de natură spirituală, care se impune din extern firii omenești și care se reduce în ultima analiză la voința lui Dumnezeu, supremul criteriu al dreptului. Autorul încheie acest capitol cu definițiile juriștilor și filosofilor moderni, prezentându-ne: teoria dreptului natural, teoria utilitaristă, teoria istorică, teoria pozitivistă-sociologistă, teoria forței și teoria marxistă, ca aspecte sub care a fost privit dreptul în originea lui.

În „Ordinea morală și ordinea juridică" (p. 168-188), autorul analizează raportul dintre ele, arătându-ne că ordinea morală cu binele are un domeniu mai vast, cuprinde faptele și realitățile omenești atât interne, cât și externe, pe când ordinea juridică cu dreptul cuprinde numai pe cele externe. De aici decurge că tot ce este drept cade și în sfera moralului, dar nu tot ce este moral intra și în sfera dreptului.

La analiza „Raportului Binelui și al Dreptului cu Adevărul" (p. 189-193), vedem că peste drept și peste bine se suprapune adevărul, care le cuprinde în sine pe amândouă, fiind „ceva ce nu cuprinde în sine nici o contradicție (p. 194-199) apoi, autorul ne prezintă clar și succint ce este adevărul, binele și dreptul, care împreună își au reazimul ontic în Dumnezeu. Odată ajuns aici Păr. profesor L. Stan poate spune vorbind despre originea dreptului, că „dreptul derivă din voința lui Dumnezeu, sau din bine sau din adevăr" (p. 196), ca „*jus aeternum*" existând dela început în Dumnezeu, iar ca „*jus militans*" intrând în omenire odată cu binele și cu adevărul.

Concluziile și încheierea (p. 200-203) ne dau cea mai complexă definiție a dreptului, la care Autorul ajunge după multă analiză și discernământ. „Dreptul este conformitatea cu voința lui Dumnezeu în ordinea faptelor și realităților omenești externe, libere și conștiente, având un caracter social" (p. 201).

Redat într'un stil științific și viu, studiul Păr. prof. L. Stan poartă pe cititor înălțându-l din sfera lumii pământești în sfera unei lumi ideale în care dreptul, cauzator de lupte politice și sociale, încetează. Este acea lume în care omul s'a găsit în starea lui originală și spre care tinde mereu. Prin contribuțiile aduse în lămurirea acestei valori spirituale — dreptul — studiul prezent este un îndreptar pentru toți cei care se ocupă cu valorile sufletești omenești.

M. C.

ALFRED LOISY: Un mythe apologétique,

Paris (É. Noury) 1939, 192 p., 26 fr.

Librăriile noastre, au adus cu o întârziere destul de mare, una din cărțile celui ce a fost Alfred Loisy (1857—1 lunie 1940). Lucrări anterioare de mare răsunet¹ aveau să-i ducă peste tot faima de modernist în biserică și de adept al școalei radicale în interpretarea vieții și operei Mântuitorului. Speranța bisericii catolice, în tinerețe, pentru erudiția sa (a fost un distins hebraist, asireolog și egiptolog), deveni în 1908 obiectul excomunicării papale. Loisy a fost victima științismului. A pornit la drum, adevărat, cu intenții cât se poate de laudabile. „Impresionat de virulența atacurilor“ radicaliștilor și-a zis: „Nu-i mai prevăzător oare, ca să spunem astăzi că nu știm nimic pe seama lui Iisus, deoarece se poate ca mâine, să fim siliți să mărturisim că nu posedăm în jurul acestui subiect decât legende lipsite de autoritate, de adevăr și de realitate?“ (A. Loisy: *Jésus et la tradition evangelique* (Paris 1910 p. 28)². Totuși nu ajunge până la a nega existența pământească a Mântuitorului, pentru a se înșira astfel în rândul mitologilor³.

Lucrarea ce o prezentăm acum, este ultima pe care a scris-o și poate fi socotită ca o sinteză a tuturor ideilor expuse de autor în lunga-i activitate, care începe cu anul 1880 (în 1881 e deja profesor de ebraică și științele Scripturii la Institutul catolic din Paris). Remarcăm că a compus-o la înaintata vârstă de 82 ani, și cu câteva luni înainte de a muri.

Scopul pe care-l urmărește e, de a răspunde profesorului dela Universitatea din Montpellier, Jean Guittou, care în scrirea-i „La pensée moderne et le catholicisme“ din 1938,⁴ se face, apologetul bisericii române. Guittou își publică menționata broșură, compusă din nouă scrisori, sub pseudonimul de Seraïon (p. 5-9). Urmând o metodă pe care o folosisese și Origen în *Katà Kélassou* sau *πρός τὸν ἐπιγεγραμμένον Κέλασον ἀληθῆ λόγον*, adică de a cita pe adversar și a-l combate frază cu frază, fostul abate Loisy respinge toate criticile ce i s'au adus. Procedând în așa fel, dă o lucrare mai voluminoasă chiar decât a acuzatorului său.

Ar fi greu a rezuma această lucrare, deoarece fiecare frază conține o idee nouă. Problemele ce autorul le atinge sunt din cele mai variate, ridicându-se până la subtilități metafizice.

Părțile mai importante al acestui studiu sunt: introducerea, în care se arată motivele ce l-au determinat pe autor a lua condeiul și a scrie

1. *Jésus et la tradition évangélique*, Paris 1910; *La légende de Jésus*, 1922; *Les livres du Nouveau Testament* 1922; *Le Religion* 1924; *l'Evangile et l'Eglise* ed V, 1929; *Le quatrième Evangile*, 1921, *La religion d'Israël*, 1933; *Les origines du Nouveau Testament*, 1936; *Histoire et mythe à propos de Jésus-Christ*, 1938; *Autres mythes à propos de la Religion*, 1938; etc. etc.

2. A. Loisy: *Un mythe apologétique...* p. 95: le malaise ne disparut que progressivement, dans les années subséquentes, lorsque je m'adonnai de plus en plus à des études positives. Cf. *Cultura Creștină*, Blaj, An. XX Sept-Oct-Nov. 1940, Nr. 7-9 p. 521.

3. Sterie Diamani: *Fiul lui Dumnezeu, fiul omului*. București 1942 p. 246.

4. Acesta credem că a fost motivul pentru care Păr. Prof. Dr. Sofron Vlad în recentul Sf. Sale studiu „Școala Mitologică“ Sibiu 1943, nu face nici o mențiune despre Alfred Loisy.

5. „dans les premiers jours de l'année 1939, j'appris que mon dossier (e vorba de broșura lui Guittou) étoit en librairie“ p. 7.

(pp. 5-11), și patru capitole mari: cap. I: „Un apologet al Bisericii (pp. 13-46). cap. II: „Renan și Newman (pp. 47-91); cap. III: „Un eresiarch involuntar“ (pp. 82-142) și cap. IV: „O erezie rău înțeleasă“ (pp. 143-185).

Ne luăm permisiunea a expune câteva din ideile acestei lucrări: Autorul ne furnizează prețioase date autobiografice, cari ne ușurează înțelegerea evoluției sale intelectuale și sufletești. El mărturisește că începutul crizei ce avea să-i aducă ca rezultat excomunicarea, se întâmplă în timpul anilor de studiu 1875-1878. Neliniștea ce-l cuprinsese atunci nu-l părăsi decât în satisfacțiile ce i le dădură științele pozitive (p. 95). Criza odată începută continuă în anii petrecuți la Institutul catolic 1881-1884 și se desăvârși în 1885-1886 (p. 107). Perioada dintre anii 1901-1908 i-a fost cea mai critică (p. 109) acum fiind excomunicat, după ce mai înainte îi fuseseră puse mai multe scrieri la index. Și astfel „toată viața mea, dela intrarea în seminar, a fost o experiență completă, dureroasă, penibilă uneori crudă a catolicismului, nu numai a doctrinelor sale ci și a realității lui“ (p. 121). Dacă a apucat calea ce a apucat, a făcut-o pentru că a crezut că astfel poate servi adevărul; de aceea mai bine a renunțat la situații înalte în Biserică, decât să profeseze minciuna (p. 155).

Cu toate că s'a depărtat de creștinism, ideea de Dumnezeu o menține (p. 119: „L'existence de Dieu... n'était prise en doute ni dans ma pensée ni dans mon livre...“ Cf. pp. 41, 138, 143, 149, 154). că mențiunea însă că e un mister, care trece peste puterile noastre de a-l pătrunde (p. 155 „pentru mine Dumnezeu este misterul“ Cf. p. 42). Deasemeni, textele biblice le-a discutat cu tot respectul ce li se cuvine (p. 99) și niciodată nu și-a închipuit că aserțiunile sale ar fi ultimul cuvânt ce s'ar putea spune (pp. 117, 128). Ceeace a crezut însă e că nu prin, „des génuflexions... on résoudra les questions d'authenticité, d'historicité, d'interprétation littérale, qu posent les écrits bibliques“ p. 99.

Am insistat asupra acestor date, doar pentru faptul de a da un loc cuvenit, ultimei spovedanii a unui om de știință, ce a murit cu credință în steaua ideilor sale, dar departe de Iisus.

Pentru Alfred Loisy, Biblia nu are decât o relativă autoritate (p. 113). Ea nu este pentru el decât „o adunare de vechi povești, cele mai multe mesopotamiene, foarte instructive prin înfățișare, dar pachet de nerozii dacă ar fi să le luăm de istorie veridică a lui Dumnezeu în raporturile sale cu umanitatea primitivă. Mituri păgâne... adaptate la credința monoteistă“ (p. 157). Fiind o descriere de fapte ce se pretind a fi istorice, Bibliei nu i se poate aplica decât o metodă exclusiv rațională (p. 114). Iar această metodă arată că totul e un mit; astfel geneza (pp. 150, 156-137)¹, persoana lui Abraam (p. 22, 155)², căderea în păcat, încurcarea limbilor și turnul Babel etc. Deasemeni, metoda ce o întrebuițează îl silește a contesta că

1. Remarcăm faptul că știința a stabilit concordanța între relatarea biblică și ultimele cercetări. cf. F. Vigouroux: La Bible et les découvertes modernes en Palestine, en Egypte et en Assie. Ed. V. Tom. I Paris 1889 pp. 188-211 și în special pp. 200-203, Pr. Dr. Toma Gherasimescu: Facerea lumii din punct de vedere filosofic, științific și biblic ed. II București; Nu e mai puțin adevărat însă, că: „l'Écriture sainte... encore moin nous fournir un exposé scientifique de la formation du globe terrestre; son but est essentiellement pratique et religieux la Terre Sainte“ Paris 15 Febr. 1882 nr. 28 pag. 365.

2. Teologia biblică respinge această aserțiune. cf. Pr. I. Popescu-Mălăești: Valoarea Vechiului Testament pentru creștini. București 1932, pag. 28.

Dumnezeul Ebreilor e de o dată recentă (pp. 12-20)¹ și pe cât se pare de origină cananeo-feniceană².

Noul Testament, recte Evangheliile, sunt „un produit symboliquement didactique de la catéchèse” (p. 42), construite progresiv în tradiție (p. 27). Ele nu sunt biografii istorice a lui Iisus, ci „vechi cărți de inițiere creștină în cultul Domnului Iisus Hristos” (p. 131, Cf. pp. 24, 166). Pe lângă aceasta ele sunt și simple legende împrumutate din iudaism (pp. 32, 161). Cea mai veche Evanghelie e cea după Marcu (p. 132), iar Evanghelia a patra nu este decât o doctrină teosofică (p. 24).

În ceea ce privește pe Iisus care pare a fi un discipol al lui Ioan Botezătorul (p. 25), Loisy afirmă că El nu poate fi definit istoric, fără însă ca prin aceasta să-i conteste însă superioritatea morală (p. 24). Singurul fapt precis din viața Lui e, că a fost răstignit sub Pontiu Pilat... „seul a consistance historique, le fait essentiel: un prophète galiléen nommé Jésus crucifié à Jérusalem par sentence du procureur Ponce Pilate, au temp de de l'empereur Tibère, a été reconnu après sa mort par les siens comme Christ et Seigneur” (p. 160. Cf. p. 26).

Iisus n'a predicat trei ani (p. 38),³ n'a făcut minuni (pp. 44, 45, 130) n'a instituit Sf. Taine ce le are azi Biserica (pp. 165-166), nu este El cel care a dat nașterii Bisericii (pp. 56, 116, 161) și în fine nu a înviat (pp. 27, 32, 38, 115, 131, 132-133, 136, 137, 138, 164 etc.)⁴

Negând astfel tot ceea ce constituie esența creștinismului, A. Loisy se oprește la următoarea constatare, care pentru el este singurul „Crez”: „punctul culminant, central, esențial al existenței noastre personale este în *viața prezentă* unde noi colaborăm activ la opera lui Dumnezeu și la salvarea adevărată a umanității. Dar cum ar fi fals a zice că prin naștere am venit din neant, ar fi deasemenea arbitrar de a susține că ne vom reîntoarce acolo, prin moarte. Realitatea e doar că am eșit din mister și în el ne vom întoarce” (p. 182).

Nici biserica latină nu a fost uitată, critica „ereziarhului”, astfel „... mișcarea protestantă numită Reformă, a rezultat în primul rând din starea lamentabilă în care a căzut catolicismul” (p. 54) iar esența însăși a catolicismului este compromisă (p. 144). În ce privește regimul monarhic totalitar al Romei, autorul are constatări, cari deși sunt subiective dintr'un punct de vedere, par totuși a surprinde adevărul: „Saint Cyprien, saint Basil, saint Augustin... avaient poussé un bel éclat de rire si on leur avait dit que le Pape de Rome était infailible et qu'il avait un droit absolu sur tous les évêques du monde. Un assouplissement du despotisme ecclésiastique pouvait, sans crime, paraître souhaitable aussi bien et d'abord du despotisme doctrinal” (p. 118 cf. pp. 58, 85).

1. In exact. cf. Dr. Vasile Tarnavski: Introducere în sfintele cărți ale Testamentului Vechi, Cernăuți 1928, pp. 237-240.

2. cf. I. Popescu-Mălăești: Scurtă introducere în cărțile Vechiului Testament. Fascicula II: Pentateuhul, București 1936 p. 123 în notă.

3. Deși acest fapt e pe deplin contrazis de relatările evangheliștilor. Vezi: Dr. V. Gheorghiu, Anul și ziua morții Domnului nostru Iisus Hristos. Cernăuți 1925 pp 32-45.

4. Negarea învierii Domnului nu poate fi admisă. Încercările făcute în această direcție au căzut la pământ. Cf. L. A. Fillion: Vie de N. S. Jésus-Christ Ed. XX Paris (Letouzey) 1929 pp. 517-550 și 609-620.

Iată un șir întreg de idei cari se desprind din paginile cărții: Un mythe apologétique. A căuta să combatem erorile ei, înseamnă a discuta și a analiza întreaga teologie creștină.

Înainte de a încheia, remarcăm o problemă, puțin desbătută până acum, și care pare a fi de un deosebit interes. Pământul nu mai este după ultimele rezultate ale științei centrul universului („la terre n'est plus le centre de monde“ p. 151). Mai există și o infinitate de alte lumi. Și atunci „de quel ciel, de Fils de Dieu sera-t-il venu quand il s'est incarné? Les autres mondes, dont l'univers fourmille, n'auront-ils pas été honorés de sa visite? Qu donc est situé l'enfer, que lesus après sa mort, aurait illuminé de sa présence? Et dans quels cieux sera-t-il remonté?“ (p. 46).

„Un mythe apologétique“ este ultimul cuvânt pe care l-a da unul din aprigii dușmani științei ai Bisericii și Creștinismului, Am face însă o greșală nevrednică de numele de creștin de am improșa cu pietre și noroi în apostolul abate. Și-a urmat cu cinste și demnitate calea sa (p. 155). De a fost greșită, să spunem și noi cu dl Prof. Marin Ștefănescu: „Creștinismul... Filosofia creștină... nu exclude nimic din ceea ce se afirmă sincer, ci desăvârșește. Ea apare ca un preot bun, conștient de sfânta lui misiune, care nu alungă pe necredinciosul mărturisitor că nu are credință...“¹

N. C.

REVISTE:

REVISTA TEOLOGICĂ

Sibiu, An. XXXIII, Nr. 9—10, Septembrie-Octombrie 1943.

Singura revistă teologică, de mare valoare și prestigiu științific, care apare cu o regularitate neîntrecută de surorile sale, care duc mai anevoios lupta cu greutatea vremurilor pe care le trăim.

Apariția regulată, prestigiul ei înalt științific, valoarea unică a fiecărui număr ce apare, varietatea și selectarea materialului, toate sunt titluri de laudă binemeritate pentru distinsul redactor al acestei reviste: *Diacon Dr. Grigorie T. Marcu*, profesor la Academia teologică „Andreiană“ din Sibiu.

Numărul ultim al Revistei teologice cuprinde următoarele articole și studii:

Diacon Dr. Grigorie T. Marcu, Biserica și sănătatea neamului; *Preot Dr. Ilarion V. Fetea*, Teologia; *Dr. Emilian Vasilescu*, Materialismul ontologic; *Dr. Isidor Todoran*, Filosofia religioasă a lui Nicolae Berdiaeff.

Aceste studii sunt înglobate sub un titlu sugestiv: Studii apologetice. Urmează: „Mișcarea literară“ și o bine susținută și cu nerv „Parte informativă“.

1. Marin Ștefănescu: Filosofia creștină. Contribuție la înțelegerea filosofiei. București 1943 pp. 337-338. Cf. Emilian Vasilescu: Filosofia creștină în „Gândirea“ An. XXII Nr. 5 Mai 1943 pag. 280.

CANDELA - Revistă teologică și bisericească,

Anii L, LI, LII, 1939—1941, Cernăuți, Glasul Bucovinei, 1943.

Venerabila „Candelă” a Facultății de teologie din Cernăuți, după clipe de grea restriște și bejenie, din locul său de baștină, a apărut iar încărcată cu rodul prețios al unor studii de înalt prestigiu științific și aureolată de aceeași vrednicie tradițională.

Numărul este închinat amintirii marelui canonist Dr. Dr. Valerian Șesan. El cuprinde o parte comemorativă, în care semnează articole mari personalități ecclesiastice, care l-au cunoscut și apreciat pe marele dispărut [I. P. S. S. Mitropolitul Dr. Nicolae Balan, I. P. S. S. Mitropolit Tit Simedrea, I. P. S. S. Mitropolit Nifon Craioveanu, P. S. Episcop Gorazd al Cehiei, Protoiereu Dr. A. N. Cervin, Decanul Dr. V. Loichița, etc. etc.] și o parte științifică, în care remarcăm toate studiile științifice:

Dr. I. Zugrav, *Introducere în Teologia pastorală*; Dr. S. Reli, *Gânduri și sugestii pentru o reorganizare a vieții noastre mănăstirești*; Dr. V. Gheorghiu, *La început era cuvântul*; Dr. I. Moisescu, *Sf. Scriptură și interpretarea ei în opera sf. Ioan Hrisostom*; Dr. P. Procopovici, *Elemente fundamentale de educație creștină*; Dr. O. Bucevski, *Iubirea față de aproapele*; Dr. Leca Morariu, *Viața și faptele lui Vlad Țepeș*; Dr. Al. Ieșan, *Trepte psihologice în educația religioasă*; Dr. M. Șesan, *În amintirea lui N. Iorga*; Dr. M. Hacman, *Fides britanica*; Dr. N. Popescu-Prahova, *Canonizarea în biserica ortodoxă*; Dr. V. Grecu, *Erminii de pictură bizantină*; Val. Iordăchescu, *Preludii ale unei restaurări a gândirii creștine în știința și filosofia contemporană*; Dr. VI. Prelipcean, *Textele din Ras-Șamra și raportul lor cu V. Testament*; Dr. V. Morariu, *Pagini uitate din luptele bisericii românești*; Dr. M. Șesan, *Impărțirea imperiului bizantin în timpul Comnenilor și Angelilor*, Dr. Ilie Grămadă, *Problema morală în Confucianism și Creștinism*. Urmează: *Cronica universitară, predici și recenzii*.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ,

An. LXI, Nr. 4—6, București, 1943.

Revista noastră teologică dela centru, Biserica ortodoxă română, rămâne aceeași revistă de ținută și factură occidentală, care reprezintă cu demnitate știința și viața bisericească română în țară și streinătate.

Numărul acesta cuprinde o chemare către muncitori a Sanctității Sale Patriarhul Nicodim și articole semnate de:

A. Lascarov-Moldovanu, *De vorbă cu Înalt Prea Sfințitul Patriarh*; I. Gh. Savin, *Iubirea stâlp al puterii sufletești*; G. Galaction, *Biblia românească*; Petre Vintilescu, *Liturgia în viața românească*; N. M. Popescu, *Dela priveghere la privighetoare*; I. Barnea, *Legenda pelicanului și jertfa Mântuitorului Hristos*; Gh. Soare, *Impedimente la căsătorie*. Urmează: *Recenzii, note bibliografice și cronica internă*.

SAECULUM

An. I, Nr. 5, Septembrie—Octombrie 1943, Sibiu, 1943.

Cuprinde aceeași ostilitate fățișă contra Bisericii — oricum și oricare instituții și persoane ar fi atacate — pe care a arătat-o dela început.

De astă dată aruncă câteva săgeți veninoase împotriva Academiiilor de teologie și a rectorilor lor.

Direcția aceasta morbidă, imprimată revistei, care fășnește numai din creerul *directorului ei* L. Blaga discreditează complet revista, care prezintă unul dintre cele mai triste exemple de frondă necredincioasă autohtonă.

Numărul prezent cuprinde:

L. Blaga, *Despre permanența preistoriei*; Z. Barbu, *Umanismul, veșnica întoarcere*; Gh. Pavelescu, *Cultură și mentalitate primitivă. Urmează: Comentarii, recenzii și note.*

REVISTA DE ISTORIE BISERICESCĂ,

An. I, Nr. 1, Aprilie—Iunie 1943, Craiova, 1943.

O revistă teologică nouă, unică în genul ei și de un real folos. Craiova, cetatea banilor și sediul Î. P. S. S. Mitropolitului Nifon se impune din ce în ce mai mult atenției generale prin activitatea teologică și bisericească dinamică din sânul ei.

Numărul prezent cuprinde următoarele articole și studii:

Nifon Criveanu, *Cuvânt înainte*; T. G. Bulat, *Cuvânt lămuritor*; T. G. Bulat, *Eusebiu episcop de Cesareea*; Teodor M. Popescu, *Confesionalism și obiectivitate în istoria bisericească*; M. Romanescu, *Odoarele noastre bisericești*; C. Bobulescu, *Pocrovul*; Gh. Cotoșman, *Vechimea organizației național bisericești la Românii bănățeni*; I. Popescu-Cilieni, *O catagrafie a episcopiei Râmnicului*; T. G. Bulat, *Bibliografie, Dări de seamă, etc*

DUH ȘI ADEVĂR,

An. III, Nr. 10-12, Timișoara, Oct.-Dec. 1943

Singurul organ omiletic din țară, care este de un real folos preoțimii prin conținutul său prețios și variat.

Numărul prezent cuprinde articole și predici semnate de:

Pof. Dr. P. Deheleanu, *Tie Flavin*, N. Popovici, Dr. T. Coșeriu, Prof. T. Savu, Pr. I. Firca, Dr. Șt. Cioroianu, Dr. V. Vlăduceanu, Dr. Gh. Cotoșman, Dr. Șt. Slevoacă, Dr. I. Petreufă, etc. etc.

P. R.

NOTE

Altarul Banatului

Titlul oricărei reviste justifică o explicație, mai ales atunci când de el se leagă un program de lucru.

Puteam alege o mulțime nedefinită de alte denumiri, care din care cu sonorități mai sărace sau mai ample, și cu sfere de cuprindere mai rigide sau mai elastice, dar am preferat pe cea din fruntea acestei reviste, din următoarele motive:

M'am gândit mai întâi la ceea ce putem dăruî noi, colaboratorii revistei, cu modestele noastre puteri publicului cititor, dar nu puteam înfăptui din lipsa unui organ de publicitate corespunzător și m'am gândit și la ceea ce formează preocupările noastre publicistice principale în acest îndepărtat și mândru colț bănățean de țară și am ajuns la concluzia că vom trebui să ne unim și să ne străduim din toate puterile noastre spre a aduna tot lucrul nostru bun, toate intențiile noastre frumoase, tot sprijinul moral și material într'un sfânt altar de zidire spirituală și de știință teologică.

Nu râvnim la lumina științifică și publicistică orbitoare a unei reviste teologice cu tradiții și renume verificat, dintre, care avem — o spunem cu mândrie — câteva ce fac cinste Bisericii noastre dreptmăritoare [Candela, Revista teologică, Biserica ortodoxă, Studii teologice, etc.], ci suntem mulțumiți și atunci când știm că urmăm o cale mai singuratică ce adună pașii citi-

torilor spre un altar bănățean mai lăturalnic și mai local, pe care însă slujim aceeași sfântă slujbă dumnezeiască, ca oriunde pe întinderea pământului românesc.

M'am gândit, apoi, la ceea ce putem realiza, noi, cu revista noastră, pe teren, și concluzia n'a fost nici de astă dată prea îndepărtată de prima.

Dorim să vânam credincioșii cu cuvântul și să-i strângem într'un altar ideal de biserică, în care să pulseze o inimă vie, unitară în dragoste pentru toate orașele și satele noastre și să gândească un creier, supus numai binelui, adevărului și frumosului, inimă și creier ale Domnului nostru Iisus Hristos a cărui prezență trebuie înstăpânită din ce în ce mai imperios în Banat.

Nu ne gândim să facem nici polemică și nici să aducem vreo știrbire altor frați întru Hristos cu titlul, lucrul și programul revistei noastre.

Dacă ne vom îndeplini aceste deziderate, atunci menirea noastră va fi îndeplinită și odată cu ea va fi justificat și realizat titlul din fruntea revistei.

P. Rezuș

Facultăți de teologie la

Craiova și Chișinău

Adunări grandioase, la care au participat toate oficialitățile din cetatea banilor au cerut între multe altele și o Facultate de teologie la Craiova.

La Chişinău a mai fost Facultate de teologie şi cererile Basarabenilor sunt mai vechi.

Ce avem de spus la aceste doleanţe des ridicate şi repetate?

Oltenia şi Basarabia merită fiecare câte o Facultate de teologie. Să ne bucurăm că cer Facultăţi de teologie aceste provincii şi să îmbrăţişăm cu bucurie cererea lor, căci prin orice instituţie superioară teologică ce se naşte pe pământul românesc se întăresc zidurile sfintei noastre Biserici, înţelegându-se slujitorii ei.

R.

Un monument lui:

Ion Popovici-Bănăţeanu, la 50
de ani după moartea sa

De departe toamna 'şi flutura tristeţile...

Încă nu îngălbenise frunza şi nu plecaseră cocorii, când cel mai sensibil scriitor al Banatului, înceată de a-şi mai purta tinereţea mistuită de febra viselor şi chinuită de o boală prea grea şi prea neiertătoare.

A plecat, la 24 de ani, pe drumul fără de întoarcere, „dincolo de lume“, autorul duioselor nuvele şi versuri unduite de vagi tristeţi şi doruri de pribegie...

Şi-au trecut, de atunci, 50 de ani...

Despre Ion Popovici-Bănăţeanu — fost student al Institutului teologic din Caransebeş —, s'au scris numai cuvinte frumoase de învăltoare duiosie. Aşa au scris criticii Ilarie Chendi, Titu Maiorescu şi alţii.

Ion Popovici-Bănăţeanu a fost avocat, o jumătate de veac, în imagini stropite cu parfumuri de suavă elegie, împletite cu diafane borangicuri. Le-a fost dragă tuturor tinereţea lui chinuită şi-au îndrăgit toţi versul lui sfios şi gingaş, după

cum a fost înşaşi vieţa lui. Aşa este, poate, tinereţea când, prematur, este prevestită de fiorii morţii: tristă şi duiosă, sfioasă şi gingaşă... Evită izbucnirile şi revoltele împotriva destinului pentru a căuta presimţirile şi resemnările senine.

Dorul de vieţă este reţinut şi interiorizat. Presimţirile estompate se transformă în tristeţe şi tristeţea în cântec, ca un preludiv la marea chemare de dincolo de timp...

Dar din aceste sentimentale evocări, se cunoaşte mai bine vieţa lui decât opera lui. Schiţele şi nuvelele lui, poeziile şi traducerile lui, au rămas răvăşite prin revistele de acum o jumătate de veac. (Cunoscute şi popularizate sunt doar nuvelele cuprinse în volumul: „Din viaţa meseriaşilor“ tipărite de mai multe edituri, din care se reliefează puternica nuvelă „În lume“ — care impresonase cercul „Convorbirilor literare“ —, editată de „Cartea Românească“ în „Pagini alese de scriitorii români“, tradusă apoi şi în limbi străine).

Acum „Asociaţia Scriitorilor Bănăţeni“ a luat iniţiativa să imortalizeze pe cel mai iubit scriitor şi poet al Banatului, într'un monument. Iniţiativa este demnă de toată lauda. Ea sintetizează, plastic, afecţiunea şi gratitudinea Banatului faţă de cântăreţii săi.

Toţi Bănăţenii am dori să vedem într'un bust, chipul poetului, frumos şi vecinic tânăr, aşa cum se poate vedea, pretutindeni, în marmură sau bronz, frumuseţea feciorelnică a lui Eminescu, căci portretul pe care i l-a făcut Titu Maiorescu, stăruie în imaginaţia fiecăruia dintre admiratorii săi: „...slab la faţă, blond, ochii mari, albaştri, strălucitori, un surâs de sfială, dar de o nespūsă blândeţe pe buzele înviţite...“

M. Bănescu

CRONICĂ

Daniile P. S. S. Episcopului Veniamin al Caransebeșului

P. S. S. Episcopul nostru Veniamin a dăruit toate economiile sale, adunate în decurs de-o viață, până a nu ajunge episcop, în suma de 700.000 lei, pentru a forma fondul de susținere al unui internat al fiilor de preoți din eparhia noastră, iar alte 200.000 lei le-a donat pentru ridicarea Palatului Academiei noastre teologice.

Cu fapta, cu cuvântul, cu inima și cu sufletul Prea Sfințitul nostru Episcop călătorește pe urmele marilor înfăptuitori din istoria eparhiei noastre.

Pilda sa este pilda clasică ce ne-o oferă sfinții Părinți ai Bisericii, ce-și dăruiau tot avutul pentru propășirea fiilor lor duhovnicești.

Întru mulți ani, Stăpâne!

Activismul Bisericii ardelene

Biserica ardeleană este păstorită de un chiriarh providențial.

Î. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Balan stă vigilent la cârma acestei Biserici, conducându-o cu mână sigură și minte lucidă de-asupra tuturor valurilor ce i se ridică în cale.

Inițiativele Î. P. Sfinției Sale au răsunet pretutindeni, atât în sufletele credincioșilor, cât și peste tot pământul locuit de Români.

După cucerirea Transnistriei vlădica Nicolae al Ardealului a inițiat și a condus misiunea epopeică de peste Nistru, care a avut o rezonanță atât de amplă; anul acesta vlădica Nicolae a inaugurat „Cooperativa

sanitară”. Cuvintele Î. P. S. Sale rostite cu prilejul inaugurării, sunt un pilduitor memento pentru vremurile de astăzi.

„Oricât de mare este învrăjbirea dintre popoare îmi dau seama că se merge spre o înfrățire a sufletelor. Îmi dau seama că după enormele jertfe aduse în acest războiu, nu vor mai putea să existe prea mari deosebiri sociale. E sigur că pe urma acestui războiu, oamenii vor înțelege mai bine spiritul creștin al vieții. Se anunță o eră nouă de politică socială, ea mărește înstăpânirea unei mai mari apropieri între oameni și înlăturarea rețelilor de care suferea societatea omenească”.

Biserica Ardealului este vie și activă ca totdeauna în istoria neamului nostru, când neamul se afla la o mai mare răspântie și trecea prin mai grele cumpene, atunci Biserica Ardealului lumina mai strălucitor și mai binefăcător în cugelte și înimele credincioșilor.

Patriarhul Serghie al Rusiei

Ultimul act din marea tragedie a Bisericii rusești a început cu figura centrală a unui patriarh ortodox. După o vacanță întunecată și sângeroasă, în decursul căreia Biserica Rusiei a fost martirizată, altarele dărâmate, preoții și episcopii uciși și deportați, un nou patriarh rus, succesor al nenorocitului patriarh Tichon, a fost reales și înscăunat în Moscova, în surlele și timpanele celei mai cinice mascarade din câte le cunoaște istoria omenirii.

Noul patriarh Serghie al Rusiei este promotorul renumitei „biserici vii” sau al „jivismului”, care a compromis ortodoxia prin o serie dintre cele mai oribile erezii și abjurări doctrinale cu bolșevismul rus.

La instalare se susține că au luat parte arhiepiscopul de York și alți acoliți de-ai lui, cari ar recunoaște și ar aplauda situația nouă religioasă din Rusia...

Rămâne de văzut ce va înțelege să facă consensul unanim al celorlalte Biserici ortodoxe, va recunoaște sau nu pe acest patriarh pata de ultima oră.

În orice caz manopera bolșevică este foarte ingenioasă: au ales bolșevicii patriarh, dar propaganda bezbojnică este mereu în floare!

Iată, deci, că patriarhul rus este un nou tip rusesc de camuflaj religios, numai că nu mai prinde!

Cetățile Dacilor

Titularul catedrei de arheologie dela Universitatea Cluj-Sibiu profesorul C. Daicoviciu a inițiat și conduce desgroparea cetăților dace din munții Orăștiei.

Aceste cetăți, în număr de aproximativ 7, atunci când vor fi curățate de pământ și moloz, vor forma panteonul nației românești pe aceste plaiuri.

Tot ce este suflare românească însoțește pe profesorul Daicoviciu în grandioasa sa misiune națională.

Palatul Academiei teologice din Caransebeș

Pentru ridicarea unui local mai potrivit menirii acestei școli superioare teologice, toate forțele conducătoare și creatoare ale eparhiei s'au unit într'un efort comun.

Opera de zidire a acestui local, care cere zeci de milioane, va fi începută și dusă la capăt, pentru ca educația generațiilor de preoți ce ies an de an de pe băncile acestei instituții să nu aibă nimic de suferit din nicio pricină.

Până acum s'au înregistrat donații laudabile:

P. S. Sa Episcopul Veniamin: 200.000 lei.

P. C. Sa Cons. ref. Romul G. Ancuș: 50.000 lei.

Cons. ref. Dimitrie Sgăvêrdia: 60.000 lei.

P. C. Sa Rectorul Academiei Dr. Zeno Muntean: 100.000 lei.

Subscripțiile continuă.

Declarațiile arhiepiscopului de York

Arhiepiscopul de York, vorbind în fața ziariștilor despre călătoria sa la Moscova, a spus între altele că în Uniunea Sovietelor se menține exproprierea bisericilor; bisericile continuă a fi proprietatea statului. Acesta nu dă subvenții, parohiile urmând să asigure funcționarea bisericilor prin daruri. Mănăstirile, cu excepția câtorva, sunt suprimate. În general, preoții sunt în vârstă — a continuat arhiepiscopul de York — dar a întâlnit și tineri, deși cei mai activi dintre ei sunt în prezent „luptători pe front”. Arhiepiscopul a adăugat că învățământul religios este suprimat în școlile sovietice. (Rador, 12 Oct. 1943). Edificatoare constatări la fața locului!

Premiul Nobel va fi desființat?

Premiul Nobel nu s'a mai putut decerna, din cauza războiului, de trei ani încoace.

Dacă guvernul suedez nu va lua vreo hotărâre în această privință nici în acest an, premiul Nobel, în va-

loare de circa 35 milioane coroane, va reveni de drept moștenitorilor lui Nobel, deoarece o clauză testamentară cere ca premiul să fie acordat cel puțin odată în 5 ani.

Născut din remușcările de conștiință ale descoperitorului dinamitei, premiul lui Nobel pentru pace este înăbușit de glasul tunului!

Un sinod ortodox la Viena

Sub președinția șefului Bisericii ortodoxe ruse din afara Uniunii Sovietelor, Mitropolitul Anastasie al Belgradului, s'au întrunit la Viena, în 4 Noemvrie 1943, șefii regionali ai acestei Biserici, aflați în Europa.

În urma reuniunii dela Viena, la care au luat parte: Mitropolitul Serafim al Berlinului și Germaniei, Mitropolitul Serafim din Paris, Arhiepiscopul Benedict din Grodno și Bialistock și episcopii Filip din Potsdam, Serghie din Praga, Grigorie din Gomel, Vasile din Viena și Arhimandritul Serafim dela mănăstirea Sfântului Ion din Slovacia, s'a adoptat o rezoluție și s'a adresat un apel credincioșilor Bisericii ortodoxe ruse.

Atât în rezoluție, cât și în apel, sunt vestejite fără cruțare simulacru vădit al alegerii Patriarhului Serghie dela Moscova, precum și întreaga politică bisericească a lui Stalin. Totodată, în baza dreptului canonic, această alegere este declarată ca fiind necanonică și ilegală.

O atitudine asemănătoare cu cea luată la sinodul dela Viena a fost adoptată și de sinodul bisericii autocefale ortodoxe din Guvernământul General, de demnitarii bisericii din regiunile ocupate în Răsărit, de episcopul ortodox Ionas din Shanghai, de șeful bisericii ortodoxe ruse

din Argentina și de alți demnitari ai bisericii ortodoxe.

Conferințe

închinat Transilvaniei

Tineretul transilvan din Capitală, grupat în cadrele Căminul Cultural „Avram Iancu” al refugiaților din București, a luat inițiativa de a organiza o serie de conferințe pentru a înfățișa evoluția istorică a Transilvaniei, precum și realizările obținute în cei douăzeci și cinci de ani de viață liberă.

Iată numele conferențiarilor și al subiectelor: Vasile Netea, publicist, București: *Generația Unirii*.

Ion Moga, profesor universitar, Sibiu: *Transilvania în istoria românească* [8 Decemvrie].

Grigore T. Marcu, profesor la Academia Teologică, Sibiu: *Biserica Transilvaniei, factor de Unire* [15 Decemvrie].

Gabriel Tepelea, publicist, București: *Ardelenii în cultura românească*.

Liviu Chinezu, rectorul Academiei Teologice, Blaj: *Etica Transilvaniei* [12 Ianuarie 1944].

Grigorie Popa, profesor, Sibiu: *Un sfert de veac de viață literară transilvană* [19 Ianuarie 1944].

Ion Vlăsiu, sculptor, București: *Pictorii și sculptorii din Transilvania* [28 Ianuarie 1944].

Dimitrie Todoran, profesor universitar, Sibiu: *Doăzeci și cinci de ani de activitate științifică și culturală în Ardeal*.

Conferințele vor fi urmate de recitări, cântece și coruri alese din creația literară și artistică a Transilvaniei.

Un remarcabil număr de poeți și artiști transilvani își vor da concursul.

Prof. Dr. Em. Vasilescu

Binecunoscutul și mult apreciatul apologet român „Emilian” Vasilescu a fost numit profesor la catedra de Apologetică dela Academia teologică „Andreiană” din Sibiu.

O nouă forță științifică și didactică verificată se alătură celorlalte forțe ale acestei Academii, care ostensec împreună la înscrierea unei adevărate epoci de aur în analele acestei înalte instituții de cultură teologică.

† I. P. S. Sa Mitropolitul

Gurie al Basarabiei

Intr'un spital din Capitală, a murit în 16 Noemvrie 1943 mitropolitul Gurie Grosu al Basarabiei, în vârstă de 66 de ani. Răposatul a fost un mare naționalist basarabean din epoca de dinaintea unirii din 1918.

Declarațiile d-lui Ministru

I. Petrovici la Arad

Cu ocazia unei vizite la Arad, dl Ministru I. Petrovici, răspunzând Sfinției Sale Păr. Dr. Nicolae Popoviciu, rectorul Academiei teologice, a declarat: „Un lucru este sigur, acela că niciodată nu poate intra în mintea omului suprimarea unor școli care și-au dovedit necesitatea. O școală care are atâtea înfăptuiri în trecutul ei, nu poate decât să fie liniștită și să muncească și mai departe cu aceeași sânguință. Guvernul înțelege să sprijinească toate vechile instituții naționale, nu să le desființeze.

Academia teologică dela Caransebeș, a cărei existență trece cu mult peste o sută de ani și a cărei vrednicie, în acest colț de țară, a fost dovedită și verificată de atâtea

ori, a salutat cu multă bucurie aceste declarații. Liniștea dela Arad se răsfrânge și asupra Caransebeșului.

Vicari patriarhali

II. PP. CC. Arhim. Atanasie Dincă, starețul mănăstirii Căldărușani și protos. Irineu Gafton au fost numiți și instalați vicari ai sfintei Patriarhii ortodoxe române.

Sărbătorirea dlui Prof. univ.

Dr. Ioan Lupaș

Academia Română a sărbătorit, în ședința publică din 29 Octombrie 1943 pe marele istoric ardelean I. Lupaș, din prilejul împlinirii a 60 ani de viață.

S'a tipărit un volum omagial, care s'a predat sărbătoritului.

Cuvântul Bisericii pentru

„Statul de împăciuire”

I. P. S. S. Nicodim, patriarhul României, a tipărit o broșură, în care Biserica își fixează punctul de vedere asupra inovației introduse de noua lege judecătorească, prin înființarea „Sfatului de împăciuire”, ca primă instanță, care să judece neînțelegerile dintre oameni.

I. P. S. Sa arată mai ales rolul preponderant ce-i revine preotului în aceste sfaturi, care au datoria de-a împăca lumea și de-a înlătura toate pricinile de scandală dintre credincioși.

Desprindem din broșură următoarele rânduri:

„Să ne bucurăm cu toții de această nouă dovadă de grijă și de iubire a mai marilor noștri... cei ce veți alcătui aceste sfaturi — membrii și președinți — precum și cei ce vă veți prezenta în fața lor, pășiți

la aceasta numai după ce, îngenunchind în fața sfințelor ăltare, v'ați rugat Domnului cu frică și cu cutremur, pentru a vă lumina mintea spre dreaptă înțelegere și a vă înmuia inima spre creștinească iertare și frățească dragoste".

**P. S. Sa Episcopul Colan al Clujului
a împlinit 50 ani de viață**

În 28 Noemvrie 1943, P. S. Sa episcopul Nicolae Colan a împlinit 50 ani de viață.

Întru mulți ani, Stăpâne !

P. R.

Bibliografie teologică

- Bănescu, M. Dr. Prof., acad. Spre noua ordine socială, Caransebeș, 1943.
- Branște, E., Diacon, Explicarea sfintei Scripturi după Nicolae Cabasila, București, 1943.
- Chialda, M., Dr. Prof. acad., Anul jubilar al Evreilor, Caransebeș, 1943.
- Coman, V., Ișa, I., Moșoiu, I. și Nistor, A., Preoți, Hristos și tineretul, Brașov, 1943.
- Cotoșman, Gh., Dr. Prof. acad., Din trecutul Episcopiei Timișorii, Timișoara, 1943.
— Episcopia Mehădiei, Timișoara, 1943.
— Contribuții la Istoria Banatului-Timișan și a Banatului Severinului, Craiova, 1943.
- Felea, I., Dr. Prof. acad., Duhul adevărului, Ed. II, Arad, 1943.
- Lupaș, I., Prof. univ., Zur Geschichte der Rumänen, Sibiu, 1943.
- Marcu, Grigorie T., Dr. Prof. univ., Inițiativa transilvană în tipărirea Bibliei românești, Sibiu, 1943.
- Nica, A., Dr. Arhim., Viața religioasă în Transnistria, Chișinău, 1943.
- Petrovici, I., Prof. univ., Studii istorico-filosofice. Serie nouă. București, 1943.
- Popa, A., Prof., Orizonturi noi, Brașov, 1943.
- Popa, Gr., Dr. Prof., Existențialismul, Sibiu, 1943.
- Reli, S., Dr. Prof. univ., Istoria vieții religioase românești, vol. I, Cernăuți, 1942.
- Rezuș, P., Dr. Prof. acad., Argumentul principiologic, Caransebeș, 1943.
— Problematika Teologiei fundamentale, Caransebeș, 1943.
— Axiologia Teologiei fundamentale, Caransebeș, 1943.
- Roman, I., Preot, Naționalism biblic, Craiova, 1943.
- Savin, I. Gh., Prof. univ., Apologetica, vol. II, București, 1943.
- Șesan, Val., Dr. Prof. univ., Curs de drept bisericesc universal, Ed. IV, Cernăuți, 1942.
- Simionescu, I., Prof. univ., Scrisori către un preot, București, 1943.
- Stan, L., Dr. Prof. univ., Ontologia iuris, Sibiu, 1943.
- Stăniloae, D., Dr. Prof. univ., Iisus Hristos sau restaurarea omului, Sibiu, 1943.
- Stefănescu, M., Prof. univ., Filosofia creștină, București, 1943.
- Terchilă, N., Dr. Prof. univ., Istoria filosofiei, Sibiu, 1943.
- Vasilache, V., Dr., Duminicile primăverii, Predici, București, 1943.
- Vasilescu, E., Dr. Conf. univ., Raportul dintre religie și filosofie, București, 1943.
- Vintilescu, P., Prof. univ., Liturgia în viața românească, București, 1943.
— Liturghiile bizantine privite istoric în structura și rânduiala lor, București, 1943.
- Vladu, C., Prof. acad., Curs de tipic preotesc, Caransebeș, 1943.
- Vlad, S., Dr. Prof. acad., Școala mitologică, Sibiu, 1943.

*Onor. Domni cari rețin primul număr sunt rugați a ne trimite
abonamentul, pe adresa administrației revistei.*

Manuscrisele se vor trimite din vreme.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Ordinea articolelor e determinată de necesități tehnice, nu de alte considerațiuni

<i>Abonamentul anual</i>	<i>800 lei</i>
<i>Pentru instituții</i>	<i>1200 lei</i>
<i>Un număr</i>	<i>150 lei</i>

A APĂRUT :

Prof. Dr. M. Bănescu :

Spre noua ordine socială

Caransebeș, 1943.

3

4

2 m 30 yr

ANTICARAT ÎNȘOARĂ
LEI 4